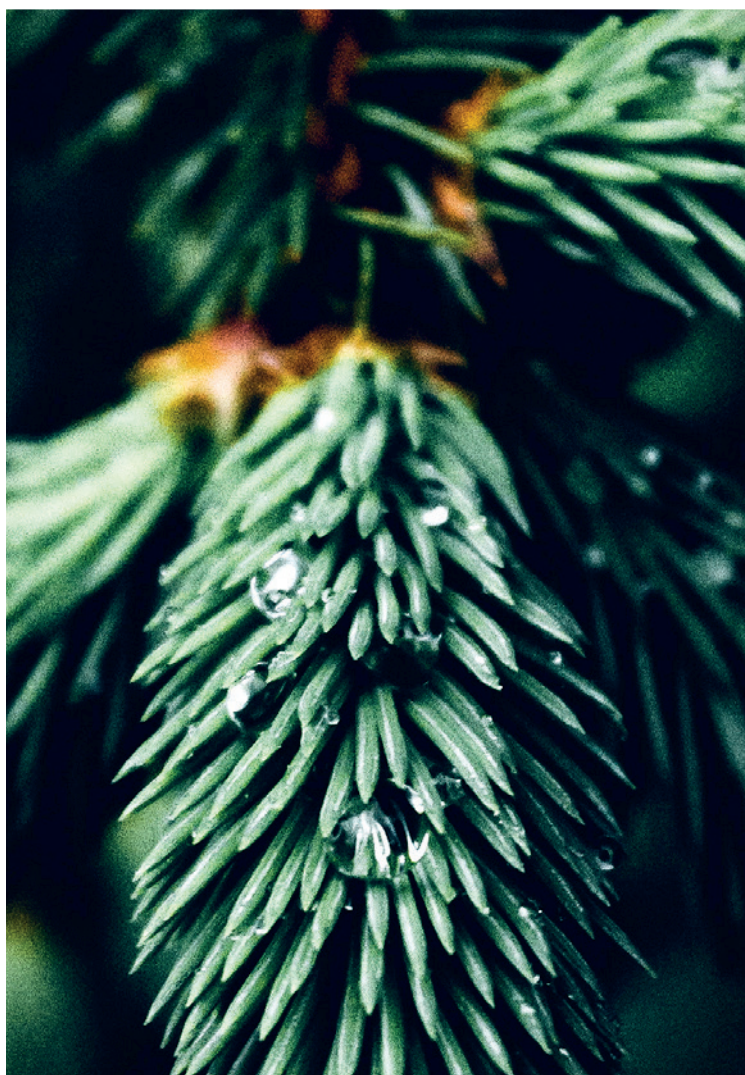

HOLMEN

Årsredovisning

Skog
Kartong
Papper
Trävaror
Energi

2016

Innehåll

Styrelsen och verkställande direktören i Holmen Aktiebolag (publ), organisationsnummer 556001-3301, avger härmed årsredovisning för verksamhetsåret 2016 för moderbolaget och koncernen vilken består av förvaltningsberättelsen (sidorna 4-5, 10-11, 27-29, 32-41, 70, 74-75) och de finansiella rapporterna jämte noter och kommentarer (sidorna 42-69). Koncernens resultat- och balansräkning jämte moderbolagets resultat- och balansräkning blir föremål för fastställelse på årsstämman.

Utgångspunkten för lämnad hållbarhetsinformation är de hållbarhetsfrågor som identifierats som väsentliga mot bakgrund av den verksamhet som Holmen bedriver. Hållbarhetsarbetet redovisas i enlighet med Global Reporting Initiatives riktlinjer GRI G4 på nivå Core. Hållbarhetsredovisningen utgörs av sidorna 7, 12-13, 24-31, 37, 80-81 och omfattar även GRI-indexet på holmen.com och de i indexet angivna sidorna på holmen.com. Informationen är externt granskad av en tredje part, se separat bestyrkanderapport på holmen.com.

Det här är Holmen	4
Året i korthet	5
Strategi och mål	6
VD-ord	8
Verksamheten 2016	10
En hållbar affär	12
Skog	14
Energi	16
Kartong	18
Papper	20
Trävaror	22
Miljö	24
Medarbetare	28
En hållbar framtid	30
Bolagsstyrningsrapport	32
Riskhantering	36
Aktien och ägarna	40
Finansiella rapporter	42
Noter	48
Förslag till vinstdisposition	70
Revisionsberättelse	71
Granskning av hållbarhetsredovisning	73
Styrelse	74
Koncernledning	76
Nyckeltal	77
Ekonomisk tioårsöversikt	78
Femårsöversikt hållbarhet	80
Definitioner och ordlista	82
Kalender	83

Ett skogs- ägande bolag med lönsamma industrier

Skog och vattenkraft utgör två tredjedelar av Holmens tillgångar. Tillsammans med stor-skalig produktion av kartong, papper och trävaror i välinvesterade anläggningar ger det en stabil lönsamhet som över tid ska öka. Samtidigt bidrar Holmens verksamhet med stor klimatnytta genom att årligen minska mängden koldioxid i atmosfären med drygt två miljoner ton.

Skog

På drygt en miljon hektar egen produktiv skogsmark bedrivs ett aktivt och hållbart skogsbruk. Skörden motsvarar 85 procent av den årliga tillväxten och uppgår till 3 miljoner kubikmeter per år.

Energi

Den förnybara energiproduktionen från 21 vattenkraftverk och 4 vindkraftsparker uppgår ett normalår till 1,2 TWh.

Kartong

Marknadsledande kartong i de högsta kvalitetssegmenten för konsumentförpackningar och kvalificerade grafiska ändamål. Produktionen vid ett svenskt och ett engelskt bruk uppgår till 0,5 miljoner ton per år.

Papper

Magasin- och bokpapper som tillvaratar den färska fiberns egenskaper och ger kostnadseffektiva alternativ till traditionella pappersval. Produktionen vid två svenska bruk uppgår till 1,1 miljoner ton per år.

Trävaror

Trävaror för snickeri- och byggindustri produceras i två storskaliga sågverk integrerade med koncernens kartong- och pappersbruk. Den årliga produktionen uppgår till 0,8 miljoner kubikmeter.

Ett gott resultat

Rörelseresultatet ökade med 462 Mkr till 2 162 Mkr (exklusive jämförelsestörande poster) till följd av bättre resultat inom papper, kartong och skog. Avkastningen på sysselsatt kapital ökade från 6,4 till 8,6 procent.

Under året såldes pappersbruket i Madrid vilket tillsammans med ökad försäljning av nya produkter inneburit en fokusering av pappersverksamheten mot magasin- och bokpapper. Försäljningen av kartong till nya kunder inom premiumsegment både inom och utanför Europa ökade. Samtidigt slutfördes ett investeringsprogram som ger potential för tillväxt. Virkesförrådet växte 1 procent samtidigt som kostnaderna för skogsbruket sänkts med bibehållen hög kvalitet på skogsskötseln. Leveranserna av trävaror ökade efter investeringar i ökad kapacitet och kostnaderna sänktes då produktionen bättre anpassats efter

råvarutillgången. Vattenkraftproduktionen minskade till följd av lägre nederbörd.

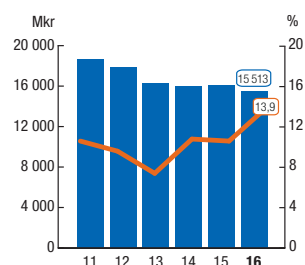
Utsikter. Skörden av egen skog beräknas 2017 vara oförändrad i linje med den långsiktiga planen. Ambitionen är att öka leveranserna av kartong efter genomförda investeringar men konkurrensen väntas tillta till följd av betydande kapacitetstillskott på marknaden. Den strukturella nedgången för tryckpapper väntas fortsätta. Holmens strategi är att växa inom magasin- och bokpapper genom att erbjuda kunderna ett kostnadseffektivt alternativ till traditionella produkter samtidigt som leveranserna av tidningspapper ska minskas. Marknadsbalansen för trävaror är god. Holmen har möjlighet att öka produktionen något under 2017 samtidigt som förädlingsgraden kan höjas med pågående investering i en impregneringsanläggning. Vattenkraftproduktion var betydligt lägre än normalt under 2016. Låga nivåer i vattenmagasinen gör att även produktionen 2017 kan bli lägre än normalt.

FAKTA

	2016	2015
Nettoomsättning, Mkr	15 513	16 014
Rörelseresultat, Mkr	1 930	769
Rörelseresultat**, Mkr	2 162	1 700
Årets resultat, Mkr	1 424	559
Årets resultat**, Mkr	1 652	1 323
Resultat per aktie, efter utspädning, kr	16,9	6,7
Utdelning per aktie, kr	12*	10,5
Avkastning på sysselsatt kapital, %**	8,6	6,4
Kassaflöde före investeringar	1 961	2 526
Kassaflöde från investeringar	123	832
Nettoskuld	3 945	4 799
Skuldsättningsgrad, ggr	0,19	0,23
Medelantal anställda	2 989	3 315

* Styrelsens förslag ** Exkl. jämförelsestörande poster

NETTOOMSÄTTNING OCH RÖRELSEMARGINAL

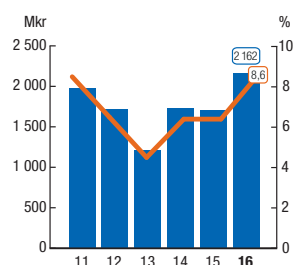

● Nettoomsättning

● Rörelsemarginal*

* Exkl. jämförelsestörande poster

RÖRELSERESULTAT OCH AVKASTNING

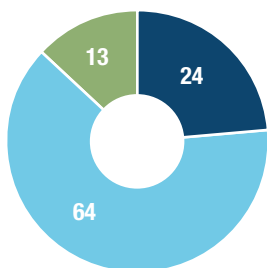
● Rörelseresultat*

● Avkastning på sysselsatt kapital*

* Exkl. jämförelsestörande poster

NETTOOMSÄTTNING

Marknad %

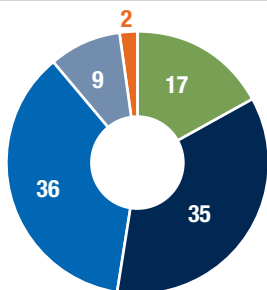
Totalt: 15 513

● Sverige*	3 660 Mkr
● Övriga Europa	9 876 Mkr
● Utanför Europa	1 977 Mkr

* Varav skog och energi 19 %

NETTOOMSÄTTNING*

Affärsområde %

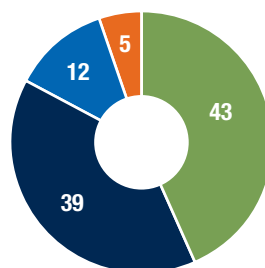
Totalt: 15 513

● Skog	2 572 Mkr
● Kartong	5 252 Mkr
● Papper	5 431 Mkr
● Trävaror	1 342 Mkr
● Energi	314 Mkr

* Exkl. koncerngemensamt

RÖRELSERESULTAT*

Affärsområde %

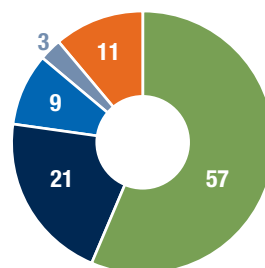
Totalt: 2 162

● Skog	1 001 Mkr
● Kartong	903 Mkr
● Papper	289 Mkr
● Trävaror	-3 Mkr
● Energi	120 Mkr

* Exkl. jämförelsestörande poster och koncerngemensamt

OPERATIVT KAPITAL*

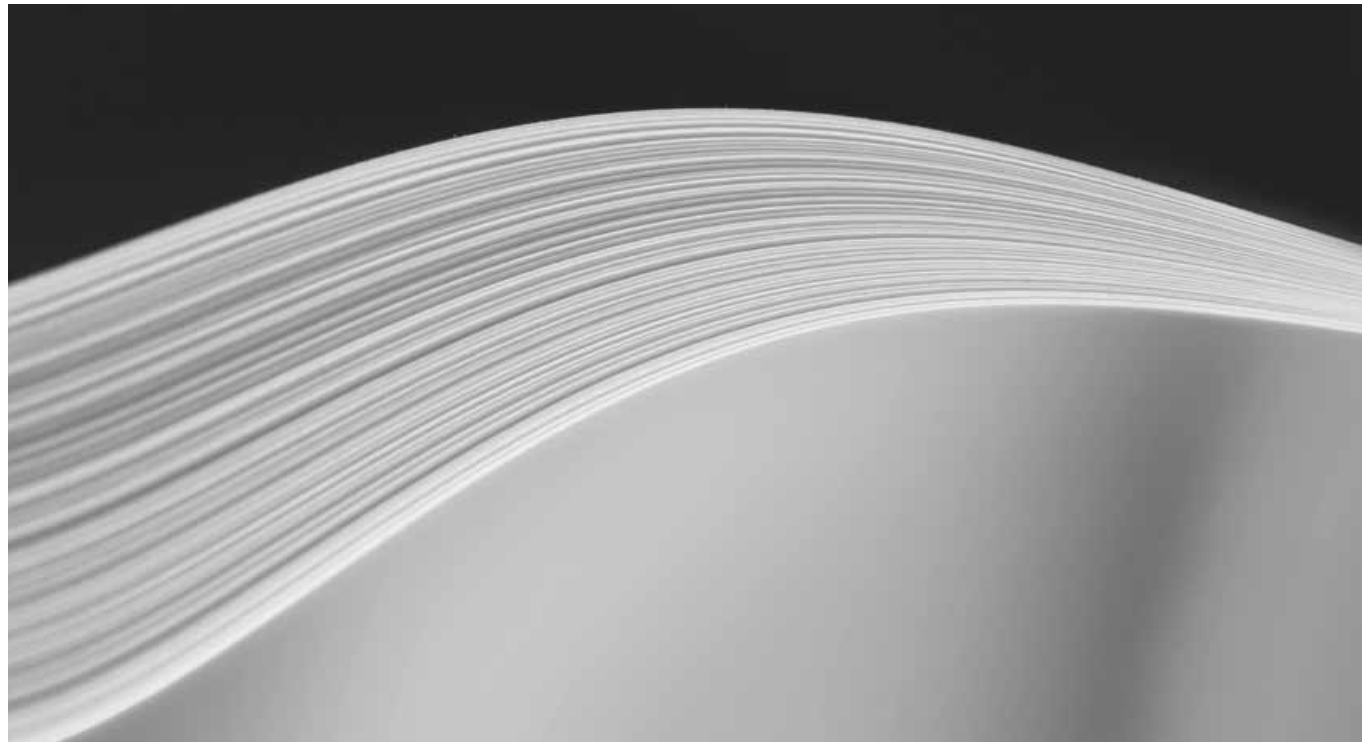
Affärsområde %

Totalt: 30 799

● Skog	17 798 Mkr
● Kartong	6 426 Mkr
● Papper	2 815 Mkr
● Trävaror	892 Mkr
● Energi	3 412 Mkr

* Exkl. koncerngemensamt

Strategi och mål

Holmens strategi är att äga skog och krafttillgångar samt driva och utveckla industriell verksamhet inom kartong, papper och trävaror.

De stora och förnybara skogs- och krafttillgångarna ska ge stabil intjäning som ökar över tid.

Storskalig industriverksamhet i effektiva anläggningar ska ge god lönsamhet genom förädling av skogsråvara till högpresterande konsumentkartong, kostnadseffektivt tryckpapper och trävaror för snickeri- och byggindustri.

Strategisk inriktning

SKOG

Aktivt skogsbruk

Intjäningen och det framtida värdet på Holmens skogsinnehav ska ökas genom aktivt och hållbart skogsbruk, tydligt kostnadsfokus samt vidareutveckling av metoder, teknik och kompetens. Positionen på virkesmarknaden och stordriftsfördelar ska bidra till industriverksamhetens konkurrenskraft.

ENERGI

Långsiktig vattenkraft

Vattenkraften ska förvaltas med fokus på långsiktig lönsamhet. Möjligheterna att utveckla vindkraft på egen mark ska bevakas för att kunna utnyttjas när det bedöms ge god lönsamhet.

KARTONG

Organisk tillväxt

Positionen som marknadsledare i Europa inom högpresterande kartong för konsumentprodukter ska befastas genom produktutveckling samtidigt som möjligheterna att växa globalt tillvaratas. Välinvesterade produktionsanläggningar som är självförsörjande på energi ger konkurrenskraftiga tillverkningskostnader och möjlighet att växa genom kompletterande investeringar.

PAPPER

Specialisering

Holmen ska växa inom magasin- och bokpapper genom att erbjuda kunderna ett kostnadseffektivt alternativ till traditionella produkter samtidigt som tidningspapper ska minskas. Den strukturella nedgången i marknaden kräver ständigt fokus på kostnader samtidigt som marknadspositionen kontinuerligt behöver utvecklas.

TRÄVAROR

Storskalig integrerad produktion

Kostnadseffektiv produktion av högkvalitativa trävaror för snickeri- och byggindustri baserat på en stark organisation för virkesanskaffning, storskalig produktion och samlokalisering med koncernens pappers- och kartongbruk. Försäljningen till närmarknader ska höjas genom ökad förädling.

Finansiella mål:

Utfall 2016:

Kommentar:

LÖNSAMHET

Målsättningen är att skog och kraft, som utgör två tredjedelar av koncernens tillgångar, ska ge en stabil avkastning på sysselsatt kapital om minst 5 procent samtidigt som industriverksamheten uthålligt ska avkasta mer än 10 procent. Sammanvägt innebär det att koncernens avkastning ska överstiga 7 procent.

Avkastningen på sysselsatt kapital var 8,6 procent.

Avkastningen ökade från 6,4 procent till 8,6 procent genom att avkastningen från papper vände från negativt till 10 procent samtidigt som den även ökade för kartong och skog.

KAPITALSTRUKTUR

Den finansiella ställningen ska vara stark för att ha handlingsfrihet att fatta långsiktiga affärsmässiga beslut. Målet är att skuldsättningsgraden inte ska överstiga 0,5.

Skuldsättningsgraden uppgick till 0,19.

Bra kassaflöde under senare år har möjliggjort ökad utdelning samtidigt som den finansiella ställningen stärkts.

AKTIEUTDELNING

Beslut om aktieutdelning ska grundas på en sammanvägning av koncernens lönsamhetssituation, investeringsplaner och finansiella ställning.

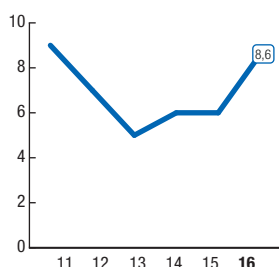
Styrelsens förslag 2017 är 12 kronor per aktie.

Den föreslagna utdelningen motsvarar 4,7 procent av eget kapital. Under de senaste fem åren har utdelningen i genomsnitt uppgått till 4 procent av eget kapital.

LÖNSAMHET

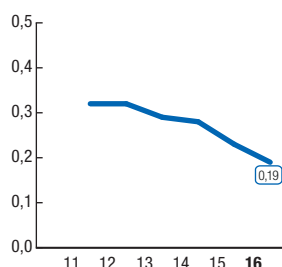
Avkastning på sysselsatt kapital, %

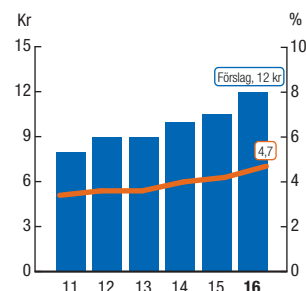
Exkl. jämförelsestörande poster

KAPITALSTRUKTUR

Skuldsättningsgrad, ggr

UTDELNING PER AKTIE

● Utdelning

● Utdelning i procent av eget kapital

Hållbarhetsmål:

Utfall 2016:

Kommentar:

ÖKAD TILLVÄXT I HOLMENS SKOGAR

Den årliga tillväxten i Holmens skogar ska år 2050 vara 25 procent högre än 2007. Detta ska ge både ökad skörd av virke från koncernens skogar och mer bindning av koldioxid.

Avstämning görs vid nästa inventering av Holmens skogar 2021.

Skogsskötselåtgärder som ska ge den ökade tillväxten genomförs.

MINSKAD ANVÄNDNING AV FOSSILA BRÄNSLEN

Användningen av fossila bränslen vid koncernens bruk ska till år 2020 ha minskat med 75 procent jämfört med 2005.

Användningen av fossila bränslen vid bruken har minskat med 75 procent sedan 2005.

Efter försäljningen av det spanska bruket är samtliga produktionsenheter i huvudsak försörjda med icke-fossila bränslen. Målsättningen har reviderats till att åstadkomma en minskning om 90 procent istället för 75 procent till 2020.

ÖKAD PRODUKTION AV FÖRNYBAR EL

Andelen egenproducerad förnybar el ska i förhållande till Holmens totala användning vara 50 procent 2020 jämfört med 31 procent 2005.

Andelen egentillverkad förnybar elenergi uppgick till 45 procent.

Andelen minskade i förhållande till 2015 främst beroende på lägre vattenkraftproduktion till följd av låg nederbörd 2016.

Bäste aktieägare

Årets starka resultat visar att våra investeringar och långsiktiga satsningar varit framgångsrika. Holmens betydande innehav inom skog och kraft ger en stabil lönsamhet och en välinvesterad industriverksamhet skapar potential för tillväxt. Mot bakgrund av detta har styrelsen föreslagit en utdelning om 12 (10,5) kr per aktie.

Holmen är ett skogsägande bolag med lönsam industriverksamhet inom kartong, papper och trävaror. Skogstillgångarna utgör tillsammans med våra förnybara energitillgångar två tredjedelar av koncernens kapital och bidrar med ett stabilt kassaflöde som ökar över tid. Holmens finansiella ställning är stark med en låg nettoskuld vilket ger stabilitet men också handlingsfrihet och möjligheter att utveckla bolaget.

Välinvesterad lönsam industri

Holmen har en eftertraktad position som marknadsledare inom de högsta kvalitetssegmenten för konsumentförpackningar och kartong för avancerade grafiska ändamål. De stora strukturinvesteringar som genomförts i våra två kartongbruk, sodapannan i Iggesund bruk och biobränslepannan i bruket i Workington, har successivt gett effekt vilket resulterat i en betydligt bättre kostnadsposition och stora miljövinster. Med det senaste årets investeringar i ett nytt pressparti i Workington och utökad massakapacitet i Iggesund finns nu potential att öka produktionen med cirka tio procent och samtidigt ta ned produktionskostnaden ytterligare ett steg.

Efterfrågan på konsumentförpackningar ökar, framförallt i Asien men till viss del även i Europa och USA, medan marknaden för kartong avsedd för grafiska ändamål stagnerar. Konkurrenskraft i kombination med fortsatt produktutveckling är avgörande när vi ska försvara och utveckla vår position på en marknad som också utmanas av ny kapacitet. Med ett starkt erbjudande har vi goda möjligheter att växa inom premiumsegmentet, såväl i Europa som i Asien och USA.

Inom papper har vår position radikalt förbättrats. Genom försäljningen av bruket i Madrid kan vi lägga en verksamhet utan förutsättningar att överleva bakom oss. Istället kan vi fokusera på färskfiberbaserat

magasin- och bokpapper vid våra två svenska pappersbruk, ett koncept som visat sig fungera väl på den tuffa tryckpappersmarknaden. Sammantaget har det gett oss en mindre men betydligt lönsammare verksamhet inom papper. Tryckpappersmarknaden är fortsatt ytterst utmanande men tack vare en tydlig strategi sedan lång tid tillbaka har vi en produktmix och en position på marknaden som gör att vi står oss bra i konkurrensen. Vi ser därför på framtiden med tillförsikt.

Den stora branden som drabbade pappersbruket i Hallstavik i slutet av 2015 påverkade verksamheten även under 2016. Återuppbyggnaden satte organisationen på stora prov, både i produktionen och på marknadssidan. Med facit i hand kan vi konstatera att våra medarbetare levererade på ett mycket bra sätt och att vi idag har ett bruk i bra skick och att vi är på god väg att återta de positioner vi tvingades ge upp när produktionen låg nere.

Trävaror har framtiden för sig. Det behöver byggas mer och träbyggande har kommit i fokus på ett annat sätt än tidigare, inte minst tack vare hållbarhetsaspekterna. Det märks även på efterfrågan som utvecklas positivt. Utmaningen ligger i ett relativt lågt förädlingsvärde och ett elastiskt utbud på marknaden. För ett skogsägande bolag som Holmen, med två storskaliga sågverk integrerade med koncernens kartong- och pappersbruk, är ytterligare vidareförädling av trävaror ett naturligt område att utveckla och vi utreder kontinuerligt dessa möjligheter. Ett exempel på steg i denna riktning är det beslut vi tog under året att investera i en impregneringsanläggning vid Bravikens sågverk för ett bredare produktutbud mot bygghandeln.

Styrka i förnybara råvaror

Den växande skogen är utgångspunkten för Holmens verksamhet. Tack vare aktiv skogsskötsel växer våra yngre skogar snabbare än de som idag är mogna att skörda. Då skörden också är mindre än den årliga tillväxten innebär det att vi på sikt kan skörda mer vilket ger högre kassaflöde samtidigt som vi har en större volym stående kvar i skogen. En viktig faktor för det framtida värdet på skogen är industrins och sågverkens betalningsförmåga för vedråvaran. Avgörande för det är konkurrenskraftiga industrier som tar vara på den svenska råvarans komparativa fördelar, den färska långa fibern. Efter en period präglad av nedläggningar inom tryckpapper görs nu stora investeringar i både massabruk och kartongproduktion i Norden vilket stärker industrins konkurrenskraft och höjer efterfrågan på ved. Tillsammans med ett ökat träbyggande innebär detta positiva framtidsutsikter för en skogsägare som Holmen.

Med upptag av koldioxid i skog och produkter samt produktion av förnybar energi har Holmen möjlighet att bidra till lösningen på klimatfrågan. Utmaningarna står att finna i rätten att bruka skogen och färskfiberbaserade produkters acceptans på marknaden i konkurrens med returfiber. Utan färsk fiber ingen framtida returfiber. Hur vi tillåts bruka vår skog påverkas av politiska beslut i både Sverige och Bryssel och är i grunden en fråga om äganderätt som vi tar på största allvar.

Stora investeringar stärker skogsindustrins konkurrenskraft och höjer efterfrågan på vedråvara.

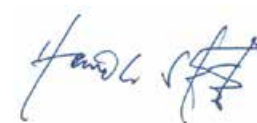
Den svenska energioverenskommelsen som slöts under sommaren gav besked i positiv riktning. Beslutet att successivt sänka fastighetsskatten på vattenkraft till samma nivå som övrig elproduktion skapar rättvisare förutsättningar och ökar våra möjligheter att kunna göra nödvändiga investeringar i våra kraftverk. Energi är en bra tillgång som bidrar med kassaflöde och stabil intjäning över tid.

Framtiden växer i skogen

Det råder ingen tvekan om att skogen som råvara har goda framtidsutsikter, inte minst som ett led i omställningen mot en samhällsekonomi där produkter baserade på fossila råvaror ersätts med förnybara alternativ. Strategiska val och investeringar för framtiden har också stärkt vår hållbarhetsprofil vilket resulterat i flera erkännanden. Senast i raden är placeringen på Global 100, ett index över de hundra mest hållbara företagen i världen. Utnämningen är resultatet av ett målinriktat arbete och jag är både glad och stolt över att jobba i ett företag som bidrar till en hållbar utveckling. Sedan 2007 är Holmen också anslutet till FN:s Global Compact och vi ser det som naturligt att stödja dess tio principer som bland annat innefattar mänskliga rättigheter, socialt ansvar och miljöansvar.

Framtidens produkter kommer från skogen och jag är övertygad om att Holmen, liksom våra skogar, kommer att fortsätta utvecklas och växa sig allt starkare.

Stockholm 13 februari 2017

Henrik Sjölund
VD och koncernchef

**Placeringen på
Global 100 som
ett av världens mest
hållbara företag är
ett erkännande av
vårt målinriktade
arbete.**

Holmen runt 2016

Sören Petersson
Affärsområdeschef Skog

Vad vill du lyfta fram från ditt affärsområde under året som gått?

Vi har lyckats höja resultatet genom ytterligare kostnadsänkningar och något högre priser. Samtidigt har vi fortsatt utveckla skogskötseln genom åtgärder som ska bidra till ökad tillväxt och utvecklade naturvärden i våra skogar. Den skördade volymen minskade till normal nivå efter några år av högre volymer orsakade av stormfällning.

Hur ser du på framtiden, vad händer nu?

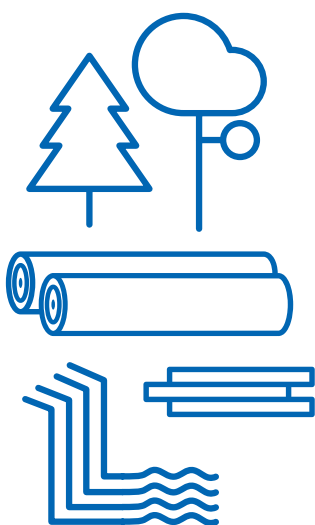
Vi vill utveckla virkesaffären för att stärka vår förmåga att försörja industrin med råvara till konkurrenskraftig kostnad och få ut ett bra värde för det vi skördar i egen skog. Här arbetar vi bland annat med att utveckla vår relation med privata virkesleverantörer och optimera virkesleveranserna. Genom aktiva åtgärder åstadkommer vi både ökad tillväxt, klimatnytta och mer naturvärden i Holmens skogar.

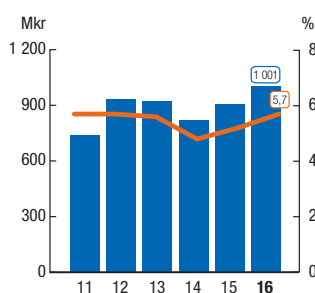
Fredrik Nordqvist
Affärsområdeschef Energi

Lite nederbörd och låg tillrinning till våra vattenmagasin innebär att produktionen blev låg. Det har vi delvis kunnat kompensera genom att styra produktionen mot tidpunkter med bättre priser. I den energjöverenskommelse som slöts den 10 juni föreslås en successiv sänkning av fastighetsskatten för vattenkraft. Det är ett viktigt steg i rätt riktning och ökar möjligheterna till framtida reinvesteringar.

I omställningen mot ett energisystem helt baserat på förnybara källor har vattenkraften unika förutsättningar att bidra med reglerbar energiproduktion till låga driftskostnader. EU-direktiv medför att samtliga vattenkraftverk i Sverige kommer att behöva miljöprövas. Överlag har Holmens kraftverk goda förutsättningar att klara miljöprövningen och den sänkta fastighetsskatten möjliggör nödvändiga investeringar för framtiden.

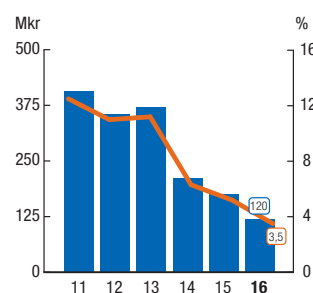
RÖRELSERESULTAT

● Rörelseresultat
● Avkastning på operativt kapital

FAKTA	2016	2015
Extern nettoomsättning, Mkr	2 572	2 814
Operativt resultat, Mkr	686	638
Rörelseresultat inkl. värdeförändring skog, Mkr	1 001	905
Investeringar, Mkr	30	31
Bokfört värde egen skog, Mkr	17 448	17 173
Medelantal årsanställda	364	384
Skörd egen skog, 1 000 m³fub	2 986	3 213

RÖRELSERESULTAT

● Rörelseresultat
● Avkastning på operativt kapital

FAKTA	2016	2015
Extern nettoomsättning, Mkr	314	268
Rörelseresultat, Mkr	120	176
Investeringar, Mkr	23	18
Operativt kapital, Mkr	3 412	3 351
Medelantal årsanställda	10	11
Produktion egen vatten- och vindkraft, GWh	1 080	1 441

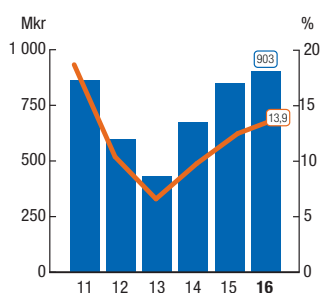

Henrik Sjölund
Affärsområdeschef Kartong

Trots ombyggnationer vid båda våra bruk lyckades vi leverera ett bra resultat. Produktionen har tidvis lyfts till nya nivåer och utmaningen är nu att nå stabilitet på denna högre nivå. Försäljningen mot premiumsegmentet ökade genom fortsatt produktutveckling men även tack vare investeringar i utökade försäljningsresurser och distributionscenter utanför Europa.

Genom de senaste årens investeringar har vi potential att öka produktionen och samtidigt minska produktionskostnaderna, något som kommer att vara avgörande när vi ska försvara vår position på en marknad som utmanas av ny kapacitet. Med ett starkt erbjudande inom premiumsegmentet vill vi fortsätta växa i Asien och USA samtidigt som vi befäster vår starka ställning på den europeiska marknaden.

RÖRELSERESULTAT

● Rörelseresultat
● Avkastning på operativt kapital

FAKTA	2016	2015
Nettoomsättning, Mkr	5 252	5 472
Rörelseresultat, Mkr	903	847
Investeringar, Mkr	413	324
Operativt kapital, Mkr	6 426	6 622
Medelantal årsanställda	1 406	1 432
Leveranser, 1 000 ton	497	499

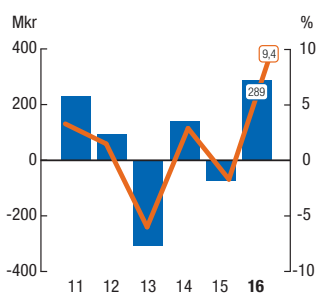

Nils Ringborg
Affärsområdeschef Papper

Försäljningen av pappersbruket i Madrid var såklart årets stora händelse. Nu är vi en specialpappersproducent med två konkurrenskraftiga bruk. Tack vare bra produktion och försäljning av magasinprodukten Holmen UNIQ kunde vi leverera ett bra resultat i en svår marknad. På marknadsidan har vi utvecklat vårt erbjudande med högre servicenivå och kompletterande tjänster, vilket blir allt viktigare för både befintliga och nya kunder.

Med en verksamhet fokuserad på färskfiberbaserat magasin- och bokpapper levererar vi produkter som ger våra kunder mer tryckta till en lägre kostnad. Fortsatt optimering och effektivisering av vår produktion, vidareutveckling av vår produktportfölj och satsningar inom sälj och marknad ska stärka vår position på en utmanande marknad.

RÖRELSERESULTAT

● Rörelseresultat, exkl. jämförelsestörande poster
● Avkastning på operativt kapital, exkl. jämförelsestörande poster

FAKTA	2016	2015
Nettoomsättning, Mkr	5 431	6 148
Rörelseresultat exkl. jämförelsestörande poster, Mkr	289	-74
Investeringar, Mkr	259	347
Operativt kapital, Mkr	2 815	3 558
Medelantal årsanställda	861	1 150
Leveranser, 1 000 ton	1 134	1 325

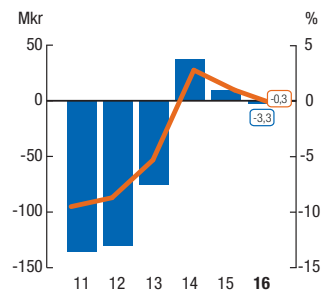

Johan Padel
Affärsområdeschef Trävaror

Övergången till att såga två träslag och åtgärder inom lager och logistik har sänkt kostnaderna betydligt i Braviken. Samtidigt har vi kunnat höja produktionen i Iggesund efter investering i effektivare flöde genom sågverket. Tyvärr räckte det inte för att kompensera för de prissänkningar som skedde under slutet av 2015 utan resultatet försämrades något. Vi har dock ett bra utgångsläge med två storskaliga och konkurrenskraftiga sågverk.

För att möta en växande efterfrågan på impregnerade produkter och samtidigt höja förädlingsvärdet i våra trävaror kompletteras Bravikens sågverk med en impregneringsanläggning och ett distributionslager. För Iggesundens sågverk handlar det om att hålla uppe produktionstakten med bibehållen lönsamhet.

RÖRELSERESULTAT

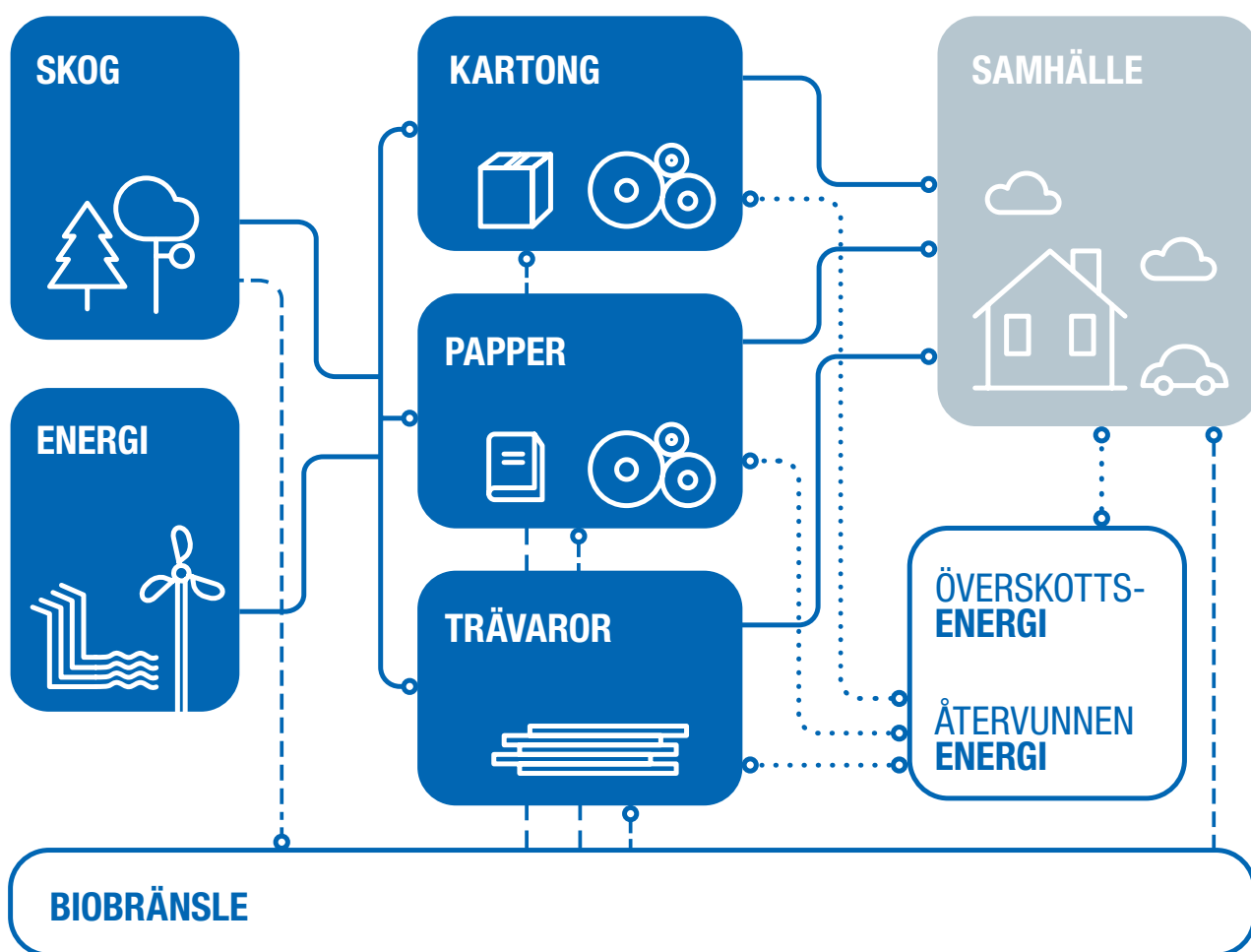

● Rörelseresultat, exkl. jämförelsestörande poster
● Avkastning på operativt kapital, exkl. jämförelsestörande poster

FAKTA	2016	2015
Nettoomsättning, Mkr	1 342	1 314
Rörelseresultat exkl. jämförelsestörande poster, Mkr	-3	9
Investeringar, Mkr	52	103
Operativt kapital, Mkr	892	924
Medelantal årsanställda	225	213
Leveranser, 1 000 m ³	776	729

En hållbar affär

Holmens värdeskapande börjar i den hållbart brukade skogen. Därifrån kommer förnybara råvaror som ligger till grund för högkvalitativa produkter som uppskattas av kunder över hela världen. Verksamheten som helhet, med egen energiproduktion och resurseffektiva produktionsenheter, bidrar till långsiktig värdetillväxt och stor klimatnytta genom att årligen minska mängden koldioxid i atmosfären med drygt två miljoner ton.

Växande skog ger stabil lönsamhet.

Holmen bedriver ett aktivt och hållbart skogsbruk med hög tillväxt. Skörden uppgår till 85 procent av den årliga tillväxten vilket gör att virkesförrådet ökar för varje år. Kontinuerlig utveckling av metoder och teknik säkerställer hög produktivitet och god intjäning på lång sikt.

Förnybar energi från egen produktion.

Holmens hel- och delägda vattenkraftverk är stabila och effektiva leverantörer av förnybar energi. Elproduktionen vid vatten- och vindkraftverken, tillsammans med elproduktionen vid de större bruken, motsvarar hälften av koncernens elförbrukning.

Energieffektiva produktionsenheter.

Produktionen vid koncernens energieffektiva bruk och sågverk i Sverige är till mycket stor del baserad på förnybar el- och värmeenergi. Kartongbruket i England är självförsörjande på el- och värmeenergi och säljer överskottet av sin elproduktion till det intilliggande lokalsamhället.

Optimal råvaruanvändning. Ingenting går till spillo när virkesråvaran används. Stocken blir virke för snickeri och konstruktion. Flis och spån blir massa. Grenar och bark blir biprodukter som kan vidareförädlas eller användas för fossilfri energiproduktion.

Kundanpassade produkter och tjänster.

Holmen levererar produkter som utnyttjar skogsråvarans alla möjligheter för att skapa tydliga konkurrensfördelar för kunden. Hög kvalitet, leveranssäkerhet och anpassade tjänster bidrar till kundnyttan. Kontinuerlig produktutveckling tillsammans med effektiva och resurssnåla processer skapar produkter för framtiden.

Kartong, papper och trävaror utgör basvaror i människors vardag. Produkterna framställs av förnybar råvara och bidrar till att binda koldioxid från atmosfären och då de kan ersätta produkter gjorda på fossila råvaror minskar samhällets utsläpp av växthusgaser.

Värdeskapande i alla led

Ekonomi

INTRESSENTER		EKONOMISKT VÄRDE (MKR)
Kunder	Försäljning av papper, kartong, trävaror, virke och el	17 072
Leverantörer	Inköp av varor och tjänster samt avskrivningar mm	-12 873
Medarbetare	Löner och sociala kostnader	-2 268
Långivare	Räntor	-71
Staten	Skatter	-436
Aktieägare	Nettoreultat	1 424
	Styrelsens förslag till utdelning	1 008

Holmens verksamhet 2016 fördelad på intressenter baserat på koncernens resultaträkning.

Miljö

- Hållbart skogsbruk för att säkerställa biologisk mångfald
- Koldioxid tas upp av växande skog och lagras i produkter
- Förnybara produkter som kan ersätta klimatpåverkande alternativ
- Förnybar elproduktion
- Värmeenergi produceras till nästan 100 procent vid de egna bruken
- Färska fibrer från Holmen bidrar till returfiberkretsloppet
- Biprodukter och avfall används till nästan 100 procent
- Minskade utsläpp till luft och vatten från anläggningarna

Samhälle

- Samhällsekonomin gynnas genom direkta och indirekta arbetstillfällen
- Leverans av koldioxidfri el- och värmeenergi samt biobränsle
- Säker arbetsmiljö med minskat antal arbetsolyckor
- Bedömning av leverantörers arbete med mänskliga rättigheter och arbetstagarrättigheter
- Regelbunden kontakt med närboende, allmänhet, myndigheter och media
- Skogar är viktiga för människors välbefinnande och rekreation
- Investerare ges möjlighet att köpa aktier i ett hållbart företag

I samverkan med våra intressenter

Kunder. Nära 90 procent av Holmens leveranser går till europeiska kunder. Övrig export går i huvudsak till kunder i USA, Nordafrika, Mellanöstern och länder i Asien. I takt med expansionen på den internationella marknaden utökas närvaron till allt fler länder. Det ger oss möjlighet att utöka kundservicen och förstärka relationsbyggandet. Holmens affärsetikpolicy med tillhörande riktlinjer ger vägledning om hur god affärs- sed upprätthålls i relationen med externa kontakter på de olika marknaderna.

Leverantörer. Inköp är en strategiskt viktig fråga inom Holmen. Koncernens uppförandekod för leverantörer fokuserar på mänskliga rättigheter och arbetsförhållanden i leverantörsledet i syfte att säkerställa goda villkor för alla som arbetar i värdekedjan. För leverantörer i högriskländer gäller skärpta krav på att redogöra för efterlevnad avseende kodens principer.

Medarbetare. Kompetenta och motiverade medarbetare som bär företagets värderingar är en nyckelfaktor för ett framgångsrikt och långsiktigt hållbart Holmen. Prioriterade frågor är hälsa och säkerhet, ledarskap och målstyrning. Delegering av ansvar, kompetensutveckling samt delaktighet i utvecklingen av verksamheten är andra viktiga områden.

Samhälle. Holmen spelar en betydelsefull roll som stor arbetsgivare på ett antal orter. Verksamheten bidrar till arbetstillfällen inte bara inom koncernen utan också hos entreprenörer, leverantörer och olika samhällsfunktioner. Det innebär i sin tur att Holmen bidrar med betydande skatteintäkter. Kontinuerlig dialog med lokalsamhället, ursprungsbefolkning och intresseorganisationer, liksom samarbeten med högskolor och universitet, skapar förutsättningar för hållbar utveckling där skogen spelar en central roll för ekonomisk tillväxt och människors välbefinnande.

Myndigheter. Miljötillstånd krävs för merparten av koncernens verksamheter. Genom öppenhet och transparens skapar vi förutsättningar för god insyn och förtroende för vårt sätt att agera. Vid tillstånds- ärenden får myndigheter, allmänhet och närboende möjlighet att framföra synpunkter.

Aktieägare, investerare och analytiker. Holmen vill skapa långsiktigt värde för aktieägarna genom utdelningar och tillväxt med god avkastning på investerat kapital. Hållbarhetsfrågor blir alltmer centrala för investerare och analytiker som eftersträvar långsiktiga relationer med företag som har höga ambitioner i detta avseende. Koncernens finansiella rapporter och hållbarhetsrapportering är ett effektivt sätt att tillhandahålla relevanta underlag för analys.

Brukad skog gör klimatnytta

Holmen bedriver en aktiv och hållbar skötsel av sitt skogsinnehav, ett av landets största. Den förnybara råvaran från skogen är en stabil intäktskälla och en viktig pusselbit i samhällets strävan att möta klimatutmaningen.

Allt börjar i skogen

Holmens skogar omfattar 1,3 miljoner hektar, varav drygt en miljon är produktiv skogsmark. Holmen sköter och brukar dessa skogar och kan därmed i hög grad försörja sina produktionsenheter i Sverige med egen förnybar råvara. Strategin är att öka intjäningen och det framtida värdet på skogsinnehavet genom aktivt och hållbart skogsbruk, tydligt kostnadsfokus samt kontinuerlig utveckling av metoder, teknik och kompetens. Stordriftsfördelar och effektiv logistik ger oss en stark position på virkesmarknaden som bidrar till koncernens konkurrenskraft.

Skogens värde växer

Skogens tillväxt och värde beror huvudsakligen på hur den sköts och brukas. Holmens årliga skörd baseras på en långsiktig plan med utgångspunkt i de skogsinventeringar som genomförs vart tionde år. I den senaste planen från 2011 beräknas den årliga skörden uppgå till cirka 3,0 miljoner m³fub, vilket motsvarar 85 procent av tillväxten. Det innebär att virkesförrådet ökar med 1 procent per år.

Det långsiktiga målet är att den årliga tillväxten i Holmens skogar år 2050 ska vara 25 procent högre än 2007. Det betyder att dagens virkesförråd om 120 m³sk kommer att växa till 160 miljoner m³sk till 2050, samtidigt som skörden ökar från 3 till 4 miljoner m³fub per år.

Tack vara Holmens aktiva och hållbara skogsbruk kan skörden ökas samtidigt som virkesförrådet växer.

Ekonomiskt värde. Det redovisade värdet för Holmens skogsinnehav uppgick per den 31 december 2016 till 17 488 Mkr enligt

redovisningsrekommendationen IAS 41. En uppskjuten skatteskuld om 3 854 Mkr redovisas relaterat till detta vilket innebär att den växande skogens värde netto efter skatt redovisas till 13 594 Mkr. Se även not 11, sida 59.

Det årliga kassaflödet som skogen ger motsvarar en årlig direktavkastning om 4 procent. Kassaflödet utgörs av nettot mellan försäljningsintäkterna och kostnader för skörd, skogsvård och administration.

Genom aktivt skogsbruk kan tillväxten ökas vilket ger större möjlighet till skörd och ökat kassaflöde.

Värde för klimatet. Aktivt brukad skog motverkar växthuseffekten på flera sätt. Ju större areal som brukas och ju mer skogen växer, desto mer koldioxid absorberas. Yngre och medelålders skog, där tillväxten är som störst, tar upp mer koldioxid än äldre skog där tillväxten avtagit. Klimatnyttan blir dessutom många gånger större när skogens produkter får ersätta fossila material och processer.

Skog som inte brukas har inte alls samma klimatvinster. Eftersom skogsråvaran inte utvinns, uppnås ingen substitutions-effekt och därmed bromsas utfasningen av klimatskadliga produkter.

Robust mot klimatförändringar. Barrträden har funnits på jorden i miljontals år och har följaktligen stor anpassningsförmåga till förändringar. Ett varmare klimat kan dock komma att påverka skogen på olika sätt. Tillväxten kan öka i vissa områden, men perioderna med tjadad mark kan bli kortare vilket försvårar skörd. Frön till företagets plantodling är utvalda för att växa och trivas i ett föränderligt klimat och Holmens skogsskötsel är robust sett ur ett klimatperspektiv.

Aktivt och hållbart skogsbruk

Holmen bedriver ett aktivt skogsbruk som innebär att virkesförrådet byggs upp under 70-90 år och efter skörd påbörjas en ny tillväxtcykel. De viktigaste skogsvårdsåtgärderna utförs de närmaste åren efter skörd. Marken bereds och återbeskogas genom plantering eller sådd. Rönjning och gallring sker för att välja ut träd med bäst förutsättningar att växa vidare. Ungefär 10-30 år innan skogen skördas kan den gödslas för att ytterligare öka tillväxten.

Fokus på produktivitet och miljö. Långsiktig utveckling av kvalitet och lönsamhet förutsätter kontinuerliga förbättringar av teknik, metoder och kompetens. Holmen samverkar med andra aktörer i branschen, tillverkare och forskare för att öka produktiviteten och utveckla naturvärden i skogsbruket.

Kvalitetssäkrad återväxt. Holmen investerar cirka 160 Mkr årligen i framtida tillväxt genom skogsvård, skötsel och gödsling.

Grunden för skogens framtida tillväxt avgörs när ny skog planteras. Återväxten kvalitetssäkras och ett långsiktigt utvecklingsarbete bedrivs som omfattar hela kedjan, från frö till nyplantering. Holmens båda skogsplantaskolor producerar tillsammans årligen 35 miljoner plantor och merparten planteras på koncernens mark. För varje träd som skördas, planteras minst två nya.

Spårbarhet och naturhänsyn. Holmens skogar är certifierade och allt virke är spårbart. Under 2016 antog Holmen en ny naturvårdsstrategi med målet att alla naturligt förekommande arter ska kunna fortleva i det svenska skogslandskapet. Strategin beskriver hur Holmen arbetar för att kombinera hög tillväxt med bevarande av biologisk mångfald.

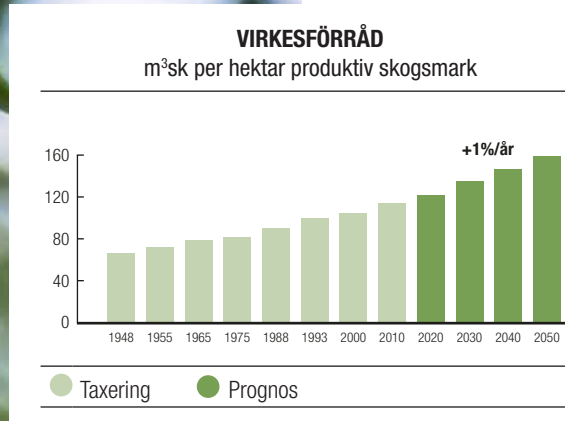
Rätten att bruka skog

Skogsbrukets betydelse för såväl klimat som svensk samhällsekonomi gör att den också är en fråga på den politiska dagordningen. Holmen och branschen verkar tillsammans för att ge politiker, myndigheter och allmänhet kunskap om att aktivt och hållbart skogsbruk är grunden för den växande bioekonomin och om dess stora betydelse för klimatet. Syftet är att få till stånd regelverk som tillvaratar branschens unika förutsättningar att bidra till ett ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbart samhälle. Inskränkningar i rätten att bruka den skog man äger kan leda till minskad skörd. Detta skulle kunna påverka försörjningen av skogsråvara till industrin och därmed det svenska skogsbrukets konkurrenskraft. Ett konkret exempel är Artskyddsförordningen som har implementerats på ett avvikande och mer strikt sätt i Sverige än i övriga EU.

Marknad med möjligheter

Efterfrågan på timmer påverkas av sågverkens behov som i sin tur styrs av byggmarknaden i olika delar av världen samt substitution mellan olika byggmaterial. Ett stort intresse för att bygga i trä och en växande trähusmarknad skapar ökad efterfrågan på timmer.

Massaved vänder uppåt. Massaveden används för tillverkning av massa som i sin tur används för produktion av kartong och papper. Den globala efterfrågan på tryckpapper minskar, medan den för kartong ökar. Produktionen av massa är kapitalintensiv och efterfrågan på massaved på lokala marknader är därmed förutsägbar på kort till medellång sikt. I Sverige är marknaden för massaved i balans och de senaste årens stora investeringar i massabruk i Sverige tryggar en stabil efterfrågan på skogsråvara.

HOLMENS SKOGAR 2016

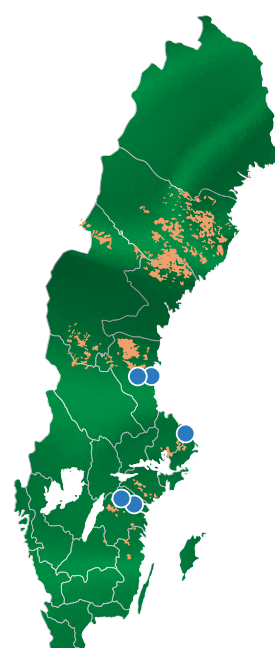
Total landareal	1 275 000 ha
Total skogsmarksareal*	1 153 000 ha
- varav naturvårdsareal	187 000 ha
Produktiv skogsmark**	1 042 000 ha

Totalt virkesförråd på produktiv skogsmark

120 miljoner m³sk

* Analys utförd av Riksskogstaxeringen enligt internationella definitionen av skogsmark: Landareal >0,5 hektar med träd där kronäckningen är större än 10 procent för skog som är minst 5 meter hög vid mogen ålder.

** Skogsmark som kan producera minst 1 m³sk per hektar och år (i genomsnitt under beståndets växttid).

KARTA

- Holmens skogsinnehav
- Holmens svenska industrier

Virkesförrådet
 ökar med 1 procent per år
 och har fördubblats de
 senaste 100 åren.

Förnybar energi ger styrkeposition

Holmen äger, förvaltar och utvecklar förnybara energitillgångar. Vattenkraft utgör basen i den egna energiproduktionen. Den ger stabil intjänning över tid och bidrar samtidigt med stor samhällsnytta.

Värdet av egna energitillgångar

Holmen är hel- eller delägare i 21 vattenkraftverk. Holmens produktionsandel uppgår ett normalår till 1 112 GWh/år. Vindkrafttillgångarna utgörs av delägarskap i fyra vindkraftsparker där produktionsandelen under ett normalår uppgår till 133 GWh. Den egna produktionen av vatten- och vindkraft, tillsammans med bioenergin som produceras vid koncernens bruk, uppgår till drygt 1 800 GWh/år vilket motsvarar cirka 50 procent av Holmens samlade elförbrukning.

Vattenkraft ger stabil energiproduktion

Holmens egen energiproduktion domineras av den klimatsmarta och förnybara vattenkraften. Jämfört med andra förnybara energikällor är vattenkraften unik så till vida att den är reglerbar. Magasineringsen av vatten i sjöar och vattendrag gör det möjligt att anpassa energiproduktionen till efterfrågan genom att minska eller öka vattenflödet genom turbinerna. I ett energisystem som alltmer baseras på väderberoende, förnybara källor bidrar vattenkraften således med stabil och reglerbar energiproduktion baserad på en icke ändlig råvara. En annan fördel med vattenkraft är livslängden, då ett vattenkraftverk kan leverera klimatsmart energi i mer än hundra år. Investeringsbehovet är förhållandevis litet relativt andra kraftslag och driftskostnaderna är i grunden låga. För varje kilowattimme el som produceras med vattenkraft kan fossilbaserad elproduktion minskas. Sammantaget tillför vattenkraften stor samhällsnytta på vägen mot en biobaserad ekonomi.

Vindkraft kompletterar. Holmen är en stor markägare och har möjlighet att utveckla det egna markinnehavet med vindkraftsinstalleringar på områden med goda vindförutsättningar. För närvarande är en ytterligare utbyggnad olönsam till följd av alltför låga priser på el och elcertifikat och aktiviteten i pågående projekt har därför anpassats till rådande marknadsläge.

Energitorv räknas som en långsamt förnybar resurs som gör det möjligt att förädla vissa av de marktillgångar inom Holmen som inte utgörs av produktiv skogsmark. Torven kan användas för energiproduktion, men även som jordförbättring, strömmaterial och byggmaterial. Holmens torvtäkt utanför Örnsköldsvik togs i bruk 2009 och skördas årligen för energiändamål. 2016 uppgick skörden till motsvarande 70 (63) GWh elenergi.

Komplexa marknadsförutsättningar

Globalt sett har energi under senare år gått från att ha varit en knapp resurs till att finnas i överskott, vilket har lett till pressade priser. Förändringen är driven av nya metoder att utvinna olja och gas i Nordamerika, försämrade utbudsstyrning inom OPEC och att stora mängder väderberoende elproduktion har subventionerats in i Europa.

Svensk energiöverenskommelse. I Sverige träffades under 2016 en bred politisk uppgörelse med målsättningen att Sverige ska ha långsiktigt konkurrenskraftiga elpriser och robust energiförsörjning samtidigt som det ska finnas förutsättningar att investera i förnybar elproduktion. Effektskatten på kärnkraft ska tas bort i syfte att möjliggöra investeringar för effektiv drift och ökad säkerhet i kvarvarande reaktorer samtidigt som elcertifikatssystemet förlängs till 2030. Satsningar på sol-, vind-, vattenkraft och bioenergi ska möjliggöra ett mål om 100 procent förnybar energiförsörjning år 2040.

Positiva konsekvenser för vattenkraft.

Energiöverenskommelsen slår även fast att vattenkraften spelar en central roll för Sveriges förnybara elförsörjning. Fastighetsskatten på vattenkraft ska sänkas till samma nivå som för övriga elproduktionsanläggningar, det vill säga 0,5 procent, under en fyraårsperiod med start 2017. Detta möjliggör investeringar för fortsatt drift av vattenkraftverken.

Som en konsekvens av ett EU-direktiv förväntas miljötillståndet för samtliga vattenkraftverk i Sverige bli omprövade. Processen bedöms ta många år. Holmens kraftverk har överlag goda förutsättningar att klara miljöanpassningen utan större produktionsinskränkningar.

Varsviks vindkraftspark utanför Hallstavik.

Vattenkraften
har en unik fördel bland
andra förnybara energikällor
då den är reglerbar.

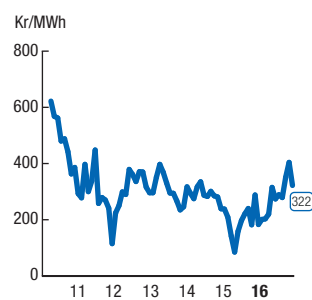
Holmens kraftanläggningar

VATTENDRAG	VATTENKRAFTVERK	HOLMENS PRODUKTIONSANDEL		ÅR FÖR BYGGNATION
		%	GWh*	
Umeälven	Harrsele	49	470	1957-58
	Tuggen	22	97	1962
Gideälven	Stennäs	10	3	1985-96
	Gammelbyforsen	10	1	—"
	Björna	10	8	—"
	Gideå	10	9	—"
	Gidböle	10	7	—"
	Gideåbacka	10	7	—"
Faxälven	Linnvasselv	7	14	1961-74
	Junsterforsen	100	115	—"
	Gäddede	30	23	—"
	Bågede	100	70	—"
Iggesundsån	Pappersfallet	100	7	1915
	Iggesunds kraftstation	100	22	2009
Ljusnan	Sveg	20	30	1949-75
	Byarforsen	20	17	—"
	Krokströmmen	9	45	—"
	Långströmmen	11	29	—"
	Ljusne Strömmar	7	17	—"
Motala Ström	Holmen	100	112	1990
	Bergsbron-Havet	100	10	1927

ÄGARE	VINDKRAFTSPARKER	HOLMENS PRODUKTIONSANDEL		ÅR FÖR BYGGNATION
		%	GWh*	
Varsvik	Varsvik	50	83	2014
VindIn	Skutskär	18	5	2009
	Trattberget	18	38	2012
	Svalskulla, Finland	18	9	2014

* Avser normalproduktion

ELSPOTPRIS,
Elområde Stockholm (SE3)

21
vatten-
kraft-
verk

Global tillväxt för kartongprodukter

Holmen är marknadsledande inom högpresterande kartong för konsumentförpackningar och grafiska ändamål. Strategin är att växa globalt med stöd av effektiva, välinvesterade bruk och två av marknadens starkaste produktvarumärken.

Premiumprodukter med potential

Ledande position. Holmen är marknadsledande i de högsta kvalitetssegmenten för konsumentförpackningar och kartong för kvalificerade grafiska ändamål. De största kundgrupperna är konverterare, grossister och varumärkesägare som vill kunna erbjuda sina kunder högkvalitativa, hållbara och attraktiva produkter. Den globala marknaden för förpackningskartong växer och Holmen är väl positionerat för tillväxt. Strategin är att befästa den marknadsledande positionen i Europa och samtidigt växa inom premiumsegmentet på globala marknader genom ständig produktutveckling, hög servicegrad och nära kundrelationer.

Inercote och Incada driver utvecklingen

Holmen marknadsför kartongprodukter under två varumärken: Inercote och Incada. Inercote är en flerskiktsskattong gjord av blekt kemisk massa (SBB). Incada är också en flerskiktsskattong men med ytskikt av kemisk massa och en kärna av mekanisk massa (FBB). Tillsammans representerar de ett av marknadens mest mångsidiga sortiment inom det högsta kvalitetssegmentet och varumärkena har hög status hos konverterare, varumärkesägare och designers över hela världen. Kartongen används huvudsakligen till högkvalitativa konsumentförpackningar för konfektyr, kosmetika, parfym, vin, sprit, läkemedel, tobak och livsmedel. I nära samarbete med kunderna utvecklas sortimenten kontinuerligt för att möta de ständigt växande behoven av innovativa, kundanpassade förpacknings-

lösningar. Kartongen från Holmen är känd för sin höga och jämna kvalitet som bidrar till förutsägbarhet, effektivitet och stabil resultat i kundens produktionsprocess.

Färsk fiber stärker erbjudandet

Gemensamt för Inercote och Incada är att de tillverkas av färsk fiber från hållbart brukade skogar, vilket ger både produktmässiga och miljömässiga fördelar. Högre styrka, bättre ljushet och neutral doft- och smakpåverkan i kontakt med livsmedel är exempel på egenskaper som innebär tydliga mervärden för slutprodukten. Kombinationen av den färska fibern och kartongens inbyggda egenskaper gör det dessutom möjligt att tillverka attraktiva och funktionella förpackningslösningar som med fördel kan ersätta förpackningar baserade på fossila råvaror.

Hållbart kretslopp. Tillskottet av färsk fiber är nödvändigt för att hålla igång returfiberkretsloppet. Skogen är källan till all kartong och papper och träfibern kan återanvändas upp till sju gånger innan den är förbrukad och går till slutanvändning som biobränsle.

Starka kundrelationer med moderna servicelösningar

Care by Iggesund är ett modernt servicekoncept från Holmen som anpassas efter kundens behov av tillgänglighet, leveranser, support och rådgivning rörande allt från produktprover till livsmedelssäkerhet. Det lokala supportteamet arbetar mycket nära marknaden, har djup kunskap om de rådande förutsättningarna och talar kundens språk. I konceptet ingår också en miljödokumentation samt tillgång till analysmöjligheter vid det egna ackrediterade laboratoriet för sensorisk och kemisk analys, det så kallade lukt- och smaklaboratoriet, vid Iggesunds bruk.

Klimatsmart produktionsprocess

Inercote och Incada tillverkas på ett resurs- och energieffektivt sätt vid moderna kartongbruk i Iggesund, Sverige, respektive Workington, Storbritannien. Båda bruken är spårbarhetscertifierade och all virkesråvara kommer uteslutande från välskötta och hållbart brukade skogar. Anläggningarna i Workington och Iggesund har redan idag kapacitet att vara självförsörjande på förnybar energi. Iggesunds bruk bildar kombinat med Iggesunds sågverk, vilket innebär att alla delar av trädet tas om hand direkt på plats då flis från sågverket är råvaran i massaproduktionen. Bark och sågspån blir biobränsle och omvandlas till energi och fjärrvärme. Cirkeln sluts när överskottsvärmen från bruket tas till vara vid torkningsprocesserna i sågverket.

Global marknad med möjligheter

Den globala efterfrågan på förpackningar ökar i takt med faktorer som befolkningsökning, urbanisering samt en växande medelklass med fler singelhushåll. Efterfrågan inom olika produktsegment varierar mellan

världsdelarna, men överlag ökar efterfrågan på förnybara förpackningsmaterial, där kartong bedöms ha stora fördelar jämfört med andra material. Förpackningar för livsmedel ökar mest i Asien, Mellanöstern och Afrika, medan efterfrågan på läkemedelsförpackningar stiger på samtliga marknader. Förpackningar för kosmetikprodukter ökar särskilt mycket på marknader med snabb befolkningstillväxt, till exempel Asien, Östeuropa, Syd- och Centralamerika.

Europa. Med betydande kapacitetstillskott förväntas konkurrensen bli större och exporten till andra världsdelar öka. Vi förstärker vår kundbearbetning och våra satsningar på nischade segment samt arbetar proaktivt för att fortsätta växa långsiktigt tillsammans med kunderna.

Nordamerika. Marknaden är relativt stabil och importen från Europa bedöms öka även om utvecklingen är beroende av flera faktorer, bland annat valutan. Holmen expanderar inom premiumsegmentet och har ökat närvaron och servicenivån i de strategiskt viktigaste regionerna, till exempel genom lagerhållning och arkning på den amerikanska västkusten.

Asien. Ökande välstånd driver efterfrågan på statusvaror och därmed också behovet av högkvalitativa förpackningar. Här finns en marknad med potential och framväxande lokala varumärken. Holmen har ökat sin närvaro genom ett säljkontor i Japan och ett servicecenter i Taiwan.

Iggesunds bruk

Råvara: Barr- och lövmassaved.

Process: Sulfatmassa.

Produkter: Flerskiktskartong gjord av blekt kemisk massa (SBB).

Varumärke: Invercote.

Workingtons bruk

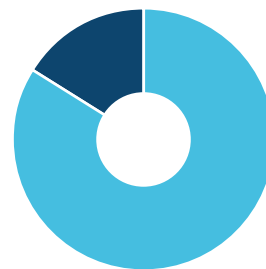
Råvara: Granmassaved och inköpt sulfatmassa.

Process: TMP.

Produkter: Flerskiktskartong, ytskikt av kemisk massa, kärna av mekanisk massa (FBB).

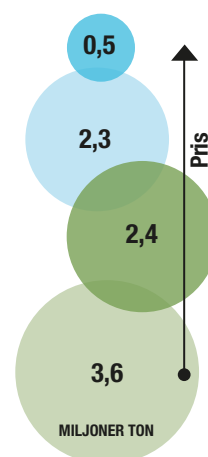
Varumärke: Incada.

SLUTPRODUKTER, %

- Konsumentförpackningar 84 %
- Grafiska ändamål 16 %

EUROPEISKA KARTONGMARKNADEN 2016

- SBB** Prestigeprodukter för grafiska ändamål, parfym, konfektyr och tobak.
- FBB** Konfektyr, läkemedel, tobak, frysta varor, hudvård och sanitetsartiklar.
- SUB/LPB** (oblekt solidkartong och våtskekartong) Dryckesvaror, mejeriprodukter och torrvaror.
- WLC** (returfiberkartong) Torrvaror och hushållsprodukter.

För varje träd
som skördas för att göra vår
kartong planteras minst två nya.

Utmanaren inom magasin-papper

Holmen tillverkar magasin- och bokpapper som tillvaratar den fräska fiberns egenskaper. Det gör att marknaden erbjuds nya möjligheter att producera trycksaker hållbart och kostnadseffektivt.

Papper med inbyggt nytänkande

Holmen utvecklar och säljer färskfiberbaserade specialpapper i form av moderna magasin- och bokpapper som utmanar traditionella, dyrare papperskvaliteter. Med effektiva produktionsenheter, fortsatt specialisering och en stark marknadsorganisation stärker Holmen sin position på både befintliga och nya marknader. Kunderna finns bland detalister, tryckerier och förlag världen över som söker kostnadseffektiva papperslösningar.

Färsk fiber ger unika fördelar

Holmens magasin- och bokpapper tillverkas av färsk fiber från svenska skogar vilket gör det möjligt att utveckla papperskvaliteter med hög bulk, papper som är tjocka men ändå lätta. Det innebär att kunden, trots färre ton papper, kan producera trycksaker med samma tjocklek och känsla som med traditionella, dyrare papperskvaliteter. Sammantaget leder detta till lägre kostnader för såväl papper som distribution.

Papper som baseras på färsk fiber får en hög stabilitet i förhållande till vikten. Därtill har pappret en naturligt högre ljushet som förhöjer upplevelsen av text och bild jämfört med returfiberbaserade papper. Det gör trycksaker av färskfiberbaserade papper till ett naturligt komplement till digitala medier.

Returpapper kräver färsk fiber. Massa, papper och kartong som tillverkas av färsk fiber från nordiska skogar spelar en viktig roll i det europeiska returfiberkretsloppet. I övriga Europa är skogstillgångarna begränsade och därför baseras papperstillverkningen i betydligt högre grad på returpapper. Papper kan dock inte återvinnas hur många gånger som helst. Därför måste kretsloppet kontinuerligt tillföras fräska fibrer från skogen.

Produkter som visar vägen

Bokpapper. Jämfört med träfritt papper ger Holmen BOOK sina kunder möjligheten att sänka papperskostnaden betydligt. Förlagen uppskattar pappret för att det håller hög kvalitet och erbjuder produktregenskaper som förhöjer läsupplevelsen genom sin höga stabilitet samt ljusa och jämna yta. Produkten finns i flera varianter och utvecklas kontinuerligt.

Magasinpapper. Holmen är branschledande i utvecklingen av nya produkter helt baserade på färsk fiber. Resultatet är innovativa produkter som jämfört med traditionella pappersval ger tydliga kostnadsfördelar både vid inköp och distribution av färdig produkt. Varumärkena Holmen UNIQ, Holmen VIEW, Holmen TRND och Holmen XLNT representerar ett brett sortiment av moderna tryckpapper som lämpar sig utmärkt för till exempel direktreklam, kataloger och magasin. Att samtliga produkter är miljömärkta och baseras på spårbar råvara är viktiga argument på en alltmer medveten marknad.

Tjänster med kunden i centrum

Det nya medielandskapet, snabbt föränderliga konsumentvanor och skärpt konkurrens om marknadsandelarna påverkar kundernas vardag. Holmen erbjuder tjänster som hjälper kunden att maximera nyttan av pappersaffären. Här ingår genomlysning av kundens produktportfölj och strategisk rådgivning för lönsamma pappersval utifrån tekniska, affärsmässiga och upplevelsemässiga aspekter.

Hållbart hela vägen

Produktionen sker vid två bruk i Sverige. Båda har renodlat och uppgraderat sin verksamhet i linje med strategin att ställa om till specialpapper. Merparten av produktvarumärkena kan produceras i bägge bruken vilket säkerställer hög effektivitet, flexibilitet och leveranssäkerhet. Gynnsamma logistiska lägen innebär korta virkestransporter. Bägge bruken ligger i anslutning till hamnar med god kapacitet och effektiv hantering.

Bravikens pappersbruk bildar tillsammans med Bravikens sågverk ett energieffektivt biokombinat. Bruket får råvara i form av flis och förser i sin tur sågverket med energi och värme. Överskott av bark och sågspån säljs för produktion av energi och fjärrvärme.

Hallsta pappersbruk är ett av de mest resurseffektiva i sitt segment i Europa. Restprodukterna från produktionsprocessen säljs vidare som biobränsle och jordprodukter.

Spårbar råvara. Holmens skogsbruk, industriproduktion och produkter är certifierade. Certifieringen garanterar att virkesråvaran är spårbar och kommer från hållbart brukade skogar. Till skillnad från majorite-

ten av de returfiberbaserade produkterna kan således virkesråvarans exakta ursprung redovisas.

Miljömärkta produkter. Samtliga magasin- och bokpapper som Holmen tillverkar är godkända enligt EU Ecolabel, den europeiska unionens officiella miljömärke. Endast produkter som uppfyller stränga miljö-, funktions- och kvalitetskrav får bära EU Ecolabel. Främst granskas användningen av fiberråvara, kemikalier och energi samt utsläppen till luft och vatten vid tillverkningen.

Marknad i förändring

Magasinmarknaden söker nya vägar.

Många magasin-förlag pressas av konkurrensen från digitala kanaler och ser kontinuerligt över sina pappersval i jakten på sänkta kostnader. Holmens innovativa produkter med tydliga kostnadsfördelar har här en möjlighet till volymtillväxt genom att möta marknadens utmaningar.

Direktreklam driver försäljning. Den pappersburna direktreklamen står fortsatt stark. Holmen har på kort tid vunnit detaljisternas förtroende med produkter som kombinerar hög kvalitet och konkurrenskraftigt pris vilket möjliggör en bra totalekonomi för kunderna.

Bokpappersmarknaden växer. Med en marknadsandel om 50 procent är Holmen BOOK det marknadsledande trähaltiga pappret i Europa för pocketböcker och inbundna böcker. Andelen har ökat stadigt de senaste åren. Trenden går också alltmer mot digitaltryck för vilket Holmens papper lämpar sig väl.

Holmen vänder sig nu mot nya marknader med potential utanför Europa, främst i Asien och Latinamerika.

Bravikens pappersbruk

Råvara: Granmassaved.

Process: TMP.

Produkter: Magasinpapper, bokpapper och tidningspapper.

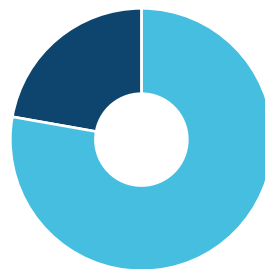
Hallsta pappersbruk

Råvara: Granmassaved.

Process: TMP.

Produkter: Magasinpapper och bokpapper.

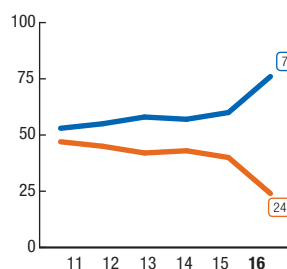
SLUTANVÄNDNINGSS- OMRÅDEN, %

- Magasin, direktreklam och böcker 78 %
- Dagstidningar 22 %

PRODUKTION

Andel special- resp. tidningspapper

- Specialpapper
- Tidningspapper

**Skogen
är källan
till allt papper.
Utan färsk fiber,
ingen returfiber.**

Ökad förädling av trävaror

Holmen levererar klimatsmarta trävaror till snickeri- och byggindustri samt bygghandel. Produktionen sker vid två storskaliga sågverk integrerade med koncernens kartong- och pappersbruk.

Plattform för tillväxt

Holmen tillverkar och levererar högkvalitativa basprodukter för vidareförädling till snickeri- och byggindustrin i Europa, Mellanöstern, Nordafrika och i växande omfattning även i Asien. Leveranser sker också direkt till lokal svensk bygghandel. Konkurrentkraften baseras på en stark organisation för virkesanskaffning och kostnadseffektivitet genom storskalig produktion samllokaliserad med koncernens kartong- och pappersbruk. Med en fintrimmad produktionskedja och kundnära arbetssätt bygger Holmen en solid plattform för långsiktiga och lönsamma kundrelationer med förmåga att möta efterfrågan inom olika marknader.

Klimatsmarta framtidsprodukter

Produkter av trä har förmågan att lagra koldioxid under lång tid. Därför är byggnader av trä betydligt klimatsmartare än hus byggda av material som tillverkas med fossilbaserade material och processer. Förutom att trä är förnybart och binder koldioxid kan trävaror bidra positivt till klimatet genom den så kallade substitutionseffekten. Tillverkningen av material som stål och betong ger upphov till klimatpåverkande utsläpp av fossil koldioxid. Genom att ersätta sådana material med byggelement av trä uppnår man klimatnytta i flera led och dessutom blir hela kedjan från tillverkning till transporter betydligt mer energisnål och kostnadseffektiv.

Växande städer driver träbyggnation

Under lång tid har främst renovering och tillbyggnad bidragit till ökningen av användningen av trä i Sverige. Nu drivs utvecklingen av nybyggnation av bostäder

som i sin tur påverkas av befolkningstillväxten, urbaniseringen och strävan att bygga hållbara städer. Bygandet med trä fortsätter således öka och för tillfället är efterfrågan större än utbudet. Ökningspotentialen är stor, framförallt inom flervåningshus, och andelen bostadshus i trä förväntas öka i takt med att kapaciteten för industriellt träbyggande byggs ut. Parallellt pågår utvecklingen av nya träbyggnadstekniker.

Impregnerat virke till bygghandeln

Strategiska investeringar i en impregneringsanläggning och ett distributionslager vid Bravikens sågverk gör att Holmen kommer att kunna erbjuda ett bredare och mer attraktivt sortiment direkt till bygghandeln. Impregnerat virke utgör en viktig del av den svenska bygghandels utbud och används bland annat till altaner, plank, staket och bryggor. Efterfrågan på impregnerade produkter växer och med sågverkets centrala läge i en befolkningstät region finns det goda möjligheter att nå ut till bygghandeln med ett utökat utbud av trävaror för utomhusbruk.

Storskalig och hållbar produktion

Satsningen på moderna, storskaliga sågverk med hög teknisk nivå och gradvis utökad vidareförädling ger ett starkt produktutbud. Detta i kombination med en effektiv virkesanskaffning ger konkurrentkraftiga sågverk. Sågverkens produktutbud anpassas efter egenskaperna på den lokala råvaran och kompletterar varandra i marknaden.

Kompleta biokombinat. Koncernens sågverk bildar biokombinat med intilliggande kartong- respektive pappersbruk. Det betyder att alla delar av virkesråvaran tas tillvara i ett kretslopp där flis från sågverken fungerar som råvara i massaproduktionen

och de slutliga restprodukterna blir till biobränsle som ger energi och fjärrvärme. Ånga från bruken används dessutom vid torkningsprocesserna på sågverken.

Lokal förnybar råvara. En nyckel till både lönsamhet och hållbarhet är närheten till råvaran och effektiva virkesköp. Genom affärsområde Skogs försorg anskaffas virkesråvara från såväl det egna skogsinnehavet som från andra skogsägare på ett effektivt sätt vilket säkerställer en högeffektiv logistikkedja från skog till såg. Huvuddelen av råvaran som används vid sågverken är certifierad.

Positiv marknadsutveckling

Marknaden för sågade trävaror är global och stora godsflöden skeppas mellan kontinenterna. De stora exportörerna är framförallt Kanada, Sverige, Finland och Ryssland. Typiska marknader där svenska sågverk konkurrerar med andra stora exporterande länder är Storbritannien, Kina, Nordafrika och Mellanöstern.

Efterfrågan följer i stort sett den allmänna konjunkturen och har utvecklats relativt väl efter finanskrisen. I Nordafrika och Mellanöstern har den senaste tidens politiska oro dock medfört att efterfrågeökningen avstannat något. Nordamerikansk konsumtion har återhämtat sig men har en bit kvar till historiska nivåer. Asien slår nya rekord och domineras av den kinesiska marknaden där tillväxten också är snabbast. Europa uppvisar en god byggkonjunktur.

Bravikens sågverk

Råvara: Gran- och talltimmer.

Process: Sågverk.

Produkter: Gran- och furuträvaror.

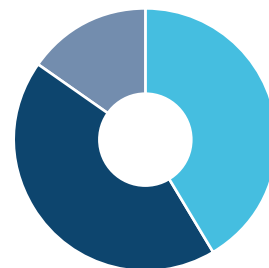
Iggesunds sågverk

Råvara: Talltimmer.

Process: Sågverk.

Produkter: Furuträvaror.

SLUTPRODUKTER, %

Konstruktionsvirke	41 %
Snickerirvirke	43 %
Emballagevirke	15 %

100 % av trädet används

50 procent

Största delen av trädet går till våra sågverk där de blir snickeriprodukter och konstruktionsvirke.

40 procent

Den klenare delen av trädet och virke från gallring används i våra bruk till produktion av bland annat kartong, magasin- och bokpapper.

10 procent

Resten av trädet gör nytta som biobränsle och används för fossilfri energiproduktion.

**Trä är ett
mångsidigt
råmaterial och det enda
förnybara byggmaterialet.**

En viktig aktör för klimatet

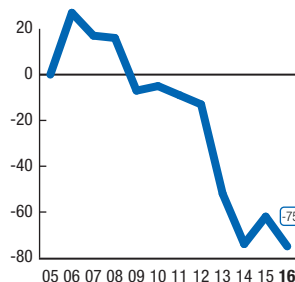
Holmens miljöarbete fokuserar på effektiv användning av råvaror och energi, där skogen genom sitt upptag av koldioxid spelar en nyckelroll i klimatfrågan.

Holmens miljöansvar. Miljö- och energihänsyn är en självklar del i Holmens planering av produktion och investeringar. Verksamheten kännetecknas av ett resurseffektivt nyttjande av förnybar råvara och energi samt att miljön skyddas enligt försiktighetsprincipen. Så långt möjligt återvinns energi, kemikalier och fibrer i syfte att minimera miljöpåverkan från produktionen. I avsnittet Riskhantering på sida 37 beskrivs Holmens förebyggande arbete kring miljörelaterade risker och hur de hanteras.

Holmens miljöarbete kännetecknas av ett ständigt förbättringsarbete vilket bedrivs inom ramen för de certifierade miljö- och energiledningssystemen. Detta leder till att lagstiftningens och myndigheternas krav följs vilket säkerställs via den lagstadgade myndighetstillsynen.

Anläggningarnas miljöpåverkan sker

ANVÄNDNING AV FOSSILA BRÄNSLEN
(basår 2005), %

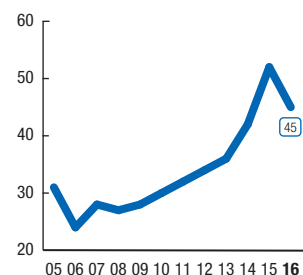

huvudsakligen genom utsläpp till luft och vatten. Information om produktionen och prioriterade miljöparametrar redovisas på sida 80-81.

Miljömål för hållbar utveckling. Holmen har under flera år arbetat med koncernövergripande miljömål för hållbar utveckling. Ökad produktion och användning av produkter tillverkade av förnybar råvara från skogen är viktigt ur såväl ett produktions- som ett klimatsperspektiv. Holmen har därför ett mål om att den årliga tillväxten i Holmens skogar år 2050 ska vara 25 procent högre jämfört med 2007.

Koncernens mål för fossila bränslen är att minska användningen vid bruken med 75 procent från 2005 till 2020. Fram till och med 2016 har minskningen varit 75 procent. Omfattande investeringar för biobaserad energiproduktion vid kartongbruken, samt ändrad energistrategi vid övriga bruk, har fått ett stort genomslag vad avser

FÖRNYBAR ELPRODUKTION RELATIVT ELANVÄNDNING
(basår 2005), %

användningen av fossila bränslen. Vid halvårsskiftet 2016 avyttrades anläggningen i Madrid. Energiproduktionen vid bruket är baserad på naturgas, ett fossilt bränsle. I och med att bruket nu är avyttrat har detta resulterat i att Holmens utsläpp av fossil koldioxid minskat ytterligare. Med anledning av detta har målet reviderats från och med 2017 och innebär att användningen av fossila bränslen ska minska med 90 procent från 2005 till 2020.

Det tredje klimatrelaterade hållbarhetsmålet är att öka andelen egentillverkad förnybar elenergi i förhållande till Holmens totala elanvändning. Målet till 2020 är att nå en produktion motsvarande 50 procent, vilket ska jämföras med 31 procent för basåret 2005. 2016 motsvarade egenproducerad förnybar elenergi 45 procent av Holmens totala elanvändning. Tillgången på vatten för vattenkraftverken var något sämre 2016 än för 2015 vilket ledde till lägre elproduktion.

Genom investeringen i en biobränslepanna är bruket i Workington självförsörjande på elektricitet och värme.

Nyckeltal för Holmens verksamhet i ett klimatperspektiv 2016

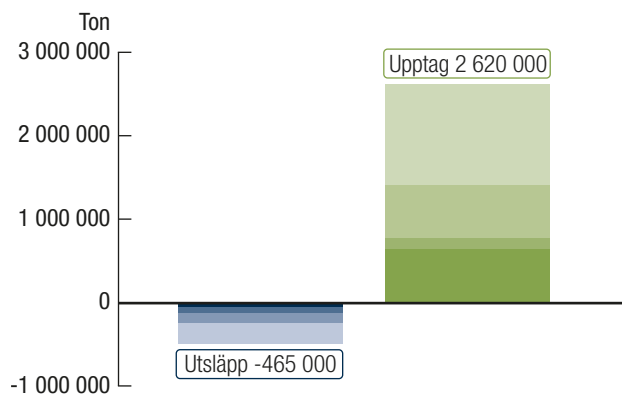
Utsläpp av fossil koldioxid

Skogsbruk	-30 000
Insatsvaror	-70 000
Produktionsanläggningar	-125 000
Transporter av råvaror och produkter ¹⁾	-240 000

Upptag av koldioxid

I virkesförrådet	650 000
Netto i skogsmark	130 000
Bindning sågade trävaror	640 000
Trävaror som utgör substitut till klimatpåverkande material	1 200 000

Netto, upptag av koldioxid och substitutionseffekt **2 155 000**

¹⁾ Inkluderar utsläpp från transporter av färdiga produkter till kunder inom EU samt inleveranser av ved, massa och kemikalier till Holmens anläggningar. Uppgiften inkluderar även utsläpp från transporter av produkter till länder utanför EU.

Sammanställningen baseras på interna underlag och beräkningar samt på vetenskapliga artiklar som publicerats de senaste åren. Flera oberoende källor visar på skogsbrukets och skogsprodukternas positiva klimateffekter. Utifrån från dessa referenser har underlag bland annat hämtats för att kunna göra beräkningar av substitutionseffekten.

• Förenklad rapportering av kolpoolförändringar för Holmens skog- och markinnehav enligt Klimatkonventionens riktlinjer, 2017. Sveriges Lantbruksuniversitet.

• Lundblad, M. et al. Land Use, Land-Use Change and Forestry (CRF sector 4). In: National Inventory Report Sweden 2016 - Submitted under the United Nations Framework Convention on Climate Change. Swedish Environmental Protection Agency, p.353-392.

• Sathre, R. och O'Connor, J. Meta-analysis of greenhouse gas displacement factors of wood product substitution. Environmental Science Policy 2010, 13, 104-114.

• Gustavsson, L. et al. Climate change effects of forestry and substitution of carbon-intensive materials and fossil fuels. Renewable and Sustainable Energy Reviews 2017, Volume 67, 612-624.

• Cintas, O. et al. The potential role of forest management in Swedish scenarios towards climate neutrality by mid century. Forest Ecology and Management 2017, 383, 73-84.

Holmen skapar klimatnytta

Koldioxid binds i de växande skogarna och i produkterna. Den resurseffektiva produktionen drivs till övervägande del med förnybar energi. Med satsningarna på bland annat egenproducerad energi, och utvecklingen av dagens produkter och nya produkter med skogsråvara som bas, kommer de positiva klimateffekterna att förstärkas i framtiden. Koncernens investeringar i forskning och utveckling uppgick 2016 till cirka 95 Mkr.

Skogen. Holmens skogar har under lång tid skötts på ett sätt som gör att det varje år blir allt mer virke i dem. Baserat på tillväxtdata från de senaste fem åren beräknas att virkesförrådet ökar med 1 procent årligen och därmed binds cirka 650 000 ton koldioxid in i lagerökningen. Under överskådlig tid väntas den årliga tillväxten i Holmens skogar överstiga skörden, och koncernens skogliga tillväxtmål indikerar att en allt större mängd koldioxid kommer att bindas i framtiden.

Produktionsenheterna. Under senare år har produktionen av förnybar el- och värmeenergi ökat i väsentlig grad genom Holmens investeringar i biobränslebaserad energiproduktion vid flera bruk. Under de senaste 10 åren har utsläppen av fossil koldioxid minskat med drygt 75 procent och uppgick för 2016 till 125 000 ton.

Baserat på uppgifter för de senaste åren har de årliga utsläppen av fossil koldioxid

från skogsbruksmaskiner, tillverkning av insatsråvaror och transporter av råvaror och produkter beräknats till cirka 340 000 ton. Dessa utsläpp, tillsammans med de från vissa typer av skogsmark, representerar den negativa klimateffekten av Holmens verksamhet.

Produkterna och substitutionseffekter.

Under hela sin livstid binder trävaror koldioxid som frigörs först när produkterna förbränns. Holmens produktion av sågade trävaror under 2016 motsvarar cirka 640 000 ton koldioxid bundet i produkter med en livslängd på mer än 50 år. Holmens trävaror som säljs som snickeri- och konstruktionsvirke bidrar också med en substituerande effekt när de ersätter klimatpåverkande byggnadsmaterial. För 2016 bedöms denna substitutionseffekt uppgå till cirka 1 200 000 ton koldioxid.

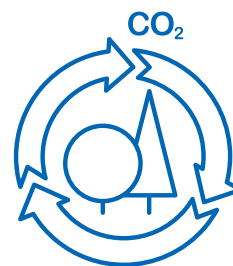
Resterande volymer från sågverken går bland annat till träemballage som i sig också har lång livslängd. Eventuell substitutionseffekt för dessa produkter har inte beräknats.

Då pappers- och kartongprodukter har en förhållandevis kort livslängd är det inte meningsfullt att räkna på inbindningen av koldioxid. Efter att fibrerna i dessa produkter återvunnits flera gånger som returfiber utgör de dock, liksom de uttjanta trävarorna, utmärkta biobränslen. Även biobränsle från Holmens skogar och biprodukter från produktionen, såsom bark, ger förnybar energi vid förbränning.

Med gjorda avgränsningar och beräkningar framgår att Holmens verksamhet bidrar med stor klimatnytta genom att årligen minska mängden koldioxid i atmosfären med drygt två miljoner ton.

Koldioxid som koldioxid?

Den biogena koldioxid som frigörs då träd och växter förmultnar eller virke och papper förbränns ingår redan i atmosfärens kol-kretslopp. Den fossila koldioxid som frigörs då olja förbränns tillför däremot atmosfären nya mängder koldioxid. Det är den fossila koldioxiden som är den stora boken i klimatdramat. Holmens verksamhet innebär att en svart kolatom kan bytas ut mot en grön.

Holmen bidrar till att miljömål uppfylls

Holmens koncernövergripande hållbarhetsmål ligger i linje med de hållbarhetsmål som formulerats på såväl global, europeisk som nationell nivå. För klimatfrågan på global nivå antog världens ledare i slutet av 2015 ett globalt klimatavtal. Avtalet som trädde i kraft i slutet av 2016 har det övergripande målet att den globala uppvärmningen ska hållas en bra bit under två grader och helst ska begränsas till 1,5 grader genom minskade utsläpp av växthusgaser. Av klimatavtalet framgår att åtgärder ska vidtas för att bevara och förbättra förmågan att ta upp och behålla växthusgaser. Skogarnas betydelse lyfts specifikt fram i detta sammanhang. Holmen kommer därför långsiktigt att vara en viktig aktör för att det globala klimatavtalets mål ska kunna nås.

Svenska miljömål. Inriktningsmålet för den svenska miljöpolitiken är det så kallade generationsmålet. Målet ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsordning som krävs för att nå önskad miljöstatus. För att nå målen krävs en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Det svenska miljömålssystemet består av sexton miljö-kvalitetsmål inom områden såsom klimat- och luftföroreningar samt biologisk mångfald. Sveriges näringsliv väntas bidra med åtgärder som visar att systematiskt miljöarbete är lönsamt för både samhället och företagen. Holmen arbetar kontinuerligt med miljörelaterade utredningar och åtgärder såväl inom den skogliga verksamheten som vid produktionsanläggningarna. På så sätt bidrar Holmen till att flera av de nationella miljö-kvalitetsmålen kan uppnås.

Begränsad klimatpåverkan

Frisk luft

Giftfri miljö

Ingen övergödning

Levande sjöar och vattendrag

Grundvattnet av god kvalitet

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Myllrande våtmarker

Levande skogar

Ett rikt växt- och djurliv

Illustrator: Tobias Flygar Källa: www.miljomal.se

Ett av världens mest hållbara företag

Most Sustainable Corporations in the World

GLOBAL 100

Global 100-listan över världens mest hållbara företag presenteras årligen vid World Economic Forum i Davos, Schweiz. Rankningen genomförs av det kanadensiska analysföretaget Corporate Knights sedan 2005 och bygger på en samlad bedömning av företags förmåga att hantera frågor om bland annat resurshushållning, medarbetare och ekonomistyrning. Nästan 5 000 bolag var med i utvärderingen där de hundra främsta får en plats på Global 100. Holmen hamnar på plats 21 och är det enda bolaget inom skogsindustri sektorn på den prestigefulla listan.

– Vi är både stolta och glada över att vara med på Global 100-listan som ett av de mest hållbara företagen i världen. Holmen har arbetat fokuserat med hållbarhetsfrågor under en lång tid, att uppmärksammas och att rankas högt av ledande bedömare är ett erkännande av detta arbete, säger Lars Strömberg, miljö- och hållbarhetschef Holmen.

Holmens klimatarbete fick högt betyg

CDP CLIMATE PROGRAM är benämningen på ett internationellt samarbete som 2016 representerade 827 institutionella investerare med tillgångar på sammanlagt cirka 900 miljarder kronor. CDP, som är en icke-vinstdrivande organisation, vill sporra företag i världen att minska sin påverkan på klimatet och naturens resurser och årligen rapportera utfallet av arbetet. Baserat på information från 5 800 börsnoterade företag har CDP byggt upp världens största databas med klimatuppgifter. Uppgifterna finns tillgängliga för att underlätta strategiska affärs- och investeringsbeslut. Holmen har rapporterat till CDP Climate Program sedan 2007.

I CDP:s undersökning av företags klimatarbete 2016 rankades Holmen högt och fick en placering i gruppen för gott ledarskap. Företag i denna grupp representerar bästa praxis vad gäller avancerat miljöledarskap, med god förståelse för och ett aktivt arbete för att motverka klimatrelaterade risker och utnyttja klimatrelaterade möjligheter.

CDP WATER PROGRAM. Under 2016 riktade sig CDP till 1 250 företag i världen med en enkät om risker och möjligheter med vattenanvändning. Holmen var ett av de cirka 500 företag som besvarade enkäten. Utvärderingen visade att Holmen bedöms hantera vattenfrågorna på ett bra sätt.

CDP FOREST PROGRAM. Under 2016 riktade sig CDP till cirka 800 företag i världen med en enkät om risker och möjligheter med skogsskötsel sett ur ett klimatperspektiv. Holmen tillhör den fjärdedel av företag som besvarade enkäten. I undersökningen rankades Holmen högt och fick en placering i gruppen för gott ledarskap. Företag i denna grupp visar att man infört åtgärder som säkerställer ett hållbart brukande av skogens resurser.

Miljötillstånd för koncernens produktionsanläggningar

Iggesunds bruk, miljöbalken ¹⁾	2013
Workingtons bruk, IPPC ²⁾	2002
Hallsta pappersbruk, miljöskyddslagen	2000
Bravikens pappersbruk, miljöbalken	2002
Iggesunds sågverk, miljöbalken	2014
Bravikens sågverk, miljöbalken	2010

1) Utöver detta bedrivs anmälningspliktig verksamhet vid produktionsenheten i Strömsbruk. Hamnverksamheten (Skärnäs Terminal) i anslutning till Iggesunds bruk har sedan 1999 miljötillstånd enligt Miljöbalken. Ansökan om nytt miljötillstånd inlämnades 2016 för Iggesunds bruk (produktionsökning). Verksamheten vid Skärnäs Terminal inkluderas i denna ansökan.

2) Tillstånd enligt IED från och med 2017.

Certifieringar för ledningssystem

PRODUKTIONSANLÄGGNINGAR ¹⁾	MILJÖ ISO 14001:2004	ENERGI ISO 50001:2011	KVALITET ISO 9001:2008	ARBETSMILJÖ OHSAS 18001:2007
Iggesunds bruk ²⁾	2001	2005	1990	2016
Workingtons bruk	2003	2015	1990	2005
Hallsta pappersbruk	2001	2005	1993	2012
Bravikens pappersbruk	1999	2006	1996	2015
Iggesunds sågverk ³⁾	1999	2006	1997	2017
Bravikens sågverk ³⁾	2011	2011	2011	2017

Årtalen i tabellen anger det år då certifikatet första gången utfärdades. Certifieringarna innebär att det finns rutiner för planering, genomförande, uppföljning samt åtgärder för ständiga förbättringar i arbetet med de olika ledningssystemen. Certifikat finns på www.holmen.com/certifikat.

1) Holmens skogsverksamhet är certifierad enligt miljöledningssystemet ISO 14001:2004. Vidare har den skogliga verksamheten certifiering enligt kriterier för uthålligt skogsbruk samt en spårbarhetscertifiering, vilket innebär en försäkras om att även icke certifierat virke kommer från kontrollerade källor. Samtliga anläggningar som använder virkesråvara har spårbarhetscertifikat.

2) Certifieringarna inkluderar produktionsenheten i Strömsbruk och verksamheten vid Skärnäs Terminal.

3) Från och med 2011 är certifikaten gemensamma för de båda sågverken.

Tillstånd

Holmen bedrev vid årsskiftet 2016/2017 produktionsverksamhet vid sex anläggningar som kräver miljötillstånd. Tillstånden anger bland annat villkor för tillåten produktionsvolym samt tillåtna utsläpp till luft och vatten. Fem av anläggningarna är belägna i Sverige och en finns i Workington i Storbritannien. Anläggningarna har en total försäljning motsvarande knappt 75 procent av koncernens nettoomsättning under 2016.

EU:s industriutsläppsdirektiv (IED, Industrial Emissions Directive) började gälla 2013. Lagstiftningen innebär att kraven skärpts vad gäller att använda bästa tillgängliga teknik. Inom Holmen har utretts i vilken mån verksamheterna vid massa-, pappers- och kartongbruken måste anpassas för att senast till oktober 2018 klara de skärpta utsläppsvillkoren. Brukens miljöstatus är god och alla bruk, utom det i Workington, klarar redan idag till övervägande del de nya kraven. För bruket i Workington pågår utredningar om vilka processerna åtgärder som, i kombination med en biologisk reningsanläggning, gör att villkoren för utsläpp av processvatten kommer att klaras. Miljömyndigheten har gett bruket en dispens som innebär att till utgången av 2021 ska bruket ha investerat i åtgärder så att utsläppsvillkoren klaras.

Under 2016 lämnades en ansökan om nytt miljötillstånd in gällande produktionsökning vid Iggesunds bruk. Verksamheten vid Skärnäs Terminal ingår i denna ansökan.

Bravikens sågverk avser att investera i en anläggning för träskyddsbehandling av sågade trävaror. En ansökan om miljötillstånd för detta lämnades in under 2016.

Holmen bevakar den energiöverenskommelse som bland annat innebär att Sverige ska leva upp till EU-rättens krav på vattenverksamheter. Alla kraftverk ska ha miljövillkor där en jämkning mellan produktions- och miljöintressen bedöms. Processen kommer vara tidskrävande och det finns

osäkerheter kring investeringar och produktionsbegränsningar för framförallt mindre kraftverk. Holmens kraftverk har överlag en bra standard och har goda förutsättningar inför kommande miljöprövningar.

Holmen har alla tillstånd för att bygga ca 500 GWh vindkraftsproduktion i Väster-norrland. Ansökan om att bygga ytterligare ca 500 GWh vindkraft på Holmens mark i Västerbotten är inlämnad till miljömyndigheten. Mot bakgrund av den situation som idag råder på elmarknaden för denna typ av elproduktion, med låga priser på el och elcertifikat, är de ekonomiska förutsättningarna för byggande av vindkraft utmanande.

Utsläppsrätter och elcertifikat

Inom ramen för EU:s handel med utsläppsrätter för koldioxid har Holmen tilldelats utsläppsrätter fram till och med 2020. Som ett resultat av omfattande investeringar i biobaserad energiproduktion vid flera anläggningar har Holmen under senare år kunnat minska behovet av fossila bränslen i betydande omfattning. Som ett resultat av detta har överskott av tilldelade utsläppsrätter kunnat säljas.

Koncernen har producerat förnybar el under många år, och handeln med elcertifikat har medfört intäkter. I England måste eldistributörer uppfylla en kvot av förnybar el medan producenter av förnybar el erhåller gröna certifikat, Renewables Obligation Certificates (ROC:s), i proportion till mängd genererad el. Biobränslepannan vid bruket i Workington erhöill under 2016 sådana certifikat vilka såldes.

Överskridanden och klagomål

Miljöansvariga inom respektive verksamhet hanterar inkomna klagomål samt de incidenter som inträffar. Under året förekom ett antal överskridanden av villkorsvärden samt klagomål och incidenter i de industriella och skogliga verksamheterna. En nära dialog med närboende till bruken är viktig

för att tidigt kunna fånga upp eventuella synpunkter på verksamheten.

Antalet industriella incidenter som rapporterades av bruken till tillsynsmyndigheterna var 44 stycken under året. Avvikelserna var inte av väsentligt slag vad gäller miljö- eller resultatpåverkan. Dessa ärenden omhändertogs med hjälp av korrigerande åtgärder inom verksamheternas miljöledningssystem.

Under hösten inträffade en incident vid Holmens vattenkraftverk i Norrköping. På grund av ett tekniskt fel skedde en hastig förändring av vattenflödet. Felet kunde åtgärdas inom några minuter. Förändringen i vattenflödet fick trots detta till följd dels att sänkingsgränsen vid Grytsdammen underskreds, dels att en större mängd gös dog nedströms kraftverket. Åtgärder har vidtagits för att förhindra att detta upprepas. Länsstyrelsen utreder ärendet.

Avslutade verksamheter

I samråd med miljömyndigheterna genomförs utredningar av förorenade nedlagda industriplatser där Holmen varit verksamt. Under 2016 pågick utredningar i olika stadier gällande sågverken i Stocka och Länna-holm, sulfittfabrikerna i Strömsbruk, Domsjö och Loddby, träsliperiet i Bureå och en deponi i Kvillefors. Under 2016 avslutades efterbehandlingen av ett oljebergum i Hudiksvall samt efterbehandlingen av markområdet vid den tidigare industriplatsen för Håstaholmens sågverk. Under första kvartalet 2017 avslutas efterbehandlingen av markområdet och byggnaderna vid den tidigare industriplatsen för en ytbehandlingsanläggning i Iggesund.

Värderingar och mål driver utveckling

Förväntningar på medarbetarna tydliggörs genom uppförandekod, gemensamma värderingar och målstyrningsprocessen. Sammantaget bidrar de till en kultur där viljan till utveckling är drivande.

Uppförandekoden. Koden ger vägledning i det dagliga arbetet och klargör vilka förväntningar som finns på de som arbetar inom Holmen.

Värderingar. Holmens värderingar mod, engagemang och ansvar utgör tillsammans med uppförandekoden en bas för hur medarbetare ska agera och hur ledarskapet utformas. Holmens värderingar syftar till att skapa en kultur där viljan till utveckling är drivande.

Målstyrning. Förväntningarna på vad organisation och medarbetare ska uppnå tydliggörs genom en målstyrningsprocess där framgångsfaktorer identifieras och utvecklingen följs upp via nyckeltal. Genom ett enkelt verktyg för kontinuerlig uppföljning säkerställs att verksamheten gör korrekta prioriteringar för att nå uppsatta mål.

Produktivitet. Samtidigt som antalet anställda i koncernen försätter att minska har produktiviteten, det vill säga produktionen per anställd och år, ökat under flera år. Detta är en följd av organisatoriska förändringar, investeringar samt effektivare arbetsrutiner och processer.

Vid Iggesund bruk pågår ett treårigt program för att stärka brukets konkurrenskraft. Under 2016 låg fokus på kompetensöversyn och renodling av befattningar. För den skogliga verksamheten etablerades en ny organisation som kombinerar hög skoglig kompetens med förstärkt affärs- och marknadsinriktning. Under året avyttrades bruket i Madrid till International Paper. Vid den tidpunkten uppgick antalet anställda vid bruket till cirka 260 medarbetare.

Kompetensförsörjning och kompetensutveckling. För att upprätthålla konkurrenskraft över tid är det av största vikt att attrahera rätt medarbetare. Koncernens hållbarhetsprofil i kombination med våra framtidsinriktade produkter och en utvecklande och innovativ kultur/arbetsmiljö ger

Holmens varumärke en stark position på arbetsmarknaden.

För att säkerställa en god utveckling av ledarskapet bedriver Holmen interna ledarskapsprogram för chefer på alla nivåer. Utvecklingsprogram finns även för specialister som inte har direkt underställda men som driver förändringsarbete. Holmen arbetar också strukturerat med att identifiera och utveckla talanger inom organisationen.

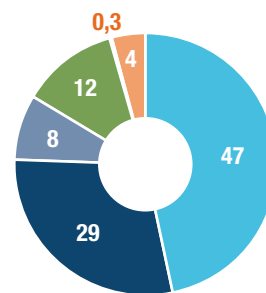
Likabehandling. Holmen verkar för ett arbetsklimate som har sin grund i synen på alla människors lika värde. Alla medarbetare ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder, nationalitet, politisk åsikt, fackföreningsstillhörighet, social bakgrund, hälsostatus eller familjeansvar. Holmen utarbetar handlingsplaner och lönekartläggningar i enlighet med diskrimineringslagen och använder utvecklingssamtal och medarbetarundersökningar som verktyg.

Skogsindustrin är en mansdominerad bransch. Holmen arbetar för en bättre balans. Drygt 19 procent av medarbetarna är kvinnor och andelen kvinnliga chefer ligger på samma nivå.

Medarbetarundersökningar. För att följa upp arbetsförutsättningarna och identifiera förbättringsåtgärder genomförs medarbetarundersökningar. Under året beslutades att undersökningarna ska genomföras lokalt istället för centralt för att få ett mer affärsnära resultat med större möjlighet att sätta in mer ändamålsenliga åtgärder.

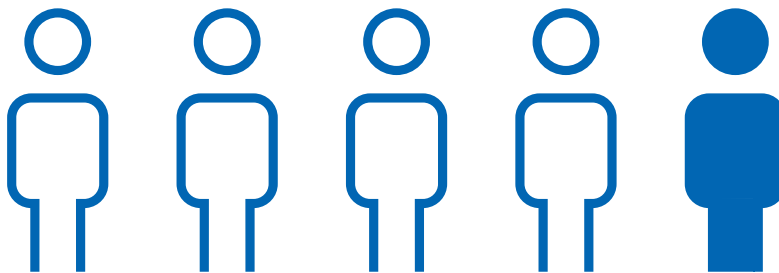
Facklig samverkan. Ett förtroendefullt samarbete med de fackliga organisationerna är av betydelse och bidrar till att föra Holmen framåt. Facklig samverkan internationellt sker i Holmen European Works Council samt i samrådsgrupper på olika nivåer i företaget. I koncernens styrelse representeras företagets anställda av tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter.

MEDELANTAL ANSTÄLLDA
affärsområde, %

Totalt: 2 989

Kartong	1 406
Papper	861
Trävaror	225
Skog	364
Energi	10
Koncerngemensamt	122

Nära en femtedel av medarbetarna är kvinnor och andelen kvinnliga chefer ligger på samma nivå.

Jonas Jonsson, Ann Mattsson och Sandra Kolar, Hallsta pappersbruk.

Linda Magnusson, verksamhetsutvecklare, Skog.

Bo Larsson, Iggesunds bruk.

Daniel Norenus, verksamhetsansvarig för vattenkraft.

Säkerhet och sjukfrånvaro

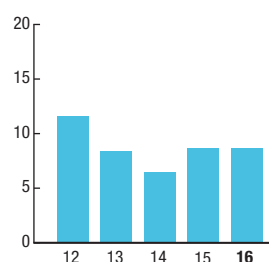
Målet med Holmens säkerhetsarbete är att uppnå en skadefri verksamhet för de anställda. En säker arbetsmiljö ligger ständigt högt på dagordningen och följs kontinuerligt upp på ledningsnivå. Samtliga enheter är certifierade enligt OHSAS 18001, vilket innebär att koncernen bedriver ett gemensamt systematiskt arbetsmiljöarbete. Under 2016 har arbetsmiljöarbetet inriktats på säkerhetsbeteende, gemensamma regler och erfarenhetsutbyte. Antalet arbetsolycksfall per 1 miljon arbetade timmar uppgick till samma för 2016 som för 2015, 8,8 arbetsolycksfall. Den helt dominerande orsaken är halk-

och snubbelolyckor. Målsättningen är noll olycksfall och flera enheter har också legat på den nivån under mer än ett år. Till utgången av 2017 är delmålet högst 4,0 arbetsolycksfall (basår 2012: 11,6).

Sjukfrånvaron under 2016 var 4,2 procent vilket är i paritet med tidigare år. Långtidsfrånvaron (över 60 dagar) ligger på 2,0 procent. Friskhetsindex är ett mått på andel av medarbetarna som inte haft någon sjukdag under året. För 2016 blev utfallet 48 procent vilket är i paritet med de senaste åren.

ARBETSOLYCKSFALL

med mer än 8 timmars frånvaro, antal per miljon arbetade timmar

35 miljoner plantor produceras
årligen vid Holmens två plantskolor.

En hållbar framtid

Med en historia som sträcker sig över 400 år har Holmen en lång tradition av att bruka och förädla naturens resurser. Grunden i Holmens verksamhet har alltid varit densamma – att ta vara på naturens tillgångar och förädla dem till största möjliga värde. Produkterna som producerats har förändrats över tid, men viljan att utveckla och erbjuda lösningar på aktuella utmaningar lever kvar.

Koldioxidpositiv verksamhet

Holmen bedriver sedan länge ett hållbart skogsbruk med upplagring av koldioxid i skogarna och dess produkter. I över hundra år har koncernens skogar brukats med ett långsiktigt perspektiv där tillväxten är högre än skörden och där en långtgående naturhänsyn bevarar den biologiska mångfalden. Med ett årligt upptag av cirka två miljoner ton koldioxid är Holmens verksamhet koldioxidpositiv. Detta samtidigt som samhället kan förses med kartong, papper, trävaror och andra produkter som görs med skogen som råvara och som kan ersätta fossilbaserade produkter. Bedömningen är att både skogstillväxten och uttagen av virke kan

öka med 25 procent på 40 års sikt, vilket innebär att en allt större mängd koldioxid kommer att bindas i framtidens skogar och produkter.

FoU i tre områden

För att maximera värdet och nyttan av skogen bedrivs ett intensivt arbete med att utveckla dagens produkter samtidigt som framtida möjligheter för den förnybara träfibern identifieras. Holmens arbete med forskning och utveckling är i huvudsak inriktat på tre områden; ökad tillväxt i skogen, effektivare produktion samt utveckling av befintliga och nya produkter inom produktområdena kartong, papper och trävaror. Arbetet bedrivs till stor del tillsammans med andra aktörer, ofta branschgemensamt och genom samarbeten med universitet och högskolor samt forskningsinstitut. Med utgångspunkt från Holmens förnybara virkesråvara, och de biprodukter som uppstår i produktionen, arbetar koncernen också med att identifiera och utveckla nya affärsmöjligheter. Forskning bedrivs kring de komponenter som ingår i ved: cellulosa, hemicellulosa och bindämnet lignin som kan användas för att framställa exempelvis lätta, starka och hållbara produkter avsedda för byggtkniska lösningar. En viktig utgångspunkt för arbetet är att de nya affärsmöjligheterna ska vara kopplade till Holmens befintliga industriplatser.

Kretslopp ger cirkulär ekonomi

Den moderna skogsindustrin har en central roll i en framtida bioekonomi där skogens resurser måste användas effektivare och i allt större utsträckning. Den växande skogen och de produkter den ger är en viktig byggsten för övergången till en samhälls-ekonomi där biobaserade råvaror och produkter ersätter fossilbaserade.

Cirkulär ekonomi är ett uttryck som ligger nära bioekonomi. Att vara en del av en cirkulär ekonomi innebär att lyfta fram affärsmöjligheter från cirkulära kretslopp, där produkters mervärde bevaras så länge som möjligt och att avfall minimeras. Uttjänta kartong- och pappersprodukter bidrar till exempel med nödvändig färsk fiber till returpapperskretsloppet. Träfibren kan återanvändas upp till sju gånger innan den till sist används som biobränsle. Men utan färsk fiber ingen framtida returfiber. Ökad resurseffektivitet och högre andel förnybart material kommer att vara avgörande för att förverkliga en cirkulär ekonomi.

I det närmaste 100 procent av biprodukterna och avfallet som uppstår i Holmens verksamheter omhändertas och används för olika ändamål. Hela trädet nyttjas och restprodukterna används antingen i den egna tillverkningen eller i en annan industri. Med en förnybar råvara och produkter som kan materialåtervinnas eller, då de är uttjänta, användas för fossilfri energiproduktion samt återvinning av kemikalier och energi i produktionsanläggningarna är Holmen redan idag en del av en biobaserad cirkulär ekonomi.

I ständig utveckling

Holmens verksamhet bidrar på flera sätt till att motverka klimatförändringarna och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. Dels genom att koldioxid binds i skogarna och produkterna, dels genom den resurseffektiva produktionen som till övervägande del drivs med förnybar energi. Tack vare satsningar på bland annat effektivare produktionsprocesser och utveckling av såväl dagens som morgondagens produkter med skogsråvara som bas kommer de positiva klimateffekterna att förstärkas i framtiden.

Skogens många värden

Skogens ekosystem är mångfunktionella och bidrar med flera olika samhällsfunktioner. De hållbart brukade skogarna är inte bara viktiga ur ett klimatomfattigt och ekonomiskt perspektiv, de är också betydelsefulla för människans välbefinnande och utgör en plats för rekreation, jakt och fiske. Holmen tar särskild hänsyn till estetiskt och upplevelsemässigt värdefulla skogar samt skogar som många besöker för friluftsliv, avkoppling och motion.

Att synliggöra naturens värde för människor är grundtanken med ekosystemtjänster. Skogen tillhandahåller flera sådana tjänster. Produktion av fiberråvara är ett exempel som redan i dag har ett marknadsvärde. Skogens förmåga att binda koldioxid, utveckla biologisk mångfald och erbjuda sociala värden är andra exempel. Flera processer pågår i Sverige och internationellt för att kartlägga, utveckla och värdera ekosystemtjänster. Holmen bevakar området och på det egna skogsinnehavet identifieras ekosystemtjänster som skulle kunna innebära nya affärsmöjligheter.

Hållbarhet i alla led

Hållbarhet handlar inte bara om klimat och miljö. En förutsättning för hållbar utveckling för anställda, affärspartners och ägare är att verksamheten visar god lönsamhet och har en stark finansiell ställning. Som arbetsgivare ska Holmen verka för ett bra ledarskap, säkra arbetsförhållanden samt motivera och utveckla medarbetarna. Viktigt är också att verksamheten präglas av öppenhet och följer affärsetiska regler. Koncernens VD har det yttersta ansvaret för att driva arbetet mot en hållbar utveckling. Koncernens miljö- och hållbarhetschef har en samordnande roll för arbetet och rapporterar till koncernledningen.

Ständig förbättring och regelbunden uppföljning av verksamheten lägger grunden till Holmens utveckling ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv.

Substitutions-effekten

Skog som växer tar upp växthusgaser och binder dem till kol. Det betyder att växande skog minskar mängden koldioxid i atmosfären, en förmåga som ligger till grund för skogens klimatomfattiga nytta. Då trä används som ersättning – substitut – till material och energislag som påverkar klimatet negativt blir effekten dubbel. Utsläppen av växthusgaser från tillverkning och användning av klimatskadliga material undviks samtidigt som en ökad användning av produkter från skogen binder mer koldioxid.

En brukad skog planteras, röjs, gallras och avverkas med regelbundna mellanrum. Ett virkesförråd byggs upp under cirka 70 år innan den uppvuxna skogen skördas och en ny tillväxtcykel kan påbörjas. I en obrukad skog som utvecklas fritt byggs virkesförrådet upp en gång för alla och förändras sedan obetydligt över tiden. Träden gör nytta som kolsänka, men med en obrukad skog går man helt miste om substitutionseffekten.

Arbete enligt globala riktlinjer

Hösten 2015 antog FN:s medlemsländer 17 globala mål för att uppnå en social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling i världen. Med en resurseffektiv affärsmodell som bidrar till positiva klimateffekter är Holmen verksam och arbetar aktivt inom ramen för flera av de globala målen.

Holmen är sedan 2007 en del av FN:s Global Compact och dess motsvarande nordiska nätverk. Koncernen rapporterar årligen till organisationen om hållbarhetsarbete enligt de tio principerna i Global Compact och om vilka framsteg som gjorts. Initiativet syftar till att ta ett aktivt ansvar för tio erkända principer inom områdena miljö, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och bekämpning av korruption. På holmen.com finns information om hur koncernen uppfyller och arbetar enligt Global Compacts principer. Arbetet med de tio principerna bidrar också till att nå de globala målen ovan.

Returfiber växer på träd

Av tekniska skäl kan papper och kartong inte återvinnas hur många gånger som helst. Efter 5-7 gånger är fibrerna utslitna. Därför måste kretsloppet hela tiden fyllas på med färsk fiber från skogen. Utan färsk fiber, ingen returfiber.

Bolagsstyrringsrapport

Holmen AB är ett publikt svenskt aktiebolag som sedan 1936 är noterat på Stockholmsbörsen, Nasdaq Stockholm. Att upprätta bolagsstyrringsrapport är ett krav enligt Årsredovisningslagen. Denna bolagsstyrringsrapport följer de regler och anvisningar som fastslås i Svensk kod för bolagsstyrning.

Aktieägarna

Holmen AB hade 28 159 aktieägare vid utgången av 2016. Privatpersoner med svenskt medborgarskap utgjorde den största ägarkategorin med 26 032 ägare.

Den största ägaren, med 61,6 procent av rösterna och 32,9 procent av kapitalet, var vid årsskiftet L E Lundbergföretagen, vilket innebär att ett koncernförhållande råder mellan L E Lundbergföretagen AB (org. nr. 556056-8817), med säte i Stockholm, och Holmen. Kempestiftelserna är den näst största ägaren och dess innehav av Holmen-aktier uppgick vid samma tidpunkt till 17,0 procent av rösterna och 7,0 procent av kapitalet. Övriga enskilda aktieägars innehav

understeg 10 procent av rösterna. Personalen har inget innehav av Holmen-aktier via pensionsstiftelse eller liknande.

Någon begränsning av hur många röster varje aktieägare kan avge vid årsstämman finns inte.

Vid årsstämman 2016 förnyades bemyndigandet för styrelsen att kunna förvärva upp till 10 procent av bolagets aktier. Inget återköp har genomförts under perioden. Sedan tidigare innehar bolaget 0,9 procent av samtliga aktier.

Mer information om aktien och ägarstrukturen finns på sida 40-41.

Bolagsstämma

Kallelse till årsstämma utfärdas tidigast sex och senast fyra veckor före beslutat datum. Kallelsen innehåller: a) information om anmälan och om rätten att rösta och delta på stämman, b) numrerad dagordning med de ärenden som ska behandlas, c) information om föreslagen utdelning och det huvudsakliga innehållet i övriga förslag. Aktieägare eller ombud kan rösta för fulla antalet ägda eller företrädde aktier. Anmälan till stämman kan göras via brev, telefon, e-post och holmen.com. Kallelse till extra bolagsstämma där frågan om ändring av bolagsordningen ska behandlas, ska utfärdas tidigast sex och senast fyra veckor före stämman.

Förslag till årsstämman bör adresseras till styrelsen och insändas i god tid innan kallelsen utfärdas. På holmen.com finns information om aktieägars rätt att få ärendet behandlat.

Årsstämma 2017 kommer att äga rum i Stockholm den 27 mars 2017, vilket offentliggjordes den 18 april 2016.

Valberedning

Årsstämman har beslutat att inrätta en valberedning som ska bestå av styrelsens ordförande samt en representant för var och en av bolagets röstmässigt tre största aktieägare per den 31 augusti varje år. Valberedningens sammansättning inför årsstämmorna 2016 och 2017 redovisas i tabell på sida 34.

Valberedningen har som uppgift att lämna förslag avseende val av styrelseledamöter,

styrelsens ordförande, styrelsearvode och revisionsarvoden samt, i förekommande fall, val av revisor. Förslagen presenteras i kallelsen till årsstämman.

Inför årsstämman 2017 föreslår valberedningen att styrelsen ska bestå av nio, av stämman valda, ledamöter. Valberedningen föreslår omval av nuvarande styrelseledamöterna Fredrik Lundberg, som även föreslås till omval som ordförande i styrelsen, Carl Bennet, Carl Kempe, Lars G Josefsson, Lars Josefsson, Louise Lindh, Ulf Lundahl, Henriette Zeuchner och Henrik Sjölund.

Styrelsens sammansättning

Styrelsens ledamöter väljs årligen av årsstämman för tiden intill dess nästa årsstämma hållits. Enligt bolagsordningen ska styrelsen bestå av sju till elva ledamöter, och val av styrelseledamöter ska ske på årsstämma. Bolagsordningen innehåller inga bestämmelser i övrigt om tillsättande eller entledigande av styrelseledamöter, ändringar i bolagsordningen eller begränsningar för hur lång tid en ledamot kan ingå i styrelsen.

Årsstämman 2016 beslutade omval av styrelseledamöterna Fredrik Lundberg, Carl Bennet, Lars G Josefsson, Carl Kempe, Louise Lindh, Ulf Lundahl, Henriette Zeuchner och Henrik Sjölund samt nyval av Lars Josefsson. Fredrik Lundberg omvaldes till styrelsens ordförande. Göran Lundin hade avböjt omval. Vid det konstituerande sammanträdet 2016 valdes Carl Kempe till vice ordförande och bolagets chefsjurist Lars Ericson utsågs till styrelsens sekreterare.

Utöver de nio ledamöterna som valdes av årsstämman har de lokala arbetstagarorganisationerna rätt att utse tre ledamöter och tre suppleanter.

Av de nio stämموvalda ledamöterna bedöms åtta som oberoende i förhållande till bolaget enligt Kodens definition. VD är den enda styrelseledamot som arbetar operativt i bolaget. Mer information om styrelsens ledamöter finns på sida 74-75.

Styrelsens arbete

Arbetet i styrelsen följer en plan som bland annat ska säkerställa att styrelsen får all

Årsstämma 2016

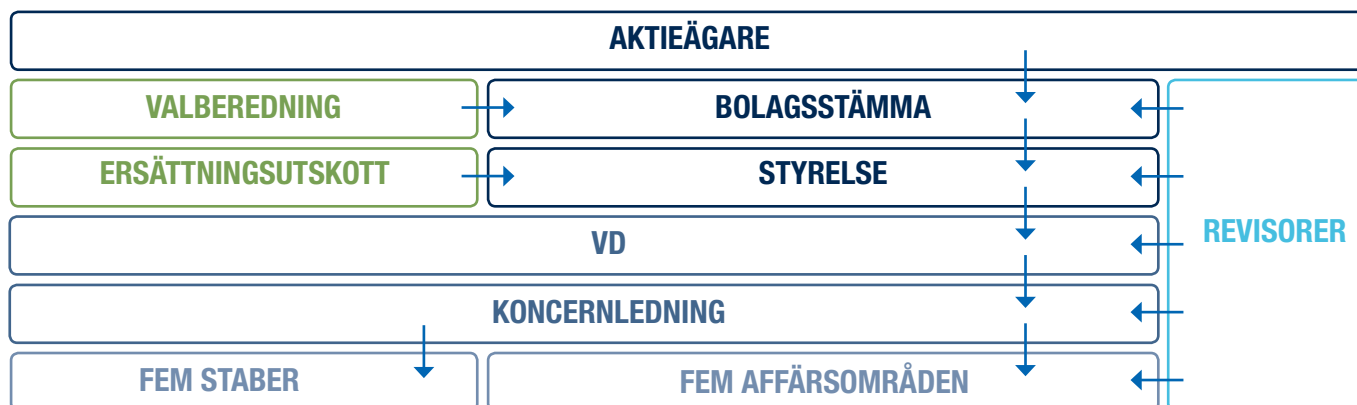
Årsstämman 2016 och det material som presenterades var på svenska. Kallelse, föredragninglista, verkställande direktörens anförande samt protokoll finns tillgängliga på holmen.com.

Vid årsstämman var samtliga av stämman valda styrelseledamöter, koncernledningen och bolagets revisor närvarande. Under stämman gavs aktieägarna möjlighet att ställa och få svar på frågor. Stämman fastställde resultat- och balansräkning, beslutade om vinstdisposition samt beviljade den avgående styrelsen ansvarsfrihet. Justerare vid stämman var Ramsay Brufer, Alecta och Emma Otterhem, Fjärde AP-fonden.

Det var inte möjligt att följa eller delta i stämman från annan ort med hjälp av kommunikationsteknik. Någon förändring i det avseendet är inte planerad för årsstämman 2017.

Styrelsens sammanträden

Styrelsen höll tio sammanträden under 2016, varav fyra hölls i anslutning till att bolaget lämnade kvartalsrapporter. Ett tvådagarsmöte har ägnats åt strategisk verksamhetsplanering. Ett möte hölls i anslutning till en skogsexkursion på bolagets mark i närheten av Örnsköldsvik och ett studiebesök vid Holmens plantskola i Gideå. Ett möte ägnades åt koncernens budget för 2017. Två möten genomfördes i anslutning till årsstämman. Styrelsen har därutöver ägnat särskild uppmärksamhet åt strategiska, finansiella och redovisningsmässiga frågor, uppföljning av verksamheten, avyttringen av verksamheten i Spanien samt större investeringsärenden. Bolagets revisorer har vid två tillfällen direkt till styrelsen rapporterat om granskningen av bokslut och intern kontroll.

erforderlig information. Styrelsen beslutar årligen om en skriftlig arbetsordning och utfärdar skriftliga instruktioner. Sistnämnda avser dels arbetsfördelningen mellan styrelsen och VD, dels den information som styrelsen löpande ska erhålla gällande ekonomisk utveckling och andra viktiga händelser. Tjänstemän i bolaget deltar som föredragande vid styrelsens sammanträden.

I syfte att utveckla styrelsens arbete genomförs en utvärdering varje år. Varje ledamot har svarat på en enkät med relevanta frågeställningar som rör styrelsens arbete och ledamöterna har även fått lämna förslag på hur styrelsens arbete kan vidareutvecklas. Svaren har presenterats och diskuterats vid ett styrelsesammanträde. Styrelsens ordförande har redovisat resultatet av 2016 års utvärdering för valberedningen, vilket utgör underlag för planering av styrelsearbetet kommande år.

Ersättningar

Styrelsen har utsett ett ersättningsutskott som består av Fredrik Lundberg och Carl Bennet. Utskottet har under året berett frågor om ersättning och andra anställningsvillkor för VD, samt om aktiesparprogram.

Ersättning och övriga anställningsvillkor för befattningshavare direkt underställda VD beslutas av denne i enlighet med

en lönepolicy fastlagd av ersättningsutskottet. Ersättningsutskottet har utvärderat tillämpningen av såväl policyn som de riktlinjer som årsstämman fastställde för ersättning till ledande befattningshavare.

Inom koncernen tillämpas principen att chefschef ska godkänna beslut i ersättningsfrågor i samråd med respektive personalförman.

Vid årsstämman 2016 framlades styrelsens förslag till riktlinjer för ersättning till VD och övriga ledande befattningshavare, det vill säga de affärsområdes- och stabschefer som rapporterar direkt till VD. Årsstämman fastställde riktlinjerna i enlighet med styrelsens förslag. Till årsstämman 2017 föreslår styrelsen oförändrade riktlinjer. Riktlinjerna samt information om ersättningar återfinns i not 4 på sida 54.

Årsstämman 2016 fastställde styrelsearvode och beslöt att arvodet till revisorerna ska utgå enligt räkning.

På årsstämman 2016 fattades beslut om ett riktat aktiesparprogram till anställda i koncernledningen, affärsområdeschefer och ett antal nyckelpersoner i Holmenkoncernen. Mer information om aktiesparprogrammet återfinns i not 4.

Koncernledning

Styrelsen har delegerat det operativa ansvaret

för bolagets och koncernens förvaltning till bolagets VD. En instruktion avseende arbetsfördelningen mellan styrelse och VD fastställs årligen av styrelsen.

Holmens koncernledning utgörs av bolagets VD, cheferna för fyra av de fem affärsområdena samt cheferna för de fem koncernstaberna. Information om VD och övrig koncernledning finns på sida 76.

Under 2016 sammanträdde koncernledningen vid tio tillfällen. Mötena behandlade bland annat resultatutveckling och rapporter inför och efter styrelsens sammanträden, verksamhetsplanering, budget, investeringar, intern kontroll samt genomgångar av marknadsläge, konjunkturutveckling och andra omvärldsfaktorer som påverkar verksamheten. Vidare diskuterades och beslutades om affärsområdes- och stabsrelaterade projekt.

Revision

Revisionsbolaget KPMG, som varit Holmens revisor sedan 1995, omvaldes av årsstämman 2016 till revisor för ett år. Till huvudansvarig för revisionen utsågs den auktoriserade revisorn Joakim Thilstedt. KPMG genomför revisionen i Holmen AB samt i nästan samtliga dotterbolag.

Revision av interna rutiner och kontrollsystem påbörjas under andra kvartalet och fortsätter sedan löpande fram till årsskiftet.

Styrelseledamöter från och med årsstämman 2016

LEDAMÖTER	FUNKTION	INVALID	NÄRVARO	ARVODE	OBEROENDE I FÖRHÅLLANDE TILL: BOLAGET	STÖRRE ÄGARE
Fredrik Lundberg*	Ordförande	1988	10/10	680 000 kr	Ja	Nej
Carl Kempe	Vice Ordförande	1983	10/10	340 000 kr	Ja	Nej
Carl Bennet*	Ledamot	2009	10/10	340 000 kr	Ja	Nej
Lars G Josefsson	Ledamot	2011	10/10	340 000 kr	Ja	Ja
Lars Josefsson	Ledamot	2016	6/7	340 000 kr	Ja	Ja
Louise Lindh	Ledamot	2010	10/10	340 000 kr	Ja	Nej
Ulf Lundahl	Ledamot	2004	10/10	340 000 kr	Ja	Ja
Henriette Zeuchner	Ledamot	2015	10/10	340 000 kr	Ja	Ja
Henrik Sjölund	Ledamot, koncernchef och VD	2014	10/10	-	Nej	Ja
Totalt					8 / 9	5 / 9

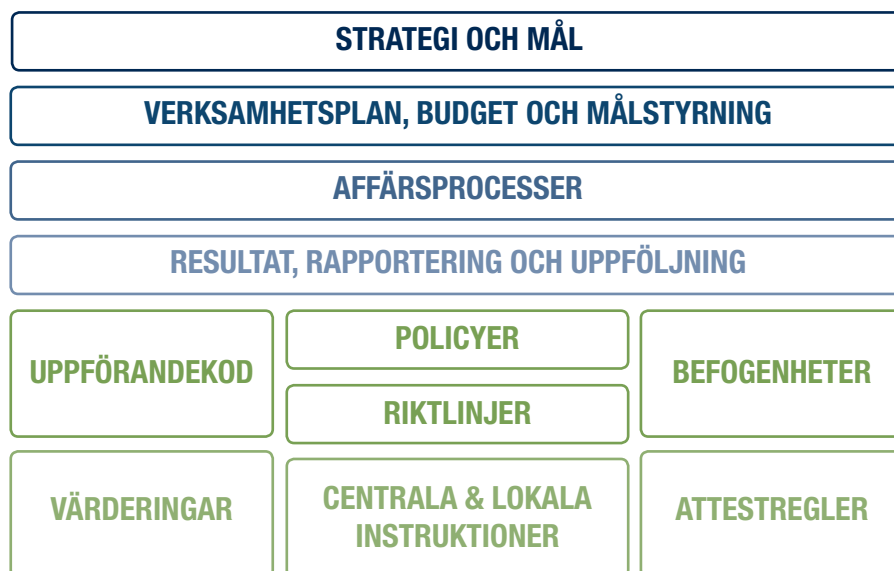
* Representerar i ersättningsutskottet

ARBETSTAGARREPRESENTANTER

Steeve Björklundh, ledamot, invald 1998
Per-Arne Berg, suppleant, invald 2015

Kenneth Johansson, ledamot, invald 2004
Daniel Hägglund, suppleant, invald 2014

Tommy Åsenbrygg, ledamot, invald 2009
Martin Nyman, suppleant, invald 2010

Interna styrprocesser

Delårsrapport för januari-september är föremål för revisorernas översiktliga granskning. Granskning och revision av årsbokslut och årsredovisning görs under januari-februari.

Holmen har valt att låta styrelsen fullgöra de uppgifter som annars skulle utföras av ett revisionsutskott. I styrelsens rapporteringsinstruktion finns krav på att styrelsens ledamöter årligen ska få en redogörelse av revisorerna, som styrker att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt, kan kontrolleras på ett betryggande sätt. Revisorerna har under 2016 rapporterat till hela styrelsen vid två sammanträden. Därutöver har de rapporterat till styrelsens ordförande och VD vid ett tillfälle och till VD/viceVD löpande under arbetets gång.

Holmen har utöver revisionsuppdraget konsulterat KPMG inom skatteområdet, i redovisningsfrågor samt för olika utredningar. Storleken av betalda ersättningar till KPMG för 2016 framgår av not 5 på sida 55. KPMG är skyldiga att pröva sitt oberoende inför beslut att genomföra fristående rådgivning åt Holmen vid sidan av sitt revisionsuppdrag.

Till följd av ändrad lagstiftning som medför utökade arbetsuppgifter kopplat till

revisionen har styrelsen beslutat att för kommande räkenskapsår inrätta ett revisionsutskott.

Interna styrprocesser

I samband med koncernens årliga strategigenomgång upprättar varje affärsområde en verksamhetsplan och sätter mål för sin verksamhet som presenteras för styrelsen. Verksamhetsplanen utgör grunden för de förväntningar som ställs på respektive affärsområdes enheter. Utifrån förväntningarna sätter varje enhet mål samt identifierar framgångsfaktorer för att nå målen. Till framgångsfaktorerna kopplas mätfaktorer (KPI) för att mäta och visa utvecklingen. Verksamhetsplanen utgör även grunden för budgeten där beslut om resursfördelning fattas samt mål för det kommande året sätts.

Affärsområdena styr den operativa verksamheten mot målen med hjälp av processer för inköp, produktion och försäljning stöttat av processer för HR, ekonomi, FoU, IT och miljö. Verksamheten följs upp genom regelbunden rapportering av finansiell utveckling och KPIs kompletterad med kvalitativ analys. Policyer, riktlinjer och instruktioner sätter tillsammans med befogenheter och attestregler gränser för arbetet.

Styrning av hållbarhet och samhällsansvar. Holmens uppförandekod ger vägledning i det dagliga arbetet och klargör vilka förväntningar som ställs på medarbetarna. Affärsetikpolicyn med tillhörande riktlinjer behandlar bland annat antikorruption och konkurrensfrågor. Anställda i funktioner som löper risk att utsättas för otillåtet beteende får särskild utbildning i dessa frågor. Uppförandekoden för leverantörer omfattar områdena antikorruption, mänskliga rättigheter, arbetsmiljö och miljö. Holmen omfattas av UK Modern Slavery Act och en redogörelse kopplad till detta finns på holmen.com.

Whistle blower-funktion. En whistle blower-funktion finns tillgänglig för att anställda och övriga intressenter ska kunna framföra påpekanden om eventuella brister i Holmens finansiella rapportering eller andra missförhållanden hos företaget.

Intern kontroll avseende finansiell rapportering

Styrelsens ansvar för intern kontroll och finansiell rapportering regleras i den svenska aktiebolagslagen och i Svensk kod för bolagsstyrning. Enligt koden är det också styrelsens ansvar att bolaget sköts hållbart och ansvarsfullt. Det löpande ansvaret för samtliga dessa frågor har delegerats till VD.

Syfte och struktur. Syftet med intern kontroll är att säkerställa att Holmen lever upp till sina mål för den finansiella rapporteringen (se ruta sida 35), samt att minimera risken för att koncernen utsätts för bedrägeri. Koncernstab Ekonomi och Finans koordinerar och bevakar processen för intern kontroll avseende den finansiella rapporteringen i koncernen.

Arbetet följer COSO:s ramverk för intern kontroll i den finansiella rapporteringen. Ramverket består av fem grundläggande element: kontrollmiljö, riskbedömning, kontrollaktiviteter, information och kommunikation, samt uppföljning och utvärderingar. Ramverket har anpassats till Holmens olika verksamheter.

Kontrollmiljö. Kontrollmiljön utgör basen för den interna kontrollen avseende den finansiella rapporteringen och bygger bland annat på bolagets interna styrprocesser.

Valberedningens sammansättning

NAMN	REPRESENTERAR	INFÖR ÅRSSTÄMMA:		OBEROENDE I FÖRHÅLLANDE TILL:	
		2017	2016	BOLAGET	RÖSTMÄSSIGT STÖRSTA ÄGAREN
Mats Guldbrand	L E Lundbergföretagen*	x (ordf)	x (ordf)	Ja	Nej
Fredrik Lundberg	Styrelsens ordförande	x	x	Ja	Nej
Alice Kempe	Kempestiftelserna*	x	x	Ja	Ja
Hans Hedström	Carnegie fonder*	x	x	Ja	Ja

* Per 31 augusti 2016 uppgick det röstmässiga ägandet för L E Lundbergföretagen till 61,6 procent, Kempestiftelserna till 17,0 procent och Carnegie fonder (Sverige) till 1,7 procent.

I styrelsens arbetsordning och i instruktionen till VD fastställs roll- och ansvarsfördelning för att tillgodose effektiv kontroll och hantering av verksamhetens risker.

Policyer, riktlinjer och instruktioner bidrar till att göra den enskilde individen medveten om sin roll i upprätthållandet av god intern kontroll. Dessa dokument ska också tillgodose att den finansiella rapporteringen följer de lagar och regler som gäller för bolag noterat på Stockholmsbörsen, samt lokala regler i varje land där verksamhet bedrivs.

Riskbedömning. Arbetet med riskbedömning syftar till att identifiera och utvärdera de risker som kan medföra att koncernens mål för den finansiella rapporteringen inte uppfylls. Resultatet av riskarbetet sammanställs och utvärderas under ledning av Koncernstab Ekonomi och Finans.

Holmens största risker avseende den finansiella rapporteringen kopplas till värderingen av biologiska tillgångar, materiella anläggningstillgångar, avsättning för pensioner, övriga avsättningar samt till finansiella transaktioner. I riskbedömningen ingår också att identifiera och utvärdera operativa risker. För vidare information om risker se avsnitt Riskhantering sida 36-39.

Kontrollaktiviteter. För att säkerställa att Holmens mål för den finansiella rapporteringen uppfylls finns det kontrollkrav

inbyggda i de processer som bedöms relevanta: försäljning, inköp, investeringar, personal, bokslut, betalningar samt IT. Kontrollaktiviteter syftar till att förebygga, upptäcka och korrigerar fel och avvikelser. Koncernens samtliga enheter genomför verksamhetsanpassade självutvärderingar där det framgår vilka kontrollkrav som gäller för respektive process och huruvida de uppfylls eller ej.

Information och kommunikation. Holmens finansiella informationsgivning, såväl extern som intern, följer en av koncernledningen fastställd kommunikationspolicy. Informationsgivningen till Holmens aktieägare och andra intressenter ska vara korrekt, fullständig, transparent och konsekvent samt ske på lika villkor och i rätt tid.

Uppföljning och utvärdering. Kontrollaktiviteter utvärderas regelbundet för att säkerställa att de är effektiva och ändamålsenliga. Resultatet av självutvärderingarna följs upp löpande och avvikelser rapporteras kvartalsvis till styrgruppen för intern kontroll. Tester görs av riktigheten i självutvärderingarna.

Rapportering av intern kontroll till koncernledningen sker en gång per år. Bolagets revisorer rapporterar under året sina iakttagelser av granskningen av den interna kontrollen till styrelsen.

Uppföljningen är ett viktigt verktyg för

Holmens finansiella rapportering

Extern finansiell rapportering ska:

- vara korrekt och fullständig samt följa tillämpliga lagar, regler och rekommendationer
- ge en rättvisande beskrivning av företagets verksamhet
- stödja en rationell och initierad värdering av verksamheten.

Intern finansiell rapportering ska därutöver ge stöd till korrekta affärsbeslut på alla nivåer i koncernen.

att identifiera eventuella brister inom koncernen och hantera dem genom utformning av nya kontrollkrav.

Uttalande om internrevision. Styrelsen har bedömt att det inte finns några särskilda omständigheter i verksamheten eller andra förhållanden som motiverar en så kallad särskild granskningsfunktion (intern revision). Koncernens arbete med intern kontroll, tillsammans med det arbete som de externa revisorerna utför, bedöms vara tillräckligt.

Carl Bennet, Henrik Sjölund, Fredrik Lundberg och Carl Kempe.

Lars Josefsson, ny styrelseledamot sedan 2016.

I maj besökte styrelsen Holmens skogar utanför Örnsköldsvik.

Riskhantering

Affärsområdena ansvarar för affärsverksamheten samt hanterar affärsmässiga risker såsom kreditrisker gentemot koncernens kunder. De fattar också beslut gällande volym och prissättning med målsättning att uthålligt ge en bra avkastning på investerat kapital. Koncernstab Ekonomi och Finans hanterar koncernens finansiering och finansiella risker utifrån en av styrelsen fastställd finanspolicy som präglas av låg risknivå. Syftet är att minimera koncernens kapitalkostnad genom ändamålsenlig finansiering samt effektiv hantering och kontroll av koncernens finansiella risker.

Operativa risker

Risk	Riskhantering	Kommentar
Efterfrågan och priser. Förändringar av efterfrågan och priser påverkar möjligheter-na att nå lönsamhetsmålen.	Förändringar i priser och leveranser beror till stor del på utvecklingen av marknaden i Europa. Den påverkas i sin tur av flera faktorer såsom efterfrågan, produktionen bland europeiska producenter, förändringar av import till, samt möjligheterna att med lönsamhet exportera från Europa. Holmen har begränsade möjligheter att snabbt göra större förändringar i produktutbud men anpassar sin produktinriktning mot de produkter och marknader som bedöms ha bäst långsiktig potential. Holmen eftersträvar en bred kundbas och ett utbud som sträcker sig över flera olika produktområden. Denna strävan, i kombination med långvariga kundrelationer, minskar sårbarheten vid förändringar i marknaden.	Att kontinuerligt utveckla produktutbudet är viktigt för att möta en förändrad efterfrågan. Holmen har under 2016 lyckosamt ökat försäljningen av den nya produkten Holmen UNIQ från Bravikens pappersbruk. Under 2016 beslutades även att investera i en impregneringsanläggning vid Bravikens sågverk. Anläggningen ger möjlighet att erbjuda impregnerade trävaror till den svenska byggmarknaden.
Råvarupriser. Ved, el och kemikalier är de mest väsentliga insatsvarorna för industrin och prisförändringar påverkar industrins lönsamhet.	Skörden av timmer från egen skog är i princip lika stor som förbrukningen vid de egna sågverken medan massaveden från egen skog motsvarar cirka 40 procent av industrins konsumtion. Industrin använder massaveden för att tillverka massa som sedan blir till kartong eller papper. Genom den integrerade produktionsprocessen är koncernen i stort i balans på massa. Kartongverksamheten tillverkar nästan all el som behövs vid de egna bruken medan tillverkningen av papper försörjs av externa inköp. Samtidigt säljer koncernen el från vatten- och vindkraft till elnätet. Netto motsvarar koncernens egna elproduktion cirka 50 procent av elkonsumentens. Prisrisken för denna konsumtion hanteras genom fysiska fastprisavtal och finansiella säkringar. Behovet av värmeenergi är stort men tillverkas lokalt på varje bruk från restprodukter. Kemikalier är en betydande insatsvara, framförallt vid kartongtillverkning, men behovet reduceras genom att uttjänata kemikalier återvinns vid bruken.	Råvarupriserna har under senare år varit stabila. Nettoförbrukningen av el är prissäkrad till 80-90 procent för 2017-2020 och 60 procent för 2021.
Anläggningar. Produktionsutrustning kan allvarligt skadas vid till exempel brand, maskinhaveri eller strömavbrott. Detta kan leda till leveransproblem, oväntade kostnader och minskat kundförtroende.	Genom skadeförebyggande åtgärder, regelbundet underhåll och kontinuerliga uppgraderingar kan riskerna för skador i anläggningarna minimeras. Utbildningar av medarbetare främjar delaktighet, kunskap och medvetenhet om riskerna och hur de motverkas. Holmen försäkrar sina anläggningar till återanskaffningsvärde mot egendoms- och avbrottsskador. Självrisken varierar mellan olika anläggningar men uppgår som mest till 30 Mkr för en enskild skada. Koncernen har ansvarsförsäkring som även omfattar plötslig och oförutsedd miljöskada som drabbar "tredje man".	Under 2016 har inga större skadehändelser inträffat. Återuppbyggnad har skett av massafabriken i Hallsta efter den stora branden som inträffade i slutet av 2015. Intäktsbortfall under stoppet och kostnader för återuppbyggnad täcks av försäkringen med undantag för självrisk om 30 Mkr.
Skog. Skogsbrand, viltbete och skadeinsekter är risker i den växande skogen.	Koncernens skogsinnehav försäkras inte. Arealerna är spridda över stora delar av landet och risken för omfattande samtida skador bedöms som låg. Skadeinsekter som snytbagg motverkas med hjälp av skyddsvaxning av plantor.	Under 2016 har inga större skadehändelser inträffat i Holmens skogar.

Kundkrediter. Risken för att koncernens kunder inte kan fullgöra sina betalningsförpliktelser ger upphov till kreditrisk.

Arbetsmiljö. Tillbud och olyckor på arbetsplatsen innebär risk för människors liv och hälsa. Det kan leda till störningar i produktionen och ökade kostnader.

Miljö. Störningar i produktionen kan orsaka överskridanden av de utsläppsvillkor som miljömyndigheterna beslutat för verksamheterna. Det skulle kunna påverka miljön.

Medarbetare. Holmen behöver attrahera och behålla kompetenta och motiverade medarbetare för att långsiktigt kunna bedriva verksamheten med god lönsamhet.

Affärsetik. Såväl nationellt som globalt ställer kunder och partners krav på Holmen som en stabil och pålitlig leverantör som står för god affärssed och tydliga hållbarhetsprinciper. Avsteg från principer och policyer kan påverka anseendet och affärsrelationerna negativt.

Leverantörer. Brister i försörjningskedjan för insatsprodukter vad gäller såväl leveranssäkerhet som kvalitet kan leda till produktionsstörningar. Leverantörer som inte uppfyller Holmens krav på hållbarhet kan även påverka verksamheten negativt.

IT-system. För att styra och planera produktion, försäljning samt inköp krävs ett effektivt IT-stöd. Störningar i IT-stödet och obehörig åtkomst till information kan ge betydande negativa effekter för verksamheten.

Politiska beslut. Lagar och regler i länder där koncernen verkar påverkar hur affärsverksamheten kan bedrivas. Regler hur skogen får brukas kan påverka framtida tillväxt och skörd. Stimulanser att använda biobaserade produkter kan påverka efterfrågan på kartong och trävaror samt virke från våra skogar. Likaså påverkar regler för användande av färsk fiber kontra returfiber.

Risken att koncernens kunder inte kommer att fullgöra sina betalningsförpliktelser begränsas genom kreditkontroll, interna kreditlimer per kund och genom att i vissa fall försäkra kundfordringar mot kreditförluster. Kreditlimer följs upp löpande. Exponeringen mot enskilda kunder är begränsad.

Säker arbetsmiljö är en prioriterad fråga på samtliga ledningsnivåer i koncernen. Arbetsmiljöpolicyn reviderades 2016. Certifierade ledningssystem, koncernövergripande mål för arbetsolyckor, kontinuerlig utbildning av personal för ökad riskmedvetenhet, rutiner för tillbud- och olycksfallsrapportering, samt riskbedömning av entreprenörsarbeten är exempel på aktiviteter för att upprätthålla hög säkerhet på arbetsplatsen.

Miljöarbetet organiseras och bedrivs enligt en miljö- och energipolicy. Vid störningar prioriteras miljön framför produktionen. Risker förebyggs och hanteras genom rutinmässiga egenkontroller, myndighetskontroller och miljöriskanalyser samt genom att använda certifierade miljö- och energiledningssystem och miljö- och spårbarhetscertifiering.

Frågor om målstyrning, ansvar, delaktighet, säkerhet och kompetensmässig utveckling prioriteras i det dagliga arbetet och i utbildningen av medarbetare. Holmens uppförandekod och värdegrund utgör en bas för hur medarbetare ska agera och ledarskapet utformas. Koncernen arbetar systematiskt för att ge medarbetarna möjlighet att påverka och utveckla verksamheten genom löpande feedback och dialog mellan chef och medarbetare. Arbetstagarrepresentanter har plats i Holmens styrelse. I det fall medarbetare och andra intressenter önskar rapportera om missförhållanden inom Holmen finns en whistleblower-funktion tillgänglig.

Holmens affärsetikpolicy med tillhörande riktlinjer ger tydlig vägledning om hur god affärssed upprätthålls i relationen med externa kontakter på de olika marknaderna. Utbildning avseende affärsetik sker för ledningsgrupper och för medarbetare som bedöms kunna komma i kontakt med de frågor som omfattas av affärsetikpolicyn, såsom marknads- och säljavdelningar samt inköpare.

Holmen eftersträvar att ha minst två godkända leverantörer per användningsområde. Dessutom ingår Holmens uppförandekod för leverantörer i alla nya kontrakt. Den innehåller krav på hållbar utveckling, bland annat genom att respektera internationellt erkända principer för antikorrupcion, mänskliga rättigheter, arbetsmiljö och miljö. Under 2017 kommer en extern part att engageras för arbetet med riskklassificering och utvärdering av leverantörer.

Driftstörningar samt obehörig åtkomst förhindras genom säkerhetsåtgärder och förebyggande åtgärder i form av ändamålsenligt fysiskt skydd, tillförlitlig serverdrift och säkra nätverk. Åtgärder och rutiner finns för att minimera risken för avbrott, men också för att hantera situationer då avbrott inträffat.

Holmen deltar i nationella och internationella branschorganisationer som har uppdrag att sköta samhällsbevakning, opinionsbildning och politisk påverkan. På orter där verksamhet bedrivs knytas kontakter med lokala företrädare. Politiska beslut påverkas av den allmänna opinionen. Vid kontakter med allmänheten finns möjlighet att bidra med kunskap och fakta. Det sker t ex vid samråds- och informationsmöten och via debatt i media.

Per 2016-12-31 uppgick koncernens kundfordringar till 2 174 Mkr, varav 46 (42) procent var försäkrade mot kreditförluster. Under året har kreditförluster på kundfordringar påverkat resultatet med -5 (-27) Mkr. Försäljningen till de fem största kunderna utgjorde under 2016 sammanlagt 14 procent av koncernens totala omsättning.

Utfallet 2016 blev 8,8 arbetsolycksfall per 1 miljon arbetade timmar (2015: 8,8). Den helt dominerande orsaken är halk- och snubbelolyckor. Se vidare sida 29.

Holmen representerar bästa praxis vad gäller avancerat miljöledarskap, med ett aktivt arbete för att motverka klimatrelaterade risker och dra nytta av klimatrelaterade möjligheter. Det framgår av den årliga undersökningen som genomförs av CDP. Se vidare sida 24-27.

Under 2016 inrapporterades inga ärenden avseende avsteg från uppförandekoden.

En förundersökning pågår avseende representationsjakter arrangerade av Holmen. Åklagaren har i januari 2017 meddelat att han anser att det föreligger skälig misstanke om givande av muta i samband med några av dessa jakter. Holmens uppfattning är att gällande regler inte har överträtts i något av de aktuella fallen.

Under 2016 inrapporterades inga ärenden avseende avsteg från uppförandekoden för leverantörer. Vid utgången av 2016 hade leverantörer motsvarande cirka 75 procent av koncernens inköpsvolym undertecknat leverantörskoden.

Holmen omfattas av UK Modern Slavery Act och en redogörelse kopplad till detta finns på holmen.com.

Verksamheten har inte påverkats av IT-incidenter under 2016.

Rätten att bruka skogen och förutsättningarna för vattenkraften har varit i fokus under 2016. Regeringen har under året aviserat en sänkning av fastighetsskatten på vattenkraftverk.

Finansiella risker

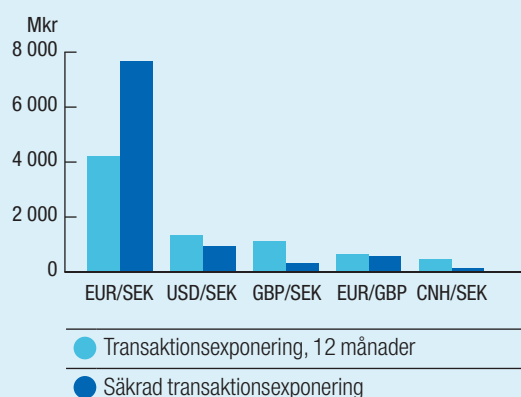
Risk

Valuta. Svängningar i valutakurser påverkar koncernens resultat. Risken vid transaktionsexponering beror på att en väsentlig del av koncernens försäljningsintäkter är i andra valutor än kostnaderna. Risken vid omräkningsexponering härrör från omräkningen av de utländska dotterbolagens tillgångar, skulder och resultat till svenska kronor.

Riskhantering

Transaktionsexponering. För att minska resultatpåverkan av förändrade valutakurser säkras nettoflödet med valutaterminer. Nettoflödet i euro, dollar och pund för de närmaste fyra månaderna säkras alltid. Det motsvarar normalt kundfordringar och utestående order. Styrelsen kan besluta att säkra flöden för en längre period om det bedöms lämpligt med hänsyn till produkternas lönsamhet, konkurrenskraft och valutasituationen. Valutaexponering som uppstår när investeringar betalas i utländsk valuta separeras från övrig transaktionsexponering. Normalt säkras 90-100 procent av valutaexponeringen för större investeringar.

Omräkningsexponering. Säkring av exponeringen som uppstår när dotterbolagens tillgångar och skulder omräknas till svenska kronor (så kallad equity-hedge) bedöms från fall till fall och görs med utgångspunkt från koncernmässigt värde av nettotillgångarna. Säkring sker med lån i utländsk valuta eller valutaterminer. Exponeringen som uppstår då utländska dotterbolags resultat omräknas till svenska kronor säkras normalt inte.

Ränta. Risker som uppstår då förändringar i marknadsräntan påverkar koncernens räntenetto.

Räntebindningen på koncernens finansiella tillgångar och skulder är normalt kort. Styrelsen kan välja att förlänga räntebindningen i syfte att begränsa effekten av en ränteuppgång. Derivatinstrument i form av ränteswappar används för att styra räntebindningen utan att underliggande lån förändras.

Kommentar

För kommande två år är 90 procent av förväntade flöden i EUR/SEK säkrade till i genomsnitt 9,50, för EUR/GBP är 90 procent av nästa års förväntade flöden säkrade till 0,86 och för USD/SEK är 70 procent av nästa års flöde säkrat till 8,93. För övriga valutor är 4 månaders flöden säkrade.

Säkring av nettotillgångarna i euro uppgick vid årsskiftet till 13 MEUR, vilket i stort sett motsvarar koncernens totala eurotillgångar. Säkring i pund uppgick vid utgången av årsskiftet till 5 MGBP. Nettotillgångar i övriga valutor är mycket begränsade och säkras inte.

Koncernens genomsnittliga upplåningsränta uppgick under 2016 till 1,1 procent och vid årsskiftet till 0,9 procent. Tabellen nedan visar koncernens räntebindning fördelat per valuta.

	1 ÅR	1-3 ÅR	3-5 ÅR	>5 ÅR	PENSIONS- AVSÄTTNINGAR	SUMMA
SEK	-2 311	-400	-600	0	-23	-3 334
EUR	-20	0	0	0	-8	-28
GBP	-457	0	0	0	-170	-626
Övriga poster	43	0	0	0	0	43
	-2 744	-400	-600	0	-201	-3 945

Kreditrisk mot finansiell motpart.

Risken för att finansiella transaktioner ger upphov till kreditrisker gentemot finansiella motparter.

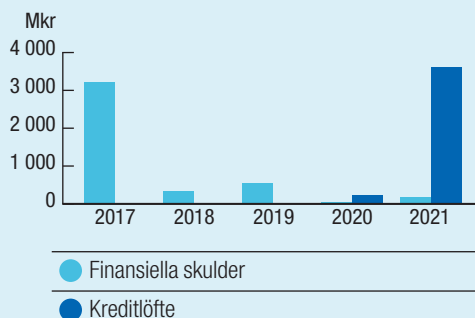
För varje finansiell motpart fastställs en maximal kredit- och settlementrisk som följs upp löpande. Holmens finansiella motparter bedöms med hjälp av värenommerade ratinginstitut eller, i de fall rating saknas, egna analyser. Beräkningen baseras på löptid och historisk volatilitet för olika derivattyper. För övriga finansiella tillgångar bedöms den maximala kreditrisken motsvaras av nominellt belopp.

Per 2016-12-31 hade koncernen utestående derivatkontrakt med ett nominellt belopp om cirka 15 miljarder kronor och ett marknadsvärde om netto -194 Mkr. Holmens totala kreditrisk i derivataffärer uppgick vid årsskiftet till 1 405 Mkr. Beräkningen baseras på löptid och historisk volatilitet för olika derivattyper.

Likviditet och refinansiering. Risken för att behovet av framtida kapitalanskaffning och refinansiering av förfallande lån tvingas ske till hög kostnad.

Holmens strategi anger att den finansiella ställningen ska vara stark för att ha handlingsfrihet att fatta långsiktiga affärsmässiga beslut. Målet är att skuldsättningsgraden inte ska överstiga 0,5. Holmens finansiering består i huvudsak av obligationslån och företagscertifikat. Risken att framtida kapitalanskaffning blir svår eller dyr reduceras genom användande av långsiktiga kontrakterade kreditlöften. Finansieringsplaneringen hanteras genom prognoser över behovet för kommande år baserat på koncernens fleråriga verksamhetsplan, budget och resultatprognoser som uppdateras regelbundet.

Den finansiella nettoskulden minskade under året med 854 Mkr och uppgick per 2016-12-31 till 3 945 Mkr, varav pensionsavsättningar 201 Mkr. Koncernen har ett kontrakterat kreditlöfte om 400 MEUR (3 824 Mkr) med ett syndikat av nio banker som förfaller 2020 och 2021. Kreditlöftet var vid årsskiftet utnyttjat och är tillgängligt att utnyttja under förutsättning att koncernens skuldsättningsgrad understiger 1,25. Vid årsskiftet var koncernens skuldsättningsgrad 0,19.

Känslighetsanalys

Operativa risker

En procents förändring i leveranser och pris för koncernens produkter respektive väsentliga insatsvaror bedöms påverka koncernens rörelseresultat enligt tabellen till höger.

Intjäningen under året är relativt jämn. De tydligaste säsongeffekterna är lägre personalkostnader under tredje kvartalet och att elproduktionen vid vattenkraftverken normalt är högre under första och fjärde kvartalet.

Påverkan rörelseresultat	Förändring	Pris	Leveranser
Kartong	+/-1 %	51	29
Tryckpapper	+/-1 %	54	18
Trävaror	+/-1 %	13	3
Virke egen skog	+/-1 %	12	8
Vatten och vindkraft	+/-1 %	3	3
Insatsvaror			
Virke*	+/-1 %	26	
El*	+/-1 %	12	
Kemikalier	+/-1 %	11	
Övriga rörliga kostnader	+/-1 %	11	
Leveranskostnader	+/-1 %	12	
Personal	+/-1 %	23	
Övriga fasta kostnader	+/-1 %	16	

* Med hänsyn tagen till skörd av egen skog samt produktion av egen elkraft är resultatkänsligheten netto för koncernen för virke 14 Mkr och el 10 Mkr.

Finansiella risker

Tabellen till höger visar hur stor effekt en förändring av svenska kronan, marknadsräntan respektive elpriset skulle ha på koncernens rörelseresultat respektive eget kapital med hänsyn tagen till säkringar.

Resultat före skatt	Förändring	Mkr
Växelkurser	+/-1 %	18
SEK mot EUR	+/-1 %	4
SEK mot USD	+/-1 %	4
SEK mot GBP	+/-1 %	8
SEK mot övriga valutor	+/-1 %	3
Låneränta	+/-1 procentenhet	21
Elpris	+/- 1 %	1
Eget kapital		
Transaktionssäkringar	+/-1 %	98
Investeringsäkringar	+/-1 %	0
Equity-hedge	+/-1 %	13
Räntesäkringar	+/-1 procentenhet	20
Elsäkringar	+/-1 %	13

Aktien och ägarna

Under 2016 steg kursen för Holmen B med 65 kronor eller 25 procent. Resultat per aktie exklusive jämförelsestörande poster var 19,7 kronor. Utdelningen föreslås höjas till 12 (10,5) kronor.

Handel på börsen

Holmen noterades på Stockholmsbörsen 1936, men hette då Mo och Domsjö AB. Holmens två aktieserier är idag noterade på Nasdaq Stockholm, Large Cap. Kursen för Holmen B steg under året med 65 kronor eller 25 procent till 327 kronor samtidigt som Stockholmsbörsen ökade med 6 procent. Holmens börsvärde på 27,4 (22,3) miljarder kronor utgör 0,4 procent av Stockholmsbörsens totala värde. Årets högsta slutkurs för Holmen B var 327 kronor och noterades den 30 december. Den lägsta slutkursen på 227 kronor noterades den 20 januari. Det genomsnittliga antalet omsatta B-aktier uppgick till 192 000 per dag, vilket motsvarar ett värde på 53 Mkr. Genomsnittligt antal omsatta A-aktier var 500 per dag. Nästan 70 procent av handeln skedde på Nasdaq Stockholm. Därutöver sker handel i Holmen-aktien även på andra handelsplatser såsom BATS Europe, Chi-X och Turquoise.

Resultat per aktie

Resultatet per aktie efter utspädning exklusive jämförelsestörande poster uppgick till 19,7 kronor. Inklusive jämförelsestörande poster uppgick resultat per aktie efter utspädning till 16,9 (6,7) kronor.

Utdelning

Beslut om aktieutdelning grundas på en sammanvägning av koncernens lönsamhets-situation, framtida investeringsplaner och finansiella ställning. Styrelsen föreslår att årsstämman den 27 mars 2017 beslutar om en utdelning om 12 (10,5) kronor per aktie. Den föreslagna utdelningen motsvarar 4,7 procent av eget kapital. Under de senaste fem åren har utdelningen i genomsnitt uppgått till 4 procent av eget kapital.

- Sista dag för handel i Holmen-aktier inklusive rätt till utdelning: 27 mars 2017.
- Avstämningsdag för utdelning: 29 mars 2017.
- Utbetalningsdag för utdelning: 3 april 2017.

Aktiestruktur

Holmen har 83 996 162 utestående aktier fördelade på 22 623 234 A-aktier och 61 372 928 B-aktier. Därutöver finns 760 000 återköpta B-aktier i eget förvar. A-aktien har tio röster och B-aktien en röst. I övrigt har aktierna samma rätt. Det finns inga begränsningar i aktiernas överlåtbarhet på grund av bestämmelse i lag eller bolagsordning.

Ägarstruktur

Totalt hade Holmen 28 159 aktieägare vid utgången av 2016. Sett till antalet utgör svenska privatpersoner den största ägarkategorin med 26 032 ägare. Aktiekapitalet ägs till 83 (81) procent av svenskregistrerade ägare. Den största andelen aktier bland utländska ägare finns i USA och Luxemburg, med 7 procent respektive 3 procent av kapitalet. Största ägare, med 61,6 procent av rösterna och 32,9 procent av kapitalet, var vid årsskiftet 2016/2017 L E Lundbergföretagen AB.

Aktiesparprogram

På årsstämman 2016 fattades beslut om ett riktat aktiesparprogram till ett fyrtiotal nyckelpersoner i Holmen-koncernen. Syftet med programmet är att stärka intressegemenskapen mellan ägare och ledningen i bolaget samt att skapa ett långsiktigt engagemang för Holmen.

Programmet innebär att tidigare återköpta aktier kommer att överföras till deltagarna i programmet vid löptidens slut. Antalet aktier som kommer att överföras är beroende av avkastningen under 2016-2018. Vid maximal tilldelning kommer 100 000 aktier att överföras från bolaget till deltagarna i programmet.

Aktieåterköp

Något uttryckligt mål för aktieåterköp finns inte. Ett mandat att återköpa upp till 10 procent av bolagets samtliga aktier finns och eventuella återköp ses som ett komplement till utdelningarna för att justera kapitalstrukturen när omständigheterna bedöms gynnsamma. Vid årsstämman 2016 förnyades bemyndigandet för styrelsen att fatta beslut att förvärva upp till 10 procent av bolagets aktier, genom förvärv av B-aktier. Inget återköp har gjorts under året. Sedan tidigare innehar bolaget 0,9 procent av samtliga aktier. Styrelsen föreslår att också årsstämman 2017 bemyndigar styrelsen att återköpa och överlåta upp till 10 procent av bolagets aktier, genom förvärv av B-aktier.

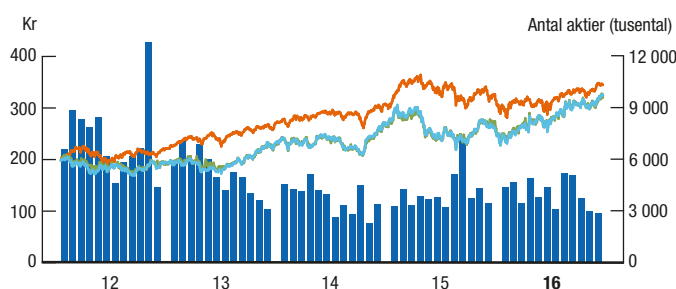
Aktieägarkommunikation

Holmen lämnar regelbundet information till aktiemarknaden i form av presskonferenser i samband med publicering av kvartalsrapporter och i samband med årsstämma. Därutöver lämnas information som är väsentlig för aktiemarknaden genom publicering av pressmeddelanden. På holmen.com finns finansiell information i form av rapporter, presentationer och finansiella data samlad. På holmen.com finns även inspelningar av de senaste presskonferenserna liksom information om aktien, ägare, insynshandel med mera.

Analytiker

Analytiker vid 14 mäklarhus och banker följer Holmens utveckling. Det innebär bland annat att de löpande publicerar analyser avseende Holmen. En lista över dessa analytiker återfinns på holmen.com.

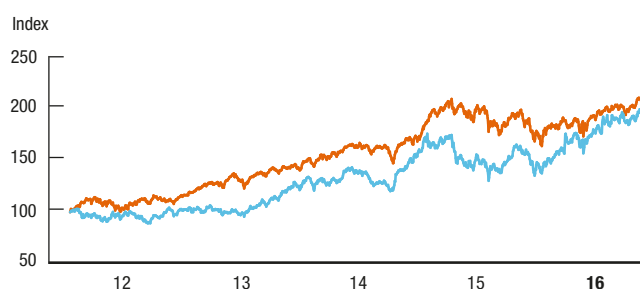
AKTIEKURSUUTVECKLING, HOLMEN A, HOLMEN B SAMT GENERALINDEX

● Holmen A ● Affärsvärldens Generalindex
● Holmen B ● Totalt antal omsatta B-aktier (tusental)

TOTALAVKASTNING HOLMEN B OCH GENERALINDEX

Inkl. reinvesterad utdelning utan hänsyn till skatt

● Holmen B ● Generalindex (SIX Return Index)

Källa: Macrobond

ÄGARKATEGORIER

Andel av kapital %

● Svenska institutioner	56 %
● Svenska aktiefonder	17 %
● Svenska privatpersoner	10 %
● Utländska ägare	17 %

ÄGARSTRUKTUR PER 2016-12-31

	% av kapital	% av röster
L E Lundbergföretagen	32,9	61,6
Kempestiftelserna	7,0	17,0
Carnegie fonder (Sverige)	5,4	1,6
Lannebo fonder	3,3	1,0
Alecta	2,9	0,8
Nordea fonder	2,5	0,7
DFA fonder (USA)	2,2	0,6
Swedbank Robur Fonder	1,7	0,5
Norges Bank Investment Management	1,5	0,4
SHB fonder	1,0	0,3
Summa	60,4	84,5
Övriga	39,6	15,5
Summa*	100,0	100,0
* Varav utländskt ägande.	17,1	5,2

De tio kapitalmässigt största identifierade aktieägarna. Enskilt större aktieägare kan finnas förvaltningsregistrerade och ingå bland övriga aktieägare.

AKTIEÄGARSTATISTIK

Innehavs- klasser, antal aktier	Antal aktie- ägare	Andel av kapital, %
1-1 000	26 165	6
1 001-100 000	1 927	13
100 001-	67	81
Totalt	28 159	100

AKTIEKAPITALET SAMMANSÄTTNING

Aktier	Röster	Antal aktier	Antal röster	Kvotvärde	Mkr
A	10	22 623 234	226 232 340	50	1 131
B	1	62 132 928	62 132 928	50	3 107
Totalt antal aktier		84 756 162	288 365 268		4 238
Innehav av återköpta B-aktier		-760 000	-760 000		
Totalt antal utestående aktier		83 996 162	287 605 268		

AKTIEKAPITALET UTVECKLING 2000-2016

	Förändring av antal aktier	Totalt antal aktier	Förändring av aktiekapital, Mkr	Totalt aktie- kapital, Mkr
2001 Indragning av återköpta aktier	-8 885 827	79 972 451	-444	3 999
2004 Konvertering och teckning	4 783 711	84 756 162	239	4 238

DATA PER AKTIE

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Resultat efter utspädning, kr ¹⁾	16,9	6,7	10,8	8,5	22,1	47,1	8,4	12,0	7,6	17,8
Utdelning, kr	12 ⁵⁾	10,5	10	9	9	8	7	7	9	12
Utdelning i % av:										
Eget kapital	5	4	4	4	4	3	3	4	5	6
Börskurs vid årets slut	4	4	4	4	5	4	3	4	5	5
Årets resultat	71	158	93	106	41	17	83	58	118	67
Avkastning, eget kapital, % ¹⁾	7	3	4	3	9	23	4	6	4	9
Avkastning, sysselsatt kapital, % ⁶⁾	9	6	6	5	7	9	6	7	6	10
Eget kapital per aktie, kr	253	248	250	248	248	235	201	196	186	200
Börskurs, B, vid årets slut, kr	327	262	266	234	192	198	221	183	194	240
Genomsnittskurs under året, B, kr	281	264	236	198	186	201	195	180	203	277
Årshögsta börskurs, B, kr	327	306	272	235	204	251	226	206	242	316
Årslägst börskurs, B, kr	227	219	209	173	169	156	173	135	170	228
Totalt börsvärde vid årets slut, 1 000 Mkr	27,4	22,3	22,3	19,7	16,2	16,6	18,5	15,4	16,2	20,6
P/E-tal ²⁾	19	39	25	28	9	4	26	15	25	13
EV/Resultat före avskrivningar ³⁾	11	10	10	11	9	7	10	7	9	8
Betavärde (48 mån), B, vid årets slut ⁴⁾	0,8	0,7	0,8	0,7	0,9	0,8	0,8	0,7	0,5	0,9
Antal aktieägare vid årets slut	28 159	28 176	27 788	27 692	28 440	28 899	28 339	30 425	29 745	30 499

1) Se sida 82: Definitioner och ordlista. 2) Börskurs vid årets slut dividerad med resultat per aktie efter utspädning. 3) Börsvärde plus finansiell nettoskuld vid årets slut (EV) dividerat med resultat före avskrivningar. 4) Mäter hur känslig B-aktiens avkastning har varit relativt avkastningen på Affärsvärldens Generalindex under 48 månader. 5) Styrelsens förslag. 6) Exkl. jämförelsestörande poster.

RESULTATRÄKNING

KONCERNEN, MKR	NOT	2016	2015
Nettoomsättning	2	15 513	16 014
Övriga rörelseintäkter	3	1 559	1 203
Förändring varulager		203	-187
Råvaror och förnödenheter		-8 801	-8 661
Personalkostnader	4	-2 268	-2 335
Övriga rörelsekostnader	5, 20	-3 432	-3 689
Avskrivningar enligt plan	9, 10	-1 018	-1 240
Nedskrivningar	10	-122	-555
Värdeförändring i biologiska tillgångar	11	315	267
Resultat från andelar i intressebolag och joint ventures	12	-18	-46
Rörelseresultat		1 930	769
Finansiella intäkter	6	13	1
Finansiella kostnader	6	-84	-91
Resultat före skatt		1 859	679
Skatt	7	-436	-120
Årets resultat		1 424	559
Hänförligt till:			
Moderbolagets aktieägare		1 424	559
Resultat per aktie (kr)	8		
före utspädning		16,9	6,7
efter utspädning		16,9	6,7
Genomsnittligt antal aktier (milj)	8		
före utspädning		84,0	84,0
efter utspädning		84,0	84,0

Rörelseresultatet uppgick till 1 930 (769) Mkr. Rörelseresultatet har påverkats negativt med 350 Mkr i samband med försäljningen av bruket i Madrid och positivt med 118 Mkr avseende försäkringsersättning för återuppbyggnad efter brand i Hallsta pappersbruk, vilka tillsammans netto uppgår till -232 Mkr och hanterats som jämförelsestörande post. I 2015 års rörelseresultat påverkade jämförelsestörande poster resultatet negativt med 931 Mkr avseende nedskrivningar av anläggningstillgångar, avsättningar för kostnader och effekter av brand.

Rörelseresultatet, exklusive jämförelsestörande poster uppgick till 2 162 (1 700) Mkr. Resultatet

påverkades positivt främst till följd av bättre produktmix inom papper, avyttring av bruket i Spanien samt sänkta kostnader och högre priser inom skogsverksamheten.

Finansnettot för 2016 uppgick till -71 (-90) Mkr. Den genomsnittliga upplåningskostnaden minskade till 1,1 (1,5) procent och nettoskulden har i genomsnitt varit lägre än under föregående år.

Redovisad skatt uppgick under 2016 till -436 (-120) Mkr. Den redovisade skatten motsvarar 23 procent av resultatet före skatt.

RAPPORT ÖVER TOTALRESULTAT

KONCERNEN, MKR	NOT	2016	2015
Årets resultat		1 424	559
ÖVRIGT TOTALRESULTAT			
Omvärderingar av förmånsbestämda pensionsplaner	17	-159	208
Skatt hänförlig till poster som inte återförs till årets resultat	7	29	-44
Summa poster som inte återförs till årets resultat		-130	165
Kassafliödessäkringar			
Omvärdering		96	-111
Överfört från eget kapital till resultaträkningen		126	67
Överfört från eget kapital till anläggningstillgångar		-12	10
Omräkningsdifferens på utländsk verksamhet		-165	8
Säkring av valutarisk i utlandsverksamhet		1	22
Andel i joint ventures övrigt totalresultat		-21	3
Skatt hänförlig till poster som återförs till årets resultat	7	-52	3
Summa poster som återförs till årets resultat		-26	1
Summa övrigt totalresultat		-157	166
Summa totalresultat		1 267	724
Hänförligt till:			
Moderbolagets aktieägare		1 267	724

BALANSRÄKNING

KONCERNEN PER 31 DECEMBER, MKR	NOT	2016	2015
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR			
Immateriella anläggningstillgångar	9	87	107
Materiella anläggningstillgångar	10	9 387	10 321
Biologiska tillgångar	11	17 448	17 173
Andelar i intresseföretag och joint ventures	12	1 773	1 914
Övriga aktier och andelar	12	2	4
Långfristiga finansiella fordringar	13	39	43
Uppskjutna skattefordringar	7	4	6
Summa anläggningstillgångar		28 740	29 567
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR			
Varulager	14	2 981	3 089
Kundfordringar	15	2 174	1 987
Aktuell skattefordran	7	132	12
Övriga rörelsefordringar	15	564	519
Kortfristiga finansiella fordringar	13	89	61
Likvida medel	13	210	221
Summa omsättningstillgångar		6 151	5 889
Summa tillgångar		34 891	35 456
EGET KAPITAL			
Aktiekapital	16	4 238	4 238
Övrigt tillskjutet kapital		281	281
Reserver		-236	-209
Balanserade vinstmedel inklusive årets resultat		16 960	16 543
Summa eget kapital hänförligt till moderbolagets aktieägare		21 243	20 853
LÅNGFRISTIGA SKULDER			
Långfristiga finansiella skulder	13	882	2 295
Avsättningar för pensioner	17	201	130
Övriga avsättningar	18	673	585
Uppskjutna skatteskulder	7	5 613	5 508
Summa långfristiga skulder		7 368	8 519
KORTFRISTIGA SKULDER			
Kortfristiga finansiella skulder	13	3 200	2 698
Leverantörsskulder	19	1 766	1 916
Aktuell skatteskuld	7	6	53
Avsättningar	18	228	157
Övriga rörelseskulder	19	1 079	1 259
Summa kortfristiga skulder		6 279	6 085
Summa skulder		13 648	14 603
Summa eget kapital och skulder		34 891	35 456

FÖRÄNDRINGAR I EGET KAPITAL

KONCERNEN, MKR

	AKTIEKAPITAL	ÖVRIGT TILLSKJUTET KAPITAL	RESERVER			TOTALT EGET KAPITAL
			OMRÄKNINGS- RESERV	SÄKRINGS- RESERV	BALANSERADE VINSTMEDEL INKL. ÅRETS RESULTAT	
Ingående eget kapital 2015-01-01	4 238	281	51	-261	16 660	20 969
Årets resultat	-	-	-	-	559	559
Övrigt totalresultat						
Omvärdering av förmånsbestämda pensionsplaner	-	-	-	-	208	208
Kassaflödessäkringar	-	-	-	-34	-	-34
Omräkningsdifferens på utländsk verksamhet	-	-	8	-	-	8
Säkring av valutarisk i utlandsverksamhet	-	-	22	-	-	22
Andel i joint ventures övrigt totalresultat	-	-	-	3	-	3
Skatt hänförligt till övrigt totalresultat	-	-	-5	7	-44	-41
Summa övrigt totalresultat	-	-	25	-24	165	166
Summa totalresultat	-	-	25	-24	723	724
Lämnad utdelning	-	-	-	-	-840	-840
Utgående eget kapital 2015-12-31	4 238	281	76	-284	16 543	20 853
Årets resultat	-	-	-	-	1 424	1 424
Övrigt totalresultat						
Omvärdering av förmånsbestämda pensionsplaner	-	-	-	-	-159	-159
Kassaflödessäkringar	-	-	-	211	-	211
Omräkningsdifferens på utländsk verksamhet	-	-	-165	-	-	-165
Säkring av valutarisk i utlandsverksamhet	-	-	1	-	-	1
Andel i joint ventures övrigt totalresultat	-	-	-	-21	-	-21
Skatt hänförligt till övrigt totalresultat	-	-	-6	-46	29	-24
Summa övrigt totalresultat	-	-	-170	144	-130	-157
Summa totalresultat	-	-	-170	144	1 294	1 267
Lämnad utdelning	-	-	-	-	-882	-882
Aktiesparprogram	-	-	-	-	5	5
Utgående eget kapital 2016-12-31	4 238	281	-95	-141	16 960	21 243

KASSAFLÖDESANALYS

KONCERNEN, MKR	NOT	2016	2015
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN			
Resultat före skatt	25	1 859	679
Justering för poster som inte ingår i kassaflödet			
Avskrivningar enligt plan		1 018	1 240
Nedskrivningar		122	555
Värdeförändring i biologiska tillgångar		-315	-267
Förändring av avsättningar		170	236
Övrigt*		-31	37
Betalda inkomstskatter		-504	-398
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital		2 320	2 083
KASSAFLÖDE FRÅN FÖRÄNDRINGAR I RÖRELSEKAPITAL			
Förändring av varulager		-62	123
Förändring av kundfordringar och övriga rörelsefordringar		-189	275
Förändring av leverantörsskulder och övriga rörelseskulder		-109	45
Kassaflöde från den löpande verksamheten		1 961	2 526
INVESTERINGSVERKSAMHETEN			
Förvärv av materiella anläggningstillgångar		-766	-826
Avyttring av materiella anläggningstillgångar		440	24
Förvärv av immateriella anläggningstillgångar		-5	-12
Förvärv av biologiska tillgångar		-4	-36
Avyttring av biologiska tillgångar		95	26
Ökning av långfristiga finansiella fordringar		-	-8
Förvärv av aktier och andelar		-10	-
Avyttring av aktier och andelar		127	-
Kassaflöde från investeringsverksamheten		-123	-832
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN			
Upptagna långfristiga lån		-	300
Amortering av långfristiga lån		-400	-326
Förändring kortfristiga finansiella skulder	25	-560	-792
Förändring kortfristiga finansiella fordringar		-6	0
Utbetald utdelning till moderbolagets aktieägare		-882	-840
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		-1 848	-1 659
ÅRETS KASSAFLÖDE			
Likvida medel vid årets början		221	187
Valutakursdifferens i likvida medel		-1	0
Likvida medel vid årets slut		210	221

* Övriga justeringar utgörs främst av valutaeffekter och marknadsomvärderingar av finansiella instrument, resultat från intresseföretag samt resultat vid försäljning av anläggningstillgångar.

FÖRÄNDRING FINANSIELL NETTOSKULD	2016	2015
Ingående finansiell nettoskuld	-4 799	-5 907
Kassaflöde		
Löpande verksamhet	1 961	2 526
Investeringsverksamhet (exkl. långfristiga finansiella fordringar)	-123	-824
Utbetald utdelning	-882	-840
Omvärderingar av förmånsbestämda pensionsplaner	-158	206
Valutaeffekter och marknadsvärdeförändringar	56	40
Utgående finansiell nettoskuld	-3 945	-4 799

MODERBOLAGET

RESULTATRÄKNING, MKR	NOT	2016	2015
Nettoomsättning	2	13 794	13 989
Övriga rörelseintäkter	3	822	696
Förändring varulager		205	-186
Råvaror och förnödenheter		-8 086	-8 057
Personalkostnader	4	-1 827	-1 814
Övriga externa kostnader	5, 20	-4 547	-4 278
Avskrivningar enligt plan	9, 10	-26	-26
Rörelseresultat		335	324
Resultat från andelar i koncernföretag	6, 23	780	-118
Resultat från andelar i intresseföretag	6	0	0
Ränteintäkter och liknande intäkter	6	30	38
Nedskrivning av övriga aktier och andelar	6	0	-
Räntekostnader och liknande kostnader	6	-52	-83
Resultat efter finansiella poster		1 094	161
Bokslutsdispositioner	24	404	821
Resultat före skatt		1 499	982
Skatt	7	-301	-244
Årets resultat		1 197	738

RAPPORT ÖVER TOTALRESULTAT, MKR	NOT	2016	2015
Årets resultat		1 197	738
Övrigt totalresultat			
Kassaflödessäkringar			
Omvärdering		133	-134
Överfört från eget kapital till resultaträkningen		90	94
Överfört från eget kapital till anläggningstillgångar		-12	10
Skatt hänförlig till övrigt totalresultat	7	-46	7
Summa poster som återförs till årets resultat		164	-23
Summa totalresultat		1 362	715

I moderbolaget ingår Holmens svenska verksamheter med undantag för merparten av anläggningstillgångarna, som redovisas i Holmens Bruk AB.

Som ett led i avyttringen av den spanska verksamheten har Holmen AB betalat en ersättning om 643 Mkr till Holmen Paper Madrid SL i samband med uppsägning av försäljningsavtal, se vidare not 22. Denna post ingår i resultaträkningen på raden övriga externa kostnader.

I posten Räntekostnader och liknande kostnader i resultaträkningen ingår resultat från säkring av eget kapital i utländska dotterbolag om 1 (22) Mkr.

KASSAFLÖDESANALYS, MKR	NOT	2016	2015
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN			
Resultat efter finansiella poster	25	1 094	161
Justering för poster som inte ingår i kassaflödet			
Avskrivningar enligt plan		26	26
Förändring av avsättningar		-59	258
Övrigt*		502	107
Betalda inkomstskatter		-464	-420
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital		1 100	133
KASSAFLÖDE FRÅN FÖRÄNDRINGAR I RÖRELSEKAPITAL			
Förändring av varulager		-61	159
Förändring av rörelsefordringar		-146	178
Förändring av rörelseskulder		-271	19
Kassaflöde från den löpande verksamheten		622	490
INVESTERINGSVERKSAMHETEN			
Lämnade aktieägartillskott		-10	0
Förvärv av materiella anläggningstillgångar		-29	-48
Avyttring av materiella anläggningstillgångar		28	11
Ökning av externa långfristiga finansiella fordringar		-	-9
Avyttring av aktier och andelar		2	0
Kassaflöde från investeringsverksamheten		-9	-46
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN			
Upptagna externa långfristiga lån		-	300
Amortering av externa långfristiga lån		-400	-326
Förändring övriga finansiella skulder	25	-531	-732
Förändring övriga finansiella fordringar		450	709
Utbetald utdelning till moderbolagets aktieägare		-882	-840
Erhållna koncernbidrag		700	493
Lämnade koncernbidrag		0	-7
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		-663	-404
ÅRETS KASSAFLÖDE		-51	40
Likvida medel vid årets början		155	115
Likvida medel vid årets slut		104	155

* Övriga justeringar utgörs främst av nedskrivning av aktier i koncernföretag, valutaeffekter och marknadsomvärderingar av finansiella instrument samt resultat vid försäljning av anläggningstillgångar.

BALANSRÄKNING	NOT	2016	2015
Per den 31 december, Mkr			
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	9	8	8
Materiella anläggningstillgångar	10	2 925	2 922
Finansiella anläggningstillgångar			
Aktier och andelar	12, 23	11 519	12 018
Långfristiga finansiella fordringar	13	3 202	3 214
Summa anläggningstillgångar		17 653	18 163
Omsättningstillgångar			
Varulager	14	2 396	2 336
Rörelsefordringar	15	2 254	2 026
Aktuell skattefordran	7	106	-
Kortfristiga placeringar	13	89	61
Likvida medel	13	104	155
Summa omsättningstillgångar		4 950	4 578
Summa tillgångar		22 602	22 741

BALANSRÄKNING	NOT	2016	2015
Per den 31 december, Mkr			
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Bundet eget kapital	16		
Aktiekapital		4 238	4 238
Reservfond		1 577	1 577
Uppskrivningsfond		100	100
Fritt eget kapital			
Balanserade vinstmedel inkl. säkrings-reserv		3 724	3 698
Årets resultat		1 197	738
Summa eget kapital		10 836	10 351
Obeskattade reserver			
	24	2 290	1 994
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner	17	12	5
Avsättningar för skatter	18	45	45
Övriga avsättningar	18	833	892
Uppskjuten skatteskuld	7	612	569
Summa avsättningar		1 503	1 512
Skulder			
Långfristiga finansiella skulder	13	2 328	3 295
Kortfristiga finansiella skulder	13	3 200	2 698
Aktuell skatteskuld	7	-	53
Rörelseskulder	19	2 445	2 837
Summa skulder		7 974	8 884
Summa eget kapital och skulder		22 602	22 741

FÖRÄNDRINGAR I EGET KAPITAL, MKR

	BUNDET EGET KAPITAL				FRITT EGET KAPITAL		
	AKTIEKAPITAL	RESERV-FOND	UPPSKRIV-NINGSFOND	SÄKRINGS-RESERV	BALANSERADE VINSTMEDEL	ÅRETS RESULTAT	TOTALT EGET KAPITAL
Ingående eget kapital 2015-01-01	4 238	1 577	100	-264	2 954	1 870	10 476
Vinstdisposition	-	-	-	-	1 870	-1 870	-
Årets resultat	-	-	-	-	-	738	738
Övrigt totalresultat							
Kassaflödessäkringar	-	-	-	-30	-	-	-30
Skatt på övrigt totalresultat	-	-	-	7	-	-	7
Summa övrigt totalresultat	-	-	-	-23	-	-	-23
Summa totalresultat	-	-	-	-23	1 870	-1 132	715
Lämnad utdelning	-	-	-	-	-840	-	-840
Utgående eget kapital 2015-12-31	4 238	1 577	100	-287	3 985	738	10 351
Vinstdisposition	-	-	-	-	738	-738	-
Årets resultat	-	-	-	-	-	1 197	1 197
Övrigt totalresultat							
Kassaflödessäkringar	-	-	-	211	-	-	211
Skatt på övrigt totalresultat	-	-	-	-46	-	-	-46
Summa övrigt totalresultat	-	-	-	164	-	-	164
Summa totalresultat	-	-	-	164	738	459	1 362
Lämnad utdelning	-	-	-	-	-882	-	-882
Aktiesparprogram	-	-	-	-	5	-	5
Utgående eget kapital 2016-12-31	4 238	1 577	100	-123	3 847	1 197	10 836

NOTER TILL DE FINANSIELLA RAPPORTERNA

Belopp avser miljoner kronor (Mkr) där inte annat framgår.

1. Redovisningsprinciper	48	14. Varulager	64
2. Rapportering per rörelsessegment	52	15. Rörelsefordringar	64
3. Övriga rörelseintäkter	53	16. Eget kapital moderbolaget	64
4. Anställda, personalkostnader och ledande befattningshavares ersättningar	54	17. Avsättningar för pensioner	65
5. Arvode och kostnadsersättning till revisorer	55	18. Övriga avsättningar	66
6. Finansnetto och resultat från finansiella instrument	55	19. Rörelseskulder	66
7. Skatt	56	20. Operationell leasing	66
8. Resultat per aktie	57	21. Ställda säkerheter och eventalförpliktelser	67
9. Immateriella anläggningstillgångar	57	22. Närliggande	67
10. Materiella anläggningstillgångar	58	23. Andelar i koncernföretag	68
11. Biologiska tillgångar	59	24. Obeskattade reserver	69
12. Andelar i intresseföretag, joint ventures samt övriga aktier och andelar	60	25. Kassaflödesanalys	69
13. Finansiella instrument	61	26. Viktiga bedömningar och uppskattningar	69

NOT 1. REDOVISNINGSPRINCIPER

De nedan angivna redovisningsprinciperna för koncernen har tillämpats konsekvent på samtliga perioder som presenteras i koncernens finansiella rapporter, om inte annat framgår nedan. Koncernens redovisningsprinciper har tillämpats konsekvent på rapportering och konsolidering av moderbolag, dotterföretag samt intresseföretag och joint ventures.

ÖVERENSSTÄMMELSE MED NORMGIVNING OCH LAG

Koncernredovisningen har upprättats i enlighet med International Financial Reporting Standards (IFRS) utgivna av International Accounting Standards Board (IASB), såsom de antagits av EU. Vidare har Rådet för finansiell rapporterings rekommendation RFR 1 Kompletterande redovisningsregler för koncerner tillämpats.

Moderbolaget tillämpar samma redovisningsprinciper som koncernen utom i de fall som kommenteras separat under respektive avsnitt. Moderbolagets redovisning är upprättad i enlighet med RFR 2 Redovisning för noterade juridiska personer. De avvikelser som förekommer mellan moderbolagets och koncernens principer förädlats av begränsningar i möjligheterna att tillämpa IFRS i moderbolaget till följd av Årsredovisningslagen (ÅRL) och Tryggandelagen samt i vissa fall av skatteskäl.

VÄRDERINGSGRUNDER TILLÄMPADE VID UPPRÄTTANDE AV MODERBOLAGETS OCH KONCERNENS FINANSIELLA RAPPORTER

Tillgångar och skulder är redovisade till anskaffningsvärden, förutom biologiska tillgångar och vissa finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde. I moderbolaget har biologiska tillgångar ej värderats till verkligt värde. Andelar i koncernföretag och intresseföretag redovisas i moderbolaget till det lägsta av anskaffningsvärde och verkligt värde.

FUNKTIONELL VALUTA OCH RAPPORTERINGSVALUTA

Funktionell valuta är valutan i de primära ekonomiska miljöer som bolagen bedriver sin verksamhet. Moderbolagets funktionella valuta är svenska kronor som även utgör rapporteringsvalutan för moderbolaget och för koncernen. Det innebär att de finansiella rapporterna presenteras i svenska kronor.

BEDÖMNINGAR OCH UPSKATTNINGAR I DE FINANSIELLA RAPPORTERNA

Att upprätta de finansiella rapporterna i enlighet med IFRS kräver att företagsledningen gör bedömningar och uppskattningar samt gör antaganden som påverkar tillämpningen av redovisningsprinciperna och de redovisade beloppen av tillgångar, skulder, intäkter och kostnader. Verkliga utfallet kan avvika från dessa uppskattningar och bedömningar.

Upskattningarna och antagandena ses över regelbundet. Ändringar av uppskattningar redovisas i den period ändringen görs om ändringen endast påverkat denna period, eller i den period ändringen görs och framtida perioder om ändringen påverkar både aktuell period och framtida perioder. Se även not 26 Viktiga bedömningar och uppskattningar.

ÄNDRADE REDOVISNINGSPRINCIPER

Nya och ändrade redovisningsprinciper som är tillämpliga från 2016

Inga nya redovisningsprinciper med någon väsentlig inverkan på koncernens redovisning har tillämpats från 1 januari 2016. Ändringar i ÅRL och IAS 1 har i begränsad omfattning påverkat utformningen av de finansiella rapporterna.

Nya och ändrade redovisningsprinciper som inte börjat tillämpas

Följande nya standarder har publicerats av IASB, men antingen ännu inte trätt i kraft eller ännu inte antagits av EU.

IFRS 15 Intäkter från avtal med kunder är en ny intäktsstandard med tillhörande upplysningskrav vilken kommer att ersätta IAS 18, IAS 11 och IFRIC 13. Den nya standarden träder i kraft 1 januari 2018. Under året har kartläggning av koncernens intäktsflöden genomförts samt utvärdering av effekterna påbörjats. Den initiala bedömningen är att tillämpningen inte kommer att medföra någon väsentlig effekt på redovisningen av koncernens intäkter. Då IFRS 15 innehåller tillkommande upplysningskrav kommer tillämpningen sannolikt medföra ökade notupplysningar avseende intäkter.

IFRS 9 Finansiella instrument behandlar redovisning av finansiella instrument och kommer att ersätta IAS 39. Standarden omfattar klassificering, värdering och nedskrivning av finansiella instrument samt säkringsredovisning. Standarden träder i kraft 1 januari 2018. Den initiala bedömningen är att tillämpningen inte kommer att medföra någon väsentlig effekt på redovisningen av koncernens finansiella instrument.

IFRS 16 Leasing ersätter den tidigare IAS 17 Leasingavtal och de relaterade tolkningarna IFRIC 4, SIC-15 och SIC-27. Standarden kräver att tillgångar och skulder hänförliga till alla leasingavtal, med några undantag, redovisas i balansräkningen. I resultaträkningen ska avskrivningar redovisas separat från räntekostnader hänförliga till leasingsskulden. Standarden träder i kraft 1 januari 2019. Utvärdering av standardens möjliga påverkan på koncernens finansiella rapporter pågår.

SEGMENTRAPPORTERING

Koncernens verksamhet delas upp i rörelsesegment baserat på vilka delar av verksamheten företagets högsta verkställande beslutsfattare följer upp, så kallad "management approach" eller företagsledningsperspektiv. Indelningsgrunden för segment baseras på koncernens affärsområden. Detta överensstämmer med koncernens operativa struktur och den interna rapporteringen till VD och styrelse. Posterna i rörelsesegmentets resultat, tillgångar och skulder är redovisade i enlighet med det resultat (rörelseresultat), tillgångar och skulder som företagets högsta verkställande beslutsfattare följer upp. Se not 2 för ytterligare beskrivning av indelningen och presentationen av rörelsesegment.

KLASSIFICERING

Anlägningstillgångar, långfristiga skulder och avsättningar består i allt väsentligt enbart av belopp som förväntas återvinnas eller betalas efter mer än tolv månader räknat från balansdagen. Omsättningstillgångar, kortfristiga skulder och avsättningar består i allt väsentligt av belopp som förväntas återvinnas eller betalas inom tolv månader räknat från balansdagen.

KONSOLIDERINGSPRINCIPER

Dotterföretag

Dotterföretag är företag som står under ett bestämmande inflytande från moderbolaget, Holmen AB. Bestämmande inflytande föreligger om Holmen AB har inflytande över investeringsobjektet, är exponerad för eller har rätt till rörlig avkastning från sitt engagemang samt kan använda sitt inflytande över investeringen till att påverka avkastningen. Vid bedömningen om ett bestämmande inflytande föreligger, beaktas potentiella röstberättigande aktier samt om de facto control föreligger.

Koncernredovisningen har upprättats enligt förvärvsmetoden. Förvärvsmetoden innebär att moderföretaget indirekt förvärvar dotterföretagets tillgångar och övertar dess skulder, värderade till verkligt värde. Skillnaden mellan anskaffningskostnaden för aktierna och det verkliga värdet av förvärvade identifierbara nettotillgångar utgör goodwill. Dotterföretagens intäkter och kostnader respektive tillgångar och skulder ingår i koncernredovisningen från den dag bestämmande inflytandet uppkommer (förvärvstidpunkten) och till den dag det upphör. Koncerninterna fordringar och skulder samt transaktioner mellan företag i koncernen liksom därmed sammanhängande orealiserade vinster eliminerar i sin helhet.

Innehav redovisade enligt kapitalandelsmetoden

Intresseföretag. Aktieinnehav i intresseföretag, i vilka koncernen har lägst 20 procent och högst 50 procent av rösterna eller på annat sätt har ett betydande inflytande, redovisas i koncernen enligt kapitalandelsmetoden.

Gemensamt ägda företag/joint ventures. Joint ventures är redovisningsmässigt de företag för vilka koncernen genom samarbetsavtal med en eller flera parter har ett gemensamt bestämmande inflytande där koncernen har rätt till nettotillgångarna istället för direkt rätt till tillgångar och åtagande i skulder. I koncernredovisningen konsolideras innehav i joint ventures enligt kapitalandelsmetoden. Holmens gemensamt ägda företag är sådana att innehaven redan tidigare redovisats enligt kapitalandelsmetoden och redovisningen är således i överensstämmelse med IFRS 11 Samarbetsarrangemang.

Kapitalandelsmetoden. Kapitalandelsmetoden innebär att det i koncernen redovisade värdet på aktierna i intresseföretagen och joint ventures motsvaras av koncernens andel i intresseföretagens och joint ventures egna kapital samt koncernmässiga över- och undervärden. I koncernens resultaträkning redovisas som "Andelar i intresseföretags och joint ventures resultat" koncernens andel i intresseföretagens och joint ventures nettoresultat efter skatt hänförligt till moderbolagsägarna justerat för eventuella avskrivningar på eller upplösningar av förvärvade över- respektive undervärden. Erhållna utdelningar från intresseföretaget eller joint venture minskar investerings redovisade värde. Orealiserade vinster uppkomna från transaktioner med intresseföretag och joint ventures elimineras i relation till ägd kapitalandel.

När koncernens andel av redovisade förluster i intresseföretaget och joint venture överstiger det redovisade värdet på andelarna i koncernen reduceras andelarnas värde till noll. Avräkning för förluster sker även mot långfristiga finansiella mellanhavanden utan säkerhet, vilka till sin ekonomiska innebörd utgör del av ägarföretagets nettoinvestering i intresseföretaget och joint venture. Fortsatta förluster redovisas inte såvida inte koncernen har lämnat garantier för att täcka förluster uppkomna i intresseföretaget eller joint venture. Kapitalandelsmetoden tillämpas fram till den tidpunkt när det betydande inflytandet upphör respektive det gemensamt ägda företaget upphör att vara gemensamt ägt.

UTLÄNDSK VALUTA

Transaktioner i utländsk valuta

Transaktioner i utländsk valuta omräknas till den funktionella valutan till den valutakurs som föreligger på transaktionsdagen. Monetära tillgångar och skulder i utländsk valuta räknas om till den funktionella valutan till den valutakurs som föreligger på balansdagen. Valutakursdifferenser som uppstår vid omräkningarna redovisas i resultaträkningen. Icke-monetära tillgångar och skulder som redovisas till historiska anskaffningsvärden omräknas till valutakurs vid transaktionstillfället.

Utländska verksamheters finansiella rapporter

Tillgångar och skulder i utlandsverksamheter, inklusive goodwill och andra koncernmässiga över- och undervärden, omräknas i koncernredovisningen från utlandsverksamhetens funktionella valuta till koncernens rapporteringsvaluta, svenska kronor, till den valutakurs som råder på balansdagen. Intäkter och kostnader i en utlandsverksamhet omräknas till svenska kronor till en genomsnittskurs som utgör en approximation av kurserna vid respektive transaktionstidpunkt. Omräkningsdifferenser som uppstår vid valutaomräkning av utlandsverksamheter samt vidhängande effekter av säkringar av nettoinvesteringarna redovisas i övrigt totalresultat och ackumuleras i en separat komponent i eget kapital, benämnd omräkningsreserv. Vid avyttring av en utlandsverksamhet realiserar de till verksamheten hänförliga ackumulerade omräkningsdifferenserna efter avdrag för eventuell valuta-säkring i koncernens resultaträkning.

KOMMISSIONÄRSBOLAGSFÖRHÅLLANDEN

Moderbolagets verksamhet bedrivs huvudsakligen genom kommissionärsbolagen Holmen Paper AB, Iggesund Paperboard AB, Holmen Timber AB, Holmen Skog AB och Holmen Energi AB.

Moderbolaget svarar för alla förpliktelser som dessa kommissionärsbolag ikläder sig. Samtliga intäkter, kostnader, tillgångar och skulder som uppkommer i de av kommissionärsbolagen bedrivna verksamheterna redovisas i Holmen AB med undantag för merparten av gjorda investeringar samt viss försäljning av skogsfastigheter som istället redovisas i några av koncernens dotterbolag.

INTÄKTER

Nettoomsättning

Som nettoomsättning redovisas fakturerad försäljning exklusive moms av produkter, virke och energi. Redovisat belopp är minskat med lämnade varurabatter och liknande intäktsreduktioner

samt inkluderar valutakursdifferenser kopplade till försäljningen. Försäljning redovisas efter att de avgörande riskerna och nyttan som sammanhänger med äganderätten till försålda varor överförs till köparen och ingen dispositionsrätt eller möjlighet till faktisk kontroll över godset kvarstår.

Övriga rörelseintäkter

Som övriga rörelseintäkter redovisas intäkter från aktiviteter utanför bolagets huvudsakliga verksamhet. I posten ingår huvudsakligen försäljning av biprodukter, certifikat för förnybar energi, hyres- och arrendointäkter, utsläppsrätter, försäkringsersättningar samt resultat vid försäljning av anläggningstillgångar.

Certifikat för förnybar energi

Certifikat tilldelas i förhållande till produktion av förnybar energi enligt ett kvotssystem som införts i syfte att främja elproduktion med användning av förnybara energikällor. Intäkter från tilldelade certifikat redovisas som övrig rörelseintäkt i samma period som produktionen sker. Certifikat sålda på terminskontrakt värderas till nettoförsäljningsvärde. För osålda certifikat sker värdering till det lägsta av anskaffningsvärde och marknadsvärde.

Statliga bidrag

Statliga bidrag redovisas i balansräkningen som upplupen intäkt när det föreligger rimlig säkerhet att bidraget kommer att erhållas och att koncernen kommer att uppfylla de villkor som är förknippade med bidraget. Statliga bidrag knutna till en anläggningstillgång reducerar anläggningens redovisade anskaffningsvärde. Statliga bidrag, såsom vägbidrag, som avser att täcka kostnader redovisas som övrig rörelseintäkt. Dessa periodiseras systematiskt i resultaträkningen på samma sätt och över samma perioder som de kostnader bidragen är avsedda att kompensera för.

Bytestransaktioner

I vissa fall förekommer att skogsmark byts mot annan skogsmark som är av liknande slag och värde. I koncernredovisningen redovisas bytet som ett byte av en tillgång mot en annan, dvs utan någon form av intäktsredovisning då bytet inte utgör en intäktsgenererande transaktion. I moderbolaget redovisas dock denna typ av transaktion som en försäljning av skogsmark, med redovisning av resultatet som övrig rörelseintäkt, och en anskaffning av en ny tillgång.

FINANSIELLA INTÄKTER OCH KOSTNADER

Finansiella intäkter och kostnader består av ränteintäkter och räntekostnader, utdelningsintäkter, omvärderingar avseende finansiella instrument värderade till verkligt värde samt realiserade och realiserade kursförluster och vinster.

Ränteintäkter på fordringar och räntekostnader på skulder beräknas med tillämpning av effektivräntemetoden. Räntekostnader inkluderar transaktionskostnader för lån vilka har periodiserats över lånets löptid vilket även gäller eventuell skillnad mellan mottagna medel och återbetalningsbelopp. Utdelningsintäkt redovisas när utdelning fastställts och rätten att erhålla betalning bedöms som säker.

Räntekostnader belastar normalt resultatet i den period till vilken de hänförs. Låneutgifter hänförliga till inköp eller uppförande av så kallade kvalificerade tillgångar aktiveras i koncernredovisningen som en del av tillgångens anskaffningsvärde. En kvalificerad tillgång är en tillgång som tar en betydande tid i anspråk att färdigställa och är för koncernen aktuell vid betydande investeringsprojekt.

SKATTER

Inkomstskatter utgörs av aktuell skatt och uppskjuten skatt. Inkomstskatter redovisas i resultaträkningen utom då underliggande transaktioner redovisas i övrigt totalresultat eller direkt i eget kapital varvid även tillhörande skatteeffekt redovisas i övrigt totalresultat eller direkt i eget kapital. Aktuell skatt är skatt som ska betalas eller erhållas avseende aktuellt år, med tillämpning av de skattesatser som är beslutade eller i praktiken beslutade per balansdagen. Hit hör även justering av aktuell skatt hänförlig till tidigare perioder. Uppskjuten skatt beräknas enligt balansräkningsmetoden med utgångspunkt i temporära skillnader mellan redovisade och skattemässiga värden på tillgångar och skulder, med tillämpning av de skattesatser och skatteregler som är beslutade eller aviserade per balansdagen. Temporära skillnader beaktas inte avseende koncernmässig goodwill och inte heller i temporära skillnader hänförliga till andelar i dotter- och intresseföretag som inte förväntas bli beskattade inom överskådlig framtid. I moderbolaget redovisas obeskattade reserver inklusive uppskjuten skatteskuld.

Uppskjutna skattefordringar avseende avdragsgilla temporära skillnader och underskottsavdrag redovisas endast i den mån det är sannolikt att dessa kommer att kunna utnyttjas och medföra lägre skatteutbetalningar i framtiden. Uppskjutna skattefordringar och uppskjutna skatteskulder i samma land nettoredovisas i den mån kvittningsrätt föreligger.

RESULTAT PER AKTIE

Beräkningen av resultat per aktie baseras på årets resultat i koncernen hänförligt till moderbolagets aktieägare och på det vägda genomsnittliga antalet aktier utestående under året. Vid beräkningen av resultat per aktie efter utspädning justeras resultatet och det genomsnittliga antalet aktier för att ta hänsyn till effekter av utspädande potentiella stamaktier, vilka under rapporterade perioder härrör från konvertibla skuldebrev och optioner utgivna till anställda.

FINANSIELLA INSTRUMENT

Finansiella instrument värderas och redovisas i enlighet med IAS 39.

Redovisning i och borttagande från balansräkningen

En finansiell tillgång eller skuld tas upp i balansräkningen när bolaget blir part enligt instrumentets avtalsmässiga villkor. En finansiell tillgång tas bort från balansräkningen när rättigheterna i avtalet realiserats, förfaller eller bolaget inte längre har kontrollen över den. En finansiell skuld tas bort från balansräkningen när förpliktelsen i avtalet fullgörs eller på annat sätt utsläcks.

Avistaaffärer redovisas i enlighet med affärsdagsprincipen. Kundfordran tas upp i balansräkningen när faktura har skickats. Skuld tas upp när motparten har presterat och avtalsenlig skyldighet föreligger att betala, även om faktura ännu inte mottagits. En finansiell tillgång och en finansiell skuld kvittas och redovisas med ett nettobelopp endast när det föreligger en legal rätt att kvitta beloppen samt att det föreligger avsikt att reglera posterna med ett nettobelopp eller att samtidigt realisera tillgångar och reglera skulden. Finansiella tillgångar, exklusive aktier, och finansiella skulder har klassificerats som kortfristiga om beloppen förväntas återvinnas eller betalas inom tolv månader räknat från balansdagen. Aktier har klassificerats som långfristiga om de är avsedda att stadigvarande innehas i verksamheten.

Värdering av finansiella instrument

Finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultatet. Denna kategori består av finansiella tillgångar som innehas för handel. Finansiella instrument i denna kategori värderas löpande till verkligt värde med värdeförändringar redovisade i resultatet.

Länefordringar och kundfordringar. Banktillgodohavanden, låne- och kundfordringar värderas till upplupet anskaffningsvärde. Nedskrivningsprövning görs löpande utifrån objektiva kriterier för dessa tillgångar. Vid en konstaterad förlust bokas fordran bort. En avsättning för osäkra kundfordringar görs dock då förlusten är befarad.

Finansiella tillgångar som kan säljas. I kategorin finansiella tillgångar som kan säljas ingår finansiella tillgångar som inte klassificerats i någon annan kategori eller finansiella tillgångar som företaget initialt valt att klassificera i denna kategori. Tillgångarna värderas löpande till verkligt värde med periodens värdeförändringar redovisade i övrigt totalresultat och de ackumulerade värdeförändringarna i en särskild komponent av eget kapital, dock ej sådana värdeförändringar som beror på nedskrivningar (se nedan), ej heller ränta på fordringsinstrument och utdelningsintäkter samt valutakursdifferenser på monetära poster vilka redovisas i årets resultat. Vid avyttring av tillgången redovisas ackumulerad vinst/förlust, som tidigare redovisats i övrigt totalresultat, i årets resultat. Aktier och andelar som ej avser koncern- och intresseföretag har värderats till anskaffningsvärde. Värdering till verkligt värde har inte kunnat tillämpas, då tillförlitligt marknadsvärde ej har kunnat fastställas.

Finansiella skulder värderade till verkligt värde via resultatet. Finansiella skulder värderas initialt till mottagna medel med avdrag för eventuella transaktionskostnader. Löpande värderas normalt skulderna till upplupet anskaffningsvärde enligt effektivräntemetoden. I de fall mottagna medel understiger återbetalningsbeloppet periodiseras denna skillnad över lånets löptid med tillämpning av effektivräntemetoden. Resultatet från finansiella instrument redovisas i finansnettot alternativt rörelseresultatet beroende på syftet med innehavet.

Andra finansiella skulder. Dessa skulder värderas till upplupet anskaffningsvärde. Upplupet anskaffningsvärde bestäms utifrån den effektivränta som beräknades vid anskaffningstidpunkten. Leverantörsskulder och låneskulder redovisas i denna kategori. Lån som säkrats mot värdeförändringar redovisas initialt inklusive eventuella transaktionskostnader och löpande till marknadsvärde.

Derivat och säkringsredovisning. Samtliga derivat, till exempel valutaterminer, elderivat och ränteswappar, värderas till verkligt värde och redovisas i balansräkningen. I stort sett samtliga derivat innehas i säkringssyfte. I de fall säkringsredovisning tillämpas redovisas värdeförändringarna enligt nedan. För derivat som inte uppfyller kraven för säkringsredovisning redovisas värdeförändringarna i rörelseresultatet eller finansnettot beroende på syftet med innehavet.

Kassaflödessäkringar. Den effektiva delen av värdeförändringar redovisas i övrigt totalresultat och ackumuleras i eget kapital fram tills det säkrade flödet träffar resultaträkningen då de ackumulerade värdeförändringarna flyttas från eget kapital via övrigt totalresultat till resultaträkningen för att möta och matcha den säkrade transaktionen. För säkringar av investeringar justeras istället anskaffningsvärdet på den säkrade posten när den inträffar. Säkringsars ineffektiva del redovisas direkt i resultaträkningen. Valutaterminer och valutawapppar används som kassaflödessäkringar som säkring mot ändringar i valutakurser. För ändringar i räntor används ränteswappar som kassaflödessäkring.

Nettoinvesteringar. Värdeförändringar för säkringar avseende nettointesteringar i utländsk verksamhet redovisas för koncernen i övrigt totalresultat. Ackumulerad värdeförändring redovisas som en komponent i koncernens egna kapital fram tills dess att verksamheten avyttras då de ackumulerade värdeförändringarna redovisas i resultaträkningen. I moderbolaget redovisas värdeförändringar i resultaträkningen då säkringsredovisning ej tillämpas.

Beräkning av verkligt värde. Verkligt värde på finansiella instrument som handlas på en aktiv marknad baseras på noterade marknadspriser och tillhör värderingsnivå ett enligt IFRS 13. I de fall noterade marknadspriser saknas har verkligt värde beräknats genom diskonterade kassaflöden. När beräkningar av diskonterade kassaflöden gjorts har samtliga variabler såsom diskonteringsräntor och valutakurser för beräkningar hämtats från marknadsnoteringar, där så varit möjligt. Vid beräkningar av diskonterade kassaflöden används medelkurs för valutakurser och diskonteringsräntor. Dessa värderingar tillhör värderingsnivå två. Övriga värderingar, för vilka någon variabel baseras på egna bedömningar, tillhör värderingsnivå tre. Holmens värdering av finansiella instrument tillhör uteslutande värderingsnivå två. Värdering av valutaoptioner görs med tillämpning av Black & Scholes formel när det är aktuellt.

IMMATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

Immateriella anläggningstillgångar såsom patent, licenser samt IT-system redovisas till anskaffningsvärde efter avdrag för ackumulerade avskrivningar och eventuella nedskrivningar. Immateriella anläggningstillgångar i koncernen skrivs av under 5-20 år förutom goodwill. Eventuell goodwill fördelas till kassagenererande enheter. Såväl goodwill som övriga immateriella anläggningstillgångar testas årligen för nedskrivningsbehov. Eventuella nedskrivningar kan återföras med undantag från goodwill. Koncernen redovisar för närvarande ingen goodwill. Immateriella anläggningstillgångar i moderbolaget skrivs av under 5 år.

Goodwill representerar skillnaden mellan anskaffningsvärdet för rörelseförvärv och det verkliga värdet av förvärvade tillgångar, övertagna skulder samt eventuella förpliktelser. Goodwill värderas till anskaffningsvärde minus eventuella ackumulerade nedskrivningar. Goodwill som uppkommit vid förvärv av intresseföretag inkluderas i det redovisade värdet för andelar i intresseföretag.

Utgifter för forskning kostnadsförs då de inträffar. Utgifter för utveckling aktiveras enbart vid större projekt om en säker bedömning av de framtida ekonomiska fördelarna kan göras. Det redovisade värdet inkluderar samtliga direkt hänförlbara utgifter till exempel för material och tjänster, ersättningar till anställda, registrering av en juridisk rättighet, avskrivningar på patent och licenser och låneutgifter i enlighet med IAS 23. Övriga utgifter för utveckling redovisas i resultaträkningen som kostnad när de uppkommer. I balansräkningen redovisade utvecklingsutgifter är upptagna till anskaffningsvärde minus ackumulerade avskrivningar och nedskrivningar.

MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

Materiella anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärden efter avdrag för ackumulerade avskrivningar och eventuella nedskrivningar. Materiella anläggningstillgångar som består av delar med olika nyttjandeperioder behandlas som separata komponenter av materiella anläggningstillgångar. Tillkommande utgifter aktiveras endast om de bedöms generera ekonomiska fördelar för företaget. Avgörande för bedömningen när en tillkommande utgift aktiveras är om utgiften avser utbyten av identifierade komponenter, eller delar därav, varvid sådana utgifter aktiveras. Även i de fall ny komponent tillskapats aktiveras utgiften. Eventuella oavskrivna redovisade värden på utbytta komponenter, eller delar av komponenter, uträngas och kostnadsförs i samband med utbytet.

Det redovisade värdet för en materiell anläggningstillgång tas bort ur balansräkningen vid utrangering eller avyttring eller när inga framtida ekonomiska fördelar väntas från användning. Vinst eller förlust som uppkommer vid avyttring eller utrangering av en tillgång utgörs av skillnaden mellan ett eventuellt försäljningspris och tillgångens redovisade värde med avdrag för direkta försäljningskostnader. Vinst och förlust redovisas som övrig rörelseintäkt/kostnad.

Avskrivningar enligt plan baseras på ursprungliga anskaffningsvärden med beaktande av gjorda nedskrivningar. Avskrivning sker linjärt över tillgångens beräknade nyttjandeperiod. Mark är inte föremål för avskrivning.

Följande nyttjandeperioder (år) används:

Maskiner för vattenkraftsproduktion	10-40
Förvaltnings- och lagerbyggnader, bostäder	10-33
Driftsbyggnader, markanläggningar samt maskiner för massa-, pappers- och kartongtillverkning	10-20
Maskiner för sågverk	10-12
Övriga maskiner	10
Skogsbilvägar	10
Inventarier	4-10

Finns det indikation på att det redovisade värdet är för högt görs en analys där enskilda eller naturligt sammanhängande tillgångars återvinningsvärde fastställs som det högsta av nettoförsäljningsvärdet och nyttjandevärdet. Nettoförsäljningsvärdet är det uppskattade försäljningspriset efter avdrag för uppskattade kostnader för försäljning av tillgången. Nyttjandevärdet mäts som förväntat framtida diskonterat kassaflöde. Den tillämpade diskonteringsräntan beaktar riskfri ränta och den risk som är förknippad med tillgången. En nedskrivning utgörs av det belopp som återvinningsvärdet understiger redovisat värde. En nedskrivning återförs om det har skett en positiv förändring av förutsättningarna som används för att bestämma återvinningsvärdet. En återföring görs som mest upp till det redovisade värde som skulle ha redovisats, med avdrag för avskrivning, om nedskrivningen inte skulle ha gjorts.

Låneutgifter hänförliga till inköp eller uppförande av så kallade kvalificerade tillgångar ska aktiveras i koncernredovisningen som en del av tillgångens anskaffningsvärde. En kvalificerad tillgång är en tillgång som tar en betydande tid i anspråk att färdigställa och är för koncernen aktuellt vid betydande investeringsprojekt.

LEASING

Leasing klassificeras i koncernredovisningen antingen som finansiell eller operationell leasing. Leasade anläggningstillgångar där koncernen i allt väsentligt står för samma risker och förmåner som vid direkt ägande klassificeras som finansiell leasing. Leasing av tillgångar där uthyraren i allt väsentligt kvarstår som ägare till tillgången klassificeras som operationell leasing. Kostnader avseende operationella leasingavtal redovisas i årets resultat linjärt över leasingavtalets löptid. Variabla avgifter kostnadsförs i de perioder de uppkommer. Koncernens leasingavtal är samtliga klassificerade som operationella.

BIOLOGISKA TILLGÅNGAR

Koncernen redovisar sina skogstillgångar uppdelat på växande skog, vilken redovisas som biologisk tillgång till verkligt värde, och mark, vilken redovisas till anskaffningskostnad. Förändringar i verkligt värde för den växande skogen redovisas i resultaträkningen. Holmens bedömning är att det saknas relevanta marknadspriser för att värdera skogsinnehav av Holmens storlek. Värderingen görs därför genom att beräkna nuvärdet av framtida förväntade kassaflöden (efter avdrag för försäljningskostnader) från den växande skogen. Se även not 11.

I moderbolaget redovisas biologiska tillgångar enligt RFR 2. Det innebär att biologiska tillgångar klassificerade som anläggningstillgångar redovisas till anskaffningsvärde justerat för uppskrivningar med beaktande av eventuellt nedskrivningsbehov.

Avverkningsrätter redovisas som varulager. Dessa förväras med syfte att genom avverkning säkerställa Holmens behov av råvara. Någon mätbar biologisk omvandling sker inte från förvärs-tidpunkt till avverkningstillfälle.

VARULAGER

Varulager värderas till den lägsta av anskaffnings- och tillverkningskostnad, efter avdrag för erforderlig inkurans, eller nettoförsäljningsvärde. Anskaffningsvärdet för varulager beräknas genom tillämpning av först in-först ut-principen (FIFU). Nettoförsäljningsvärdet är det uppskattade försäljningspriset i den löpande verksamheten, efter avdrag för uppskattade kostnader för färdigställande och för att åstadkomma en försäljning. För egentillverkade färdigvaror består anskaffningsvärdet av direkta tillverkningskostnader och skälig andel av indirekta kostnader.

Erhållna utsläppsrätter redovisas initialt till marknadspris vid tilldelning som varulager och förutbetalad intäkt. Under året intäktsförs tilldelningen samtidigt som en interimsskuld, motsvarande gjorda utsläpp, kostnadsförs. Erhållna certifikat för förnybar energi sålda på terminskontrakt redovisas till nettoförsäljningsvärde. För osålda certifikat sker värdering till det lägsta av anskaffningsvärde och marknadsvärde. Redovisningen sker, i takt med produktion, som varulager eller upplupen intäkt.

ERSÄTTNINGAR TILL ANSTÄLLDA

Pensionskostnader och pensionsåtaganden

Förpliktelse avseende avgifter till avgiftsbestämda planer redovisas som en kostnad i resultaträkningen när de intjänas.

Koncernens nettoförpliktelse avseende förmånsbestämda planer beräknas separat för varje plan genom en uppskattning av den framtida ersättning som de anställda intjänat genom sin anställning i både innevarande och tidigare perioder. Denna ersättning diskonteras till ett nuvärde och oredovisade kostnader avseende tjänstgöring under tidigare perioder och det verkliga värdet på eventuella förvaltningsstillgångar dras av. Diskonteringsräntan är räntan på balansdagen på en förstklassig företagsobligation med en löptid som motsvarar koncernens pensionsförpliktelser. När det inte finns en aktiv marknad för sådana företagsobligationer används istället marknadsräntan på statsobligationer med en motsvarande löptid. Beräkningen görs genom den så kallade "projected unit credit method" och utförs av en kvalificerad aktuarie för den del av pensionsåtagandena som är förmånsbestämd.

Vid fastställande av förpliktelsens nuvärde och verkligt värde på förvaltningstillgångarna kan det uppstå aktuariella vinster och förluster. Dessa uppkommer antingen genom att det verkliga utfallet avviker från tidigare gjorda antaganden eller genom att antagandena ändras. Aktuariella vinster och förluster redovisas i övrigt totalresultat.

Om förmånerna i en plan förbättras, redovisas den andel av den ökade förmånen som hänför sig till de anställdas tjänstgöring under tidigare perioder som en kostnad i resultaträkningen linjärt fördelad över den genomsnittliga perioden tills förmånerna helt är intjänade. Om förmånen är fullt ut intjänad redovisas en kostnad i resultaträkningen direkt. Om det sker förändringar i en förmånsbestämd plan redovisas dessa när ändringen i planen inträffar. Om förändringen sker i samband med en omstrukturering redovisas dessa när företaget redovisar de relaterade omstruktureringskostnaderna. Ändringarna redovisas direkt i årets resultat.

Räntekostnaden på förmånsbestämda förpliktelser redovisas i årets resultat under finansnettot. Kostnaden beräknas som nettot av ränteuppräknig av pensionsåtagandet och förväntad intäkt på förvaltningstillgångar beräknat med samma räntefaktor (diskonteringsräntan). Övriga komponenter redovisas i rörelseresultatet. Omvärderingseffekter utgörs av aktuariella vinster och förluster samt skillnad mellan faktisk avkastning på förvaltningstillgångar och den summa som inkluderas i räntenettot. Omvärderingseffekterna redovisas i övrigt totalresultat.

Den särskilda löneskatten utgör en del av de aktuariella antagandena och redovisas därför som en del av nettoförpliktelsen.

Avkastningsskatt redovisas löpande i resultatet för den period skatten avser och ingår därmed inte i skuldberäkningen. Vid fonderade planer belastar skatten avkastningen på förvaltningstillgångar och redovisas i övrigt totalresultat. Vid ofonderade eller delvis ofonderade planer, belastar skatten årets resultat.

I moderbolaget tillämpas andra grunder för beräkning av förmånsbestämda planer än de som anges i IAS 19. Moderbolaget följer Tryggandelagens bestämmelser och Finansinspektionens föreskrifter eftersom detta är en förutsättning för skattemässig avdragsrätt. De väsentligaste skillnaderna jämfört med reglerna i IAS 19 är hur diskonteringsräntan fastställs, att beräkning av den förmånsbestämda förpliktelsen sker utifrån nuvarande lönenivå utan antagande om framtida löneökningar, och att alla aktuariella vinster och förluster redovisas i resultaträkningen då de uppstår.

När det finns en skillnad mellan hur pensionskostnaden fastställs i juridisk person och koncern, redovisas en avsättning eller fordran avseende särskild löneskatt i koncernen baserat på denna skillnad. Avsättningen eller fordran nuvärdesberäknas ej.

Aktierelaterade ersättningar

Utestående aktieprogram redovisas enligt IFRS 2 Aktierelaterade ersättningar och regleras med egetkapitalinstrument. Redovisning av aktierelaterade ersättningsprogram reglerade med egetkapitalinstrument innebär att instrumentens verkliga värde vid tilldelningstidpunkten ska redovisas i resultaträkningen som en kostnad över intjänandeperioden, med motsvarande justering av eget kapital. Vid varje bokslut under intjänandeperioden uppskattas det förväntade antalet tilldelade aktier och effekten av en eventuell förändring av tidigare bedömning redovisas i resultaträkningen med motsvarande justering av eget kapital. Därutöver görs avsättning för beräknade sociala kostnader relaterade till aktieprogrammet.

Beräkningar baseras på aktierna värde vid tilldelningstidpunkten, vilket definieras som den tidrymd när avtal sluts mellan parterna. Holmens aktiesparprogram kunde tecknas av de anställda mellan 27 april och 20 maj 2016. Den genomsnittliga aktiekursen under denna period används som bas för värdering av aktierna vid tilldelningstidpunkten. Intjänandeperioden löper från 20 maj 2016 till och med dagen för offentliggörandet av Holmens delårsrapport för det första kvartalet 2019.

Ersättningar vid uppsägning

En kostnad för ersättningar i samband med uppsägningar av personal redovisas när koncernen är förpliktad, utan realistisk möjlighet till tillbakadragande, av en formell detaljerad plan att avsluta en anställning före den normala tidpunkten. När ersättningar lämnas som ett erbjudande för att uppmuntra frivillig avgång, redovisas en kostnad om det är sannolikt att erbjudandet kommer att accepteras och antalet anställda som kommer att acceptera erbjudandet tillförlitligt kan uppskattas.

Kortfristiga ersättningar

Kortfristiga ersättningar till anställda beräknas utan diskontering och redovisas som kostnad när de relaterade tjänsterna erhålls.

EGET KAPITAL

Koncernens eget kapital består av aktiekapital, övrigt tillskjutet kapital, omräknings- och sättningsreserv samt balanserade vinstmedel inklusive årets resultat. Med övrigt tillskjutet kapital avses överkurser som betalats i samband med emissioner. Omräkningsreserven innefattar alla valutakursdifferenser som uppstår vid omräkning av finansiella rapporter från utländska verksamheter som har upprättats i en annan valuta än svenska kronor. Vidare består omräkningsreserven av valutakursdifferenser som uppstår vid omvärdering av skulder och derivat som klassificerats som sättningsinstrument av en nettoinvestering i en utländsk verksamhet, inklusive skatt. Sättningsreserven innefattar den effektiva andelen av den ackumulerade nettoförändringen av verkligt värde på ett kassaflödessättningsinstrument hänförligt till underliggande transaktioner som ännu inte har inträffat, inklusive skatt. Balanserade vinstmedel innefattar samtliga övriga delar av eget kapital inklusive årets resultat.

Innehav av återköpta aktier redovisas som en minskning av balanserade vinstmedel. Förvärv av egna aktier redovisas som en avdragspost och likvid från avyttring av egna aktier redovisas som en ökning. Transaktionskostnader redovisas direkt mot balanserade vinstmedel.

Moderbolagets eget kapital består av aktiekapital, reservfond, uppskrivningsfond samt balanserade vinstmedel och årets resultat. Reservfonden i moderbolaget avser tidigare obligatoriska avsättningar till reservfond samt belopp som före 1 januari 2006 tillförts överkursfonden. Uppskrivningsfonden i moderbolaget innehåller belopp avsatta i samband med uppskrivningar av materiella eller finansiella anläggningstillgångar. Balanserade vinstmedel innefattar samtliga övriga delar av eget kapital såsom sättningsreserv samt transaktioner till följd av återköp av egna aktier. Moderbolaget tillämpar samma redovisningsregler som koncernen avseende dessa poster, se ovan.

AVSÄTTNINGAR

En avsättning redovisas i balansräkningen när koncernen har en befintlig legal eller informell förpliktelse som en följd av en inträffad händelse, och det är troligt att ett utflöde av ekonomiska resurser kommer att krävas för att reglera förpliktelsen samt en tillförlitlig uppskattning av beloppet kan göras. En avsättning för omstrukturering redovisas när koncernen har fastställt en utförlig och formell omstruktureringsplan och omstruktureringen har antingen påbörjats eller blivit offentligt tillkännagiven.

Avsättningar görs för miljöinsatser som sammanhänger med tidigare verksamhet när föreningar uppkommer eller upptäcks, och det är troligt att betalningsansvar uppkommer och beloppet kan uppskattas med tillförlitlighet.

Reserver för framtida skogsvårdsutgifter beräknas utifrån tolkningar av gällande skogsvårds-lagstiftning och -regleringar, närhelst det är sannolikt att betalningsansvar uppkommer och när beloppet i rimlig utsträckning kan uppskattas.

EVENTUALFÖRPLIKTELSE

En eventalförpliktelse redovisas när det finns ett möjligt åtagande som härrör från inträffade händelser och vars förekomst bekräftas endast av en eller flera osäkra framtida händelser eller när det finns ett åtagande som inte redovisas som en skuld eller avsättning på grund av det inte är troligt att ett utflöde av resurser kommer att krävas.

KONCERNBIDRAG OCH AKTIEÄGARTILLSKOTT FÖR JURIDISKA PERSONER

Koncernbidrag redovisas i moderbolaget i enlighet med RFR 2s alternativregel, det vill säga koncernbidrag som lämnats eller erhållits redovisas som bokslutsdisposition.

Lämnade aktieägartillskott redovisas som en ökning av posten Andelar i koncernföretag. Samtidigt provas om en nedskrivning av aktiernas värde är erforderlig. Denna prövning följer normala regler för värdering av tillgångsposten. Erhållna aktieägartillskott redovisas direkt mot fritt eget kapital.

ÖVRIGT

De siffror som presenteras har avrundats till närmaste heltal eller motsvarande. Saknas värde anges ett streck (-).

NOT 2. RAPPORTERING PER RÖRELSESEGMENT

2016	SKOG	KARTONG	PAPPER	TRÄVAROR	ENERGI	KONCERN- GEMENSAMT OCH ÖVRIGT	ELIMI- NERINGAR	TOTALT KONCERNEN
Nettoomsättning								
Extern	2 572	5 252	5 431	1 342	314	602	-	15 513
Intern	2 730	-	-	-	-	2	-2 732	-
Övriga rörelseintäkter	206	823	505	261	14	196	-466	1 559
Rörelsens kostnader	-4 792	-4 693	-5 374	-1 514	-180	-922	3 178	-14 299
Avskrivningar enligt plan	-29	-479	-380	-82	-23	-24	-	-1 018
Nedskrivningar	-	-	-122	-	-	0	-	-122
Värdeförändring biologiska tillgångar	315	-	-	-	-	-	-	315
Andelar i intresseföretags resultat	-	-	-1	-9	-5	-3	-	-18
Rörelseresultat	1 001	903	58	-3	120	-149	-	1 930
<i>Rörelseresultat exkl. jämförelsestörande poster*</i>	<i>1 001</i>	<i>903</i>	<i>289</i>	<i>-3</i>	<i>120</i>	<i>-148</i>	<i>-</i>	<i>2 162</i>
Rörelsemarginal exkl. jämförelsestörande poster, %	19	17	5	0	38	-	-	14
Avkastning på operativt kapital exkl. jämförelsestörande poster, %	6	14	9	neg	4	-	-	7
Operativa tillgångar	18 989	7 185	3 454	1 031	3 475	807	-392	34 550
Operativa skulder	1 191	759	639	138	64	1 351	-392	3 752
Operativt kapital	17 798	6 426	2 815	892	3 412	-544	-	30 799
Investeringar	30	413	259	52	23	9	-	785

* Jämförelsestörande poster avser försäljning av bruket i Madrid och försäkringsersättning för återuppbyggnad efter brand i Hallsta pappersbruk om -232 Mkr.

2015	SKOG	KARTONG	PAPPER	TRÄVAROR	ENERGI	KONCERN- GEMENSAMT OCH ÖVRIGT	ELIMI- NERINGAR	TOTALT KONCERNEN
Nettoomsättning								
Extern	2 814	5 472	6 148	1 314	268	-3	-	16 014
Intern	2 667	-	-	-	91	-	-2 757	-
Övriga rörelseintäkter	179	739	238	251	32	196	-434	1 203
Rörelsens kostnader	-4 992	-4 866	-6 312	-1 479	-196	-219	3 191	-14 872
Avskrivningar enligt plan	-29	-499	-588	-77	-22	-25	-	-1 240
Nedskrivningar	-	-	-555	-	-	-	-	-555
Värdeförändring biologiska tillgångar	267	-	-	-	-	-	-	267
Andelar i intresseföretags resultat	-	-	-45	-1	2	-3	-	-46
Rörelseresultat	905	847	-1 115	9	176	-53	-	769
<i>Rörelseresultat exkl. jämförelsestörande poster*</i>	<i>905</i>	<i>847</i>	<i>-74</i>	<i>9</i>	<i>176</i>	<i>-163</i>	<i>-</i>	<i>1 700</i>
Rörelsemarginal exkl. jämförelsestörande poster, %	17	15	-1	1	49	-	-	11
Avkastning på operativt kapital exkl. jämförelsestörande poster, %	5	12	neg	1	5	-	-	5
Operativa tillgångar	18 790	7 409	4 459	1 081	3 462	254	-330	35 126
Operativa skulder	1 202	787	901	157	111	1 142	-330	3 971
Operativt kapital	17 589	6 622	3 558	924	3 351	-888	-	31 155
Investeringar	31	324	347	103	18	8	-	832

* Jämförelsestörande poster avser nedskrivning av anläggningstillgångar, avsättning för kostnader samt effekter av brand om -931 Mkr.

ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR PER LAND	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Sverige	26 871	26 817	14 450	14 948
Storbritannien	1 820	2 044	-	-
Spanien	-	648	-	-
Övrigt	5	6	-	-
Summa	28 695	29 515	14 450	14 948
NETTOOMSÄTTNING PER PRODUKTOMRÅDE	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Kartong	5 071	5 248	3 404	3 340
Tryckpapper	5 879	5 956	5 879	5 925
Massa	169	211	268	326
Trävaror	1 337	1 311	1 341	1 313
Virke	2 572	2 812	2 569	2 806
Energi	314	268	314	268
Övrigt	170	206	20	12
Summa	15 513	16 014	13 794	13 989
NETTOOMSÄTTNING PER MARKNAD	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Sverige	3 660	3 598	3 632	3 575
Tyskland	1 974	1 981	1 766	1 774
Storbritannien	1 719	2 223	1 124	1 431
Spanien	1 009	1 109	969	911
Italien	857	846	807	795
Nederländerna	694	626	624	542
Frankrike	661	710	588	621
Övriga Europa	2 963	2 753	2 388	2 264
Övriga världen	1 977	2 167	1 896	2 076
Summa	15 513	16 014	13 794	13 989

Affärsområde Skog ansvarar för koncernens skogar på drygt en miljon hektar. Den årliga skörden i egen skog är normalt cirka 3,0 miljoner m³fub. Affärsområde Energi ansvarar för koncernens vatten- och vindkrafttillgångar. Produktionen uppgår ett normalår till 1,2 TWh el. Affärsområdena ansvarar även för koncernens virkes- respektive elförsörjning i Sverige.

Affärsområde Kartong tillverkar konsumentförpackningar och kartong för grafiska ändamål vid ett svenskt och ett engelskt bruk. Affärsområde Papper tillverkar tryckpapper för magasin, produkt-kataloger, direktreklam, böcker och dagstidningar vid två svenska bruk. Inom affärsområde Trävaror sker tillverkningen vid två svenska sågverk. Under 2016 producerades 0,5 miljoner ton kartong, 1,1 miljoner ton tryckpapper samt 0,8 miljoner m³ sågade trävaror.

Affärsområdena ansvarar för förvaltningen av de operativa tillgångarna och skulderna. Koncernledningen följer upp verksamheten på rörelseresultatnivå och hur resultatet förhåller sig till operativt kapital. Det operativa kapitalet i respektive segment inkluderar alla tillgångar och skulder som nyttjas

av affärsområdet såsom anläggningstillgångar, varulager och rörelsefordringar och rörelseskulder. Finansiering och skattefrågor hanteras på koncernnivå. Följaktligen fördelas inte finansiella tillgångar och skulder, inklusive pensionsskuld, samt aktuella och uppskjutna skattefordringar och skatte-skulder på affärsområdena.

Den koncerninterna försäljningen mellan segmenten baseras på ett marknadsmässigt internpris. Segmentet "Koncerngemensamt och övrigt" omfattar koncernstaber och koncerngemensamma funktioner som inte fördelas på övriga segment. Holmen sålde i juni 2016 tidningspappersbruket i Madrid. Holmen har ett åtagande att sälja det tidningspapper som bruket producerar fram till och med andra halvåret 2017. Under denna period redovisas intäkter och kostnader från detta inom koncerngemensamt. Inga resultatposter efter rörelseresultatet allokteras till respektive affärsområde.

Intäkter från externa kunder har hänförs till enskilda länder efter det land kunden har sin hemvist.

NOT 3. ÖVRIGA RÖRELSEINTÄKTER

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Försäljning biprodukter	364	358	226	194
Certifikat, förnybar energi	415	435	59	130
Utsläppsätter	25	48	21	44
Försäljning anläggningstillgångar	75	37	27	28
Hyses- och arrendeintäkter	42	42	28	25
Skogsvårdsuppdrag	57	67	57	67
Övrigt	581	215	404	208
Totalt	1 559	1 203	822	696

Av försäljning biprodukter i koncernen avser 141 (123) Mkr utskott från produktion, 96 (104) Mkr spån, bark och flis med mera samt 127 (130) Mkr extern försäljning av energi.

Intäkter från certifikat för förnybar energi som erhållits från produktion av förnybar energi vid koncernens anläggningar uppgick till 415 (435) Mkr.

Koncernen har tilldelats utsläppsätter, vilka delvis använts i den egna produktionen. Överskottet har medfört ett redovisat resultat på 25 (48) Mkr.

Årets ökning av posten Övrigt avser främst försäkringsersättning efter brand i Hallsta pappersbruk samt återbäring från en tvist om vattenkostnad i Workington som avgjordes till Holmens fördel.

NOT 4. ANSTÄLLDA, PERSONALKOSTNADER OCH LEDANDE BEFATTNINGSHAVARES ERSÄTTNINGAR

LÖNEKOSTNADER OCH SOCIALA AVGIFTER	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Löner och ersättningar	1 589	1 665	1 233	1 233
Sociala kostnader	619	633	556	534

ÅRSSTÄMMANS RIKTLINJER FÖR BESTÄMMANDE AV LÖN OCH ANNAN ERSÄTTNING TILL LEDANDE BEFATTNINGSHAVARE

Årsstämman 2016 fattade beslut om följande riktlinjer för bestämmande av lön och annan ersättning till verkställande direktören och övriga ledande befattningshavare, det vill säga de affärsområdes- och stabschefer som rapporterar direkt till verkställande direktören. Riktlinjerna gäller för de avtal som ingås efter årsstämmans beslut.

Lön och övriga förmåner

Ersättningen till verkställande direktören och övriga ledande befattningshavare ska utgöras av en fast, marknadsmässig lön. Övriga förmåner, i huvudsak bil- och bostadsförmån, ska där de förekommer utgöra en begränsad del av ersättningarna. Utöver eventuella av bolagsstämman beslutade aktierelaterade incitamentsprogram ska ingen rörlig ersättning förekomma.

Pension

Pensionsåldern skall normalt vara 65 år. Pensionsförmånen skall vara avgiftsbestämd och följa ITP-planen. Kompletterande avgiftsbestämda pensionslösningar kan tillkomma.

Uppsägningstid och avgångsvederlag

Uppsägningstiden skall vara sex månader, oavsett om uppsägningen sker på initiativ av bolaget eller befattningshavaren. Vid uppsägning från bolagets sida skall ett avgångsvederlag kunna utgå med belopp motsvarande högst 18 månadslöner.

Ersättningsutskott

Ett inom styrelsen utsett ersättningsutskott ska bereda frågor om lön och övriga anställningsvillkor för verkställande direktören och förelägga styrelsen förslag till beslut i sådana frågor. De närmare principerna för lönesättning, pensioner och andra förmåner avseende övriga ledande befattningshavare ska återfinnas i av ersättningsutskottet fastlagd lönepolicy.

Avvikelse i enskilt fall

Styrelsen ska ha rätt att frånga dessa riktlinjer om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl för det. Om sådan avvikelse sker ska information om detta, och skälet till avvikelsen, redovisas vid närmast följande årsstämma.

AKTIESPARPROGRAM

På årsstämman 2016 fattades beslut om ett riktat aktiesparprogram till ett fyrtiotal nyckelpersoner i Holmen-koncernen. Syftet med programmet är att stärka intressegemenskap mellan ägare och ledningen i bolaget samt att skapa ett långsiktigt engagemang för Holmen.

För deltagande i programmet krävdes att de anställda personligen investerade i Holmen-aktier (s.k. sparaktier) under perioden 27 april till 20 maj 2016. För varje investerad sparaktie kommer en halv matchningsaktie att tilldelas efter intjänandeperiodens utgång. Därutöver kan ett antal prestationsaktier tilldelas varje deltagare, kopplat till koncernens avkastning på sysselsatt kapital. Tilldelning av antalet prestationsaktier kan variera, beroende på befattning, till maximalt 3-6 aktier per sparaktie. För tilldelning av matchnings- och prestationsaktier skall deltagaren ha varit fast anställd inom Holmen-koncernen samt behållit sparaktierna under hela intjänandeperioden. Intjänandeperioden löper från 20 maj 2016 till och med dagen för offentliggörandet av Holmens delårsrapport för det första kvartalet 2019.

Totalt uppskattas kostnaderna för programmet att uppgå till 18 Mkr. För 2016 har kostnader motsvarande 5 Mkr redovisats.

ERSÄTTNINGAR TILL STYRELSE OCH LEDANDE BEFATTNINGSHAVARE

Styrelsen

Till den av årsstämman valda styrelsen utgår fast styrelsearvode. VD erhåller dock inget arvode. För 2016 uppgick arvodet till 3 060 000 (2 925 000) kronor. Arvodet till styrelsens ordförande var 680 000 (650 000) kronor och till övriga sju (sju) ledamöter 340 000 (325 000) kronor vardera.

Ledande befattningshavare

Lön och övriga förmåner till VD under 2016 uppgick till 8 001 168 (7 198 063) kronor. Den totala pensionskostnaden för VD, beräknad enligt IAS 19, uppgick till 4 340 722 (3 616 009) kronor. Inga rörliga ersättningar har utgått.

För övriga ledande befattningshavare, det vill säga de fyra (fyra) affärsområdeschefer och fem (fyra) stabschefer som rapporterar direkt till VD, uppgick löner och övriga förmåner under 2016 till sammanlagt 21 297 113 (18 883 727) kronor.

Den totala pensionskostnaden, beräknad enligt IAS 19, för denna grupp uppgick under 2016 till 10 606 250 (9 856 250) kronor. Inga rörliga ersättningar har utgått.

För ledande befattningshavare, anställda från och med 2011, är den ömsesidiga uppsägningstiden sex månader. Vid uppsägning från bolagets sida utgår ett avräkningsbart avgångsvederlag motsvarande 18 månadslöner. Dessa villkor gäller för sex personer. För fyra chefsavtal, tecknade före 2011, gäller en uppsägningstid om sex månader från den anställdes sida och tolv månader från bolagets sida. Vid uppsägning från bolagets sida utgår ett avgångsvederlag med motsvarande en till två årslöner beroende på befattningshavarens ålder.

Samtliga ledande befattningshavare är anställda av moderbolaget.

Pensionsförpliktelser för ledande befattningshavare

Holmens pensionsåtagande utöver ITP-planen avseende VD uppgick per 2016-12-31 till 14 (9) Mkr och avseende övriga ledande befattningshavare till 32 (24) Mkr, beräknat enligt IAS 19. Pensionsåtagandena tryggas av förvaltningsstillgångar i fristående pensionsstiftelse.

	MEDEL- ANTAL ÅRS- ANSTÄLLDA	VARAV KVINNOR	MEDEL- ANTAL ÅRS- ANSTÄLLDA	VARAV KVINNOR
	2016		2015	
Moderbolaget				
Sverige	2 369	448	2 422	467
Spanien	11	5	11	6
Koncernföretag				
Estland	8	2	8	2
Frankrike	13	6	13	5
Hongkong	5	1	6	1
Italien	8	3	7	3
Japan	2	-	-	-
Nederländerna	77	38	104	37
Polen	7	6	7	4
Portugal	1	-	1	-
Ryssland	1	1	1	1
Schweiz	3	1	3	1
Singapore	6	3	6	3
Spanien	-	-	268	50
Storbritannien	443	49	429	50
Tyskland	23	10	20	10
USA	12	5	9	3
Totalt koncernföretag	609	125	882	170
Totalt koncernen	2 989	578	3 315	643

Årets minskning av antalet anställda i koncernen beror till största delen på försäljningen av tidningspappersbruket i Madrid men även på utförda omstruktureringar.

ANDEL KVINNOR, %	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Styrelse (exkl. suppleanter)	17	17	17	17
Ledande befattningshavare	30	22	30	22
Totalt	23	19	23	19

NOT 5. ARVODE OCH KOSTNADSERSÄTTNING TILL REVISORER

Revisionsbolaget KPMG valdes av årsstämman 2016 till revisorer för en tid av ett år. KPMG genomför revisionen i Holmen AB samt i nästan samtliga dotterbolag.

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
ERSÄTTNINGAR TILL KPMG				
Revisionsuppdrag	6	6	4	4
Skatterådgivning	3	3	1	1
Övriga tjänster	-	0	-	-
Summa	9	10	5	5
Övriga revisorer	1	1	-	-
Totalt	9	11	5	5

Med revisionsuppdrag avses lagstadgad revision av årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt revision utförd i enlighet med överenskommelse eller avtal. Detta inkluderar övriga arbetsuppgifter som det ankommer på bolagets revisor att utföra samt rådgivning eller annat biträde som föranleds av iakttagelser vid sådan granskning eller genomförandet av sådana övriga arbetsuppgifter. Skatterådgivning avser samtliga konsultationer inom skatteområdet.

NOT 6. FINANSNETTO OCH RESULTAT FRÅN FINANSIELLA INSTRUMENT

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
FINANSIELLA INTÄKTER				
Utdelning från koncernföretag	-	-	1 288	8
Vinst vid försäljning av koncernföretag	12	-	12	-
Nettovinst/förlust				
Tillgångar och skulder värderade till verkligt värde via årets resultat				
- Innehas för hantering av finansiella risker*	-	-	-	15
Övriga finansiella fordringar	-	-	-	7
Ränteintäkter	1	1	17	16
Summa finansiella intäkter	13	1	1 317	46
FINANSIELLA KOSTNADER				
Nedskrivning av aktier i koncernföretag	-	-	-508	-126
Nettovinst/förlust				
Tillgångar och skulder värderade till verkligt värde via årets resultat				
- Innehas för hantering av finansiella risker*	36	-10	47	-12
Likvida medel	3	5	3	5
Övriga finansiella skulder	-65	3	-40	3
Summa nettovinst/förlust	-27	-2	-499	-130
Räntekostnader**	-57	-89	-59	-79
Finansiella kostnader	-84	-91	-559	-209
Finansnetto	-71	-90	759	-163

* Tillhör kategorin "Innehas för handel" enligt IAS 39.

** -37 (-38) Mkr i koncernen och moderbolaget avser räntekostnader på derivat som är värderade till verkligt värde via årets resultat. Övriga ränteintäkter och räntekostnader hänför sig till finansiella poster som inte värderas till verkligt värde.

Resultat från andelar i koncernföretag uppgår till 780 Mkr varav 1 288 Mkr avser utdelning från koncernföretag och -508 Mkr avser nedskrivning av aktier i koncernföretag.

De nettovinster och förluster som redovisas i finansnettot avser främst valutaomvärdering avseende intern utlåning och säkring av intern utlåning. Vidare ingår omvärdering av ränteswappar som säkrar lån med fast ränta. I moderbolagets finansnetto ingår dessutom valutaomvärdering av externa lån och terminer som säkrar nettoinvestering i utlandsverksamhet, vilka i koncernen redovisas i övrigt totalresultat. Marknadsvärdet på räntekomponenten i valutaterminer samt värdeförändringar i upplupen ränta och realiserad ränta i fastränteswappar redovisas löpande i räntenettet. Upplysningar avseende finansiella risker återfinns på sida 36-39.

Resultat från finansiella instrument som redovisas i rörelseresultatet framgår av följande tabell:

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Valutakursvinst/förlust på kundfordringar och leverantörsskulder	15	99	1	69
Nettovinst/förlust avseende derivat som redovisas i rörelsekapitalet	-126	-67	-102	-82
Ränteintäkter avseende kundfordringar	1	1	1	1
Räntekostnader avseende leverantörsskulder	0	-1	0	-1

De derivat som redovisas i rörelseresultatet avser valutasäkringar av kundfordringar och leverantörsskulder samt finansiella elderivat.

Resultatet från valutasäkringar redovisas i resultatet i takt med att den säkrade posten redovisas och uppgick för 2016 till -73 (-73) Mkr, resterande del redovisas i övrigt totalresultat då säkringsredovisning tillämpas. Marknadsvärdet på utestående transaktionssäkringar uppgick per 2016-12-31 till -26 (82) Mkr.

Resultatet av de finansiella elsäkringarna redovisas i resultaträkningen i takt med att de förfaller och uppgick för 2016 till -53 (6) Mkr. Marknadsvärdet på utestående finansiella elsäkringar uppgick per 2016-12-31 till -57 (-365) Mkr. Detta redovisas i övrigt totalresultat då säkringsredovisning tillämpas.

Förändring i marknadsvärde på säkringar av investeringsköp redovisas i övrigt totalresultat fram till förfall då resultatet läggs till anskaffningsvärdet på den anläggningstillgång som har säkrats. Marknadsvärdet för utestående säkringar av investeringsköp uppgick per 2016-12-31 till 0 Mkr. Under perioden har anskaffningsvärden för säkrade poster ökat med 12 Mkr.

Resultatet från equity-hedge uppgick till 1 (14) Mkr under 2016 och redovisas i övrigt totalresultat då säkringsredovisning tillämpas. I moderbolaget redovisas detta resultat i resultaträkningen. Omräkningen av utländska nettotillgångar påverkade koncernens egna kapital med 192 (-8) Mkr. Marknadsvärdet av utestående equity-hedge uppgick per 2016-12-31 till 16 (25) Mkr och avser finansiella derivat.

Marknadsvärdet för de derivat som används för att styra räntebindningen uppgick per 2016-12-31 till -74 (-82) Mkr vilket har redovisats i övrigt totalresultat då säkringsredovisning tillämpas. Detta värde förväntas redovisas i resultaträkningen under 2017 och senare.

NOT 7. SKATT

SKATT I RESULTATRÄKNINGEN	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Aktuell skatt	-331	-134	-305	-252
Uppskjuten skatt	-105	14	4	9
Totalt	-436	-120	-301	-244

Redovisad skatt uppgick till -436 Mkr vilket motsvarar 23 procent av resultatet före skatt.

	KONCERNEN				MODERBOLAGET			
	2016		2015		2016		2015	
	MKR	%	MKR	%	MKR	%	MKR	%
Redovisat resultat före skatt	1 859		679		1 499		982	
Skatt enligt gällande skattesats	-409	22,0	-149	22,0	-330	22,0	-216	22,0
Skilnad i skattesats i utländsk verksamhet	3	-0,2	4	-0,5	0	0,0	0	0,0
Ej skattepliktiga intäkter och ej avdragsgilla kostnader	-27	1,5	-16	2,3	29	-1,9	-25	2,5
Schablonränta på periodiseringsfond	-2	0,1	-3	0,4	-2	0,1	-3	0,3
Effekt av ej uppbokade underskottsavdrag och temporära skillnader	3	-0,2	4	-0,6	0	0,0	0	0,0
Skatt hänförlig till tidigare perioder	-1	0,1	19	-2,8	0	0,0	0	0,0
Ändrad skattesats på uppskjuten skattefordran/skatteskuld	0	0,0	21	-3,1	0	0,0	0	0,0
Övrigt	-3	0,2	0	0,0	1	-0,1	0	0,0
Effektiv skatt	-436	23,4	-120	17,7	-301	20,1	-244	24,8

SKATT HÄNFÖRLIG TILL ÖVRIGT TOTALRESULTAT

	KONCERNEN						MODERBOLAGET					
	FÖRE SKATT	SKATT	EFTER SKATT	FÖRE SKATT	SKATT	EFTER SKATT	FÖRE SKATT	SKATT	EFTER SKATT	FÖRE SKATT	SKATT	EFTER SKATT
	2016		2015				2016		2015			
Kassaflödessäkringar	211	-46	164	-34	7	-26	211	-46	164	-30	7	-23
Andel i joint ventures övrigt totalresultat	-21	-	-21	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Omräkningsdifferens på utländsk verksamhet	-165	-	-165	8	-	8	-	-	-	-	-	-
Säkring av valutarisk i utlandsverksamhet	1	-6	-5	22	-5	17	-	-	-	-	-	-
Omvärderingar av förmånsbestämda pensionsplaner	-159	29	-130	208	-43	165	-	-	-	-	-	-
Övrigt totalresultat	-133	-24	-157	207	-41	166	211	-46	164	-30	7	-23

SKATTER I BALANSRÄKNINGEN

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Uppskjuten skattefordran	4	6	-	-
Aktuell skattefordran	132	12	106	-
Summa skattefordringar	136	18	106	-

Uppskjutna skatteskulder	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Anläggningstillgångar				
Biologiska tillgångar*	3 854	3 788	634	634
Materiella anläggningstillgångar	1 319	1 363	-1	-1
Periodiseringsfond	502	438	-	-
Säkringsredovisade transaktioner	-35	-81	-35	-81
Övrigt, inkl. uppskjutna skattefordringar netto-redovisade bland uppskjutna skatteskulder	-27	0	13	18
Totalt uppskjutna skatteskulder	5 613	5 508	612	569
Aktuell skatteskuld	6	53	-	53
Summa skatteskulder	5 618	5 561	612	622

* För moderbolaget avses skogsmark.

FÖRÄNDRING I NETTOT AV UPPSKJUTEN SKATTEFORDRAN OCH UPPSKJUTEN SKATTESKULD

2016	KONCERNEN					MODERBOLAGET			
	INGÅENDE BALANS	REDOVISAT I RESULTAT- RÄKNINGEN	REDOVISAT	OMRÄKNINGS- DIFFERENSER OCH ÖVRIGT	UTGÅENDE BALANS	INGÅENDE BALANS	REDOVISAT I	ÖVRIGT	UTGÅENDE BALANS
			I ÖVRIGT TOTAL- RESULTAT				REDOVISAT I RESULTAT- RÄKNINGEN	ÖVRIGT TOTAL- RESULTAT	
Biologiska tillgångar*	-3 788	-66	-	-	-3 854	-634	-1	-	-634
Materiella anläggningstillgångar	-1 363	25	-	19	-1 319	1	0	-	1
Periodiseringsfond	-438	-64	-	-	-502	-	-	-	-
Säkringsredovisade transaktioner	81	-	-46	-	35	81	-	-46	35
Övrigt	5	0	29	-2	32	-18	4	-	-13
Uppskjuten nettoskatteskuld	-5 502	-105	-17	16	-5 608	-569	4	-46	-612

2015	KONCERNEN					MODERBOLAGET			
	INGÅENDE BALANS	REDOVISAT I RESULTAT- RÄKNINGEN	REDOVISAT	OMRÄKNINGS- DIFFERENSER OCH ÖVRIGT	UTGÅENDE BALANS	INGÅENDE BALANS	REDOVISAT I	REDOVISAT I	UTGÅENDE BALANS
			I ÖVRIGT TOTAL- RESULTAT				ÖVRIGT TOTAL- RESULTAT		
Biologiska tillgångar*	-3 718	-69	-	-	-3 788	-632	-2	-	-634
Materiella anläggningstillgångar	-1 361	8	-	-10	-1 363	2	-1	-	1
Periodiseringsfond	-512	74	-	-	438	-	-	-	-
Säkringsredovisade transaktioner	74	-	7	-	81	74	-	7	81
Övrigt	39	1	-44	9	5	-29	11	-	-18
Uppskjuten nettoskatteskuld	- 5 479	14	-36	-1	-5 502	-585	9	7	-569

* För moderbolaget avses skogsmark.

För information avseende biologiska tillgångar se not 11. Uppskjuten skatteskuld avseende materiella anläggningstillgångar är framförallt hänförlig till avskrivningar över plan.

För information avseende avsättningar för skatter se not 18.

Den uppskjutna skattekostnad som redovisas i koncernens resultaträkning avser främst förändring av temporära skillnader. Redovisat i övrigt totalresultat inkluderar uppskjuten skatt avseende förändring i säkringsreserv -46 (7) Mkr och omvärderingar av förmånsbestämda pensionsplaner 29 (-44) Mkr.

Koncernen avyttrade i stort sett all verksamhet i Spanien under 2016 och planerar att helt avveckla den. Moderbolaget har begärt förhandsbesked kring rätten att göra koncernavdrag i deklaration för skattemässiga underskott i Spanien när verksamheten avvecklats. Skatteverket har motsatt sig detta. Ärendet är hos Högsta Förvaltningsdomstolen för prövning och besked förväntas under 2017. Skulle rätt till koncernavdrag föreligga beräknas det medföra ett avdrag i moderbolaget motsvarande cirka 400 Mkr i skatt. Ingen uppskjuten skattefordran har redovisats kopplat till eventuell avdragsrätt.

NOT 8. RESULTAT PER AKTIE

	KONCERNEN	
	2016	2015
Totalt antal utestående aktier 1 januari	83 996 162	83 996 162
Återköp av egna aktier under året	-	-
Totalt antal utestående aktier 31 december	83 996 162	83 996 162
Vägt genomsnittligt antal aktier under året, före utspädning	83 996 162	83 996 162
Effekt av aktiesparprogram	-	-
Vägt genomsnittligt antal aktier under året, efter utspädning	83 996 162	83 996 162
Aktieägarnas andel av årets resultat, Mkr	1 424	559
Genomsnittligt antal aktier före utspädning, miljoner	83 996 162	83 996 162
Årets resultat per aktie före utspädning, kr	16,9	6,7
Aktieägarnas andel av årets resultat, Mkr	1 424	559
Genomsnittligt antal aktier efter utspädning, miljoner	83 996 162	83 996 162
Årets resultat per aktie efter utspädning, kr	16,9	6,7

Tidigare år har 760 000 aktier av serie B återköpts, vilket motsvarar cirka 0,9 procent av det totala antalet utestående aktier och cirka 0,3 procent av det totala antalet röster.

Holmen har under året infört ett aktiesparprogram. Programmet innebär att tidigare återköpta aktier kommer att överföras till deltagarna i programmet vid löptidens slut. Antalet aktier som kommer överföras är beroende av koncernens avkastning på sysselsatt kapital under 2016-2018. Vid maximal tilldelning kommer cirka 93 000 aktier överföras från bolaget till deltagarna i programmet. Tilldelning av återköpta aktier för att fullgöra åtagandena medför utspädnings effekter. Effekterna på nyckeltal och vinst per aktie är marginella. För vidare information om aktiesparprogrammet se not 4.

NOT 9. IMMATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
ACKUMULERADE ANSKAFFNINGSVÄRDEN				
Vid årets ingång	225	215	26	26
Investeringar	5	12	-	-
Avyttringar och utrangeringar	-36	-1	-	-
Omräkningsdifferenser	0	-1	-	-
Summa	194	225	26	26
ACKUMULERADE AV- OCH NEDSKRIVNINGAR				
Vid årets ingång	118	101	18	17
Årets avskrivningar	17	19	1	1
Årets nedskrivningar	1	-	-	-
Avyttringar och utrangeringar	-28	-1	-	-
Omräkningsdifferenser	0	-1	-	-
Summa	107	118	19	18
Planenligt restvärde vid årets utgång	87	107	8	8

Immateriella anläggningstillgångar består huvudsakligen av IT-system 64 (80) Mkr. Tillgångarna är i huvudsak externt förvärvade. De har en bestämbar nyttjandeperiod och skrivs av under 5-20 år. Ingen goodwill finns i koncernen.

NOT 10. MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

	SKOGSMARK		BYGGNADER, ÖVRIG MARK OCH MARKANLÄGGNINGAR		MASKINER OCH INVENTARIER		PÅGÅENDE ARBETEN OCH FÖRSKOTT TILL LEVERANTÖRER		TOTALT	
KONCERNEN	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Akkumulerade anskaffningsvärden										
Vid årets ingång	167	165	7 003	6 970	31 260	30 964	130	153	38 560	38 252
Investeringar	-	-	37	60	729	811	18	-17	784	854
Omklassificeringar	-	-	-	-	92	4	-92	-4	-	-
Avyttringar och utrangeringar	-14	-	-1 420	-5	-4 192	-526	-1	-3	-5 627	-533
Omräkningsdifferenser	-6	2	-27	-22	-317	8	-11	0	-362	-13
Summa	146	167	5 593	7 003	27 572	31 260	44	130	33 355	38 560
Akkumulerade av- och nedskrivningar										
Vid årets ingång	-	-	4 247	3 822	23 992	23 166	-	-	28 239	26 988
Årets avskrivningar enligt plan	-	-	118	142	882	1 080	-	-	1 000	1 222
Årets nedskrivningar	-	-	81	306	41	249	-	-	122	555
Avyttringar och utrangeringar	-	-	-1 212	-4	-3 994	-477	-	-	-5 205	-481
Omräkningsdifferenser	-	-	-6	-19	-181	-25	-	-	-187	-45
Summa	-	-	3 229	4 247	20 740	23 992	-	-	23 968	28 239
Planenligt restvärde vid årets utgång	146	167	2 365	2 756	6 832	7 268	44	130	9 387	10 321

	SKOGSMARK		BYGGNADER, ÖVRIG MARK OCH MARKANLÄGGNINGAR		MASKINER OCH INVENTARIER		TOTALT	
MODERBOLAGET	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Akkumulerade anskaffningsvärden								
Vid årets ingång	461	434	139	139	232	248	832	822
Investeringar	3	26	-	-	26	23	29	49
Avyttringar och utrangeringar	0	0	0	0	-38	-39	-38	-39
Summa	464	461	139	139	220	232	823	832
Akkumulerade avskrivningar enligt plan								
Vid årets ingång	-	-	129	128	172	184	301	312
Årets avskrivningar enligt plan	-	-	1	1	24	24	25	25
Avyttringar och utrangeringar	-	-	0	0	-38	-36	-38	-36
Summa	-	-	130	129	158	172	288	301
Akkumulerade uppskrivningar								
Vid årets ingång	2 390	2 401	1	1	-	-	2 391	2 402
Avyttringar och utrangeringar	-1	-12	-	-	-	-	-1	-12
Summa	2 389	2 390	1	1	-	-	2 389	2 391
Planenligt restvärde vid årets utgång	2 853	2 850	10	11	62	60	2 925	2 922

Under 2016 har den spanska verksamheten inom affärsområde Papper avyttrats vilket minskat materiella anläggningstillgångar med 527 Mkr, varav 122 Mkr till följd av nedskrivning i samband med att försäljningsavtalet tecknades. Koncernens nedskrivningar av materiella anläggningstillgångar redovisas i resultaträkningen på raden Nedskrivningar.

Koncernens investeringsåtaganden avseende beslutade och pågående projekt uppgick per 2016-12-31 till 250 (776) Mkr. Bolagets aktiverade låneutgifter uppgick under 2016 till 3 (3) Mkr. För att fastställa beloppet har en räntesats på 1,5 (1,8) procent använts.

NOT 11. BIOLOGISKA TILLGÅNGAR

I koncernen redovisas skogstillgångar uppdelat på växande skog, som redovisas som biologisk tillgång till verkligt värde, och mark, som redovisas till anskaffningskostnad. Holmens bedömning är att det saknas relevanta marknadspriser som kan användas för att värdera skogsinnehav av Holmens storlek. Värderingen görs därför genom att beräkna nuvärdet av framtida förväntade kassaflöden från den växande skogen. Värdering till verkligt värde görs utifrån värderingsnivå tre. Beräkning av kassaflöden görs för kommande 100 år, vilket bedöms vara skogens skördecykel. Kassaflödena beräknas utifrån skördade volymer enligt Holmens aktuella plan samt bedömningar om framtida pris- och kostnadsutveckling. Kostnader för återplantering har beaktats då återplantering efter skörd är en skyldighet enligt lag. Kassaflödena diskonteras med en ränta om 5,5 (5,5) procent.

Totalt innehar Holmen 1 042 000 hektar produktiv skogsmark med en volym stående skog om 120 miljoner m³sk. Enligt gällande plan, som är från 2011, kommer skörden att uppgå till 3,1 miljoner m³fub per år, varav 0,1 miljoner m³fub biobränsle i form av grenar och toppar. Denna nivå bedöms vara i stort oförändrad till 2030. Därefter beräknas den successivt kunna ökas till drygt 4 miljoner m³fub år 2110. Cirka 45 procent av skörden utgörs av massaved som säljs till massa- och pappersindustrin, 50 procent utgörs av timmer som säljs till sågverk och resterande andel utgörs av bränsleved.

Värderingen baseras på ett långsiktigt trendpris som årligen räknas upp med 2 procent inflation. Trendpriset för 2017 är 424 kr/m³fub, vilket är i nivå med gällande marknadspriser. Kostnadsprognosen utgår ifrån aktuell kostnadsnivå och räknas upp med drygt 2 procent per år.

Holmens skogsinnehav är redovisat till 17 448 (17 173) Mkr före skatt. En uppskjuten skatteskuld om 3 854 (3 788) Mkr redovisas relaterat till detta, vilket motsvarar den skatt som kommer betalas vid den framtida avverknings. Detta innebär att den växande skogen netto efter skatt redovisas till 13 594 (13 385) Mkr.

Förändringen av värdet på den växande skogen kan delas upp på:

KONCERNEN	2016	2015
Redovisat värde vid årets ingång	17 173	16 867
Köp av växande skog	4	36
Försäljning av växande skog	-27	-2
Förändring till följd av skörd	-587	-540
Orealiserad förändring av verkligt värde	902	807
Övriga förändringar	-17	5
Redovisat värde vid årets utgång	17 448	17 173

Nettot av förändring av verkligt värde och förändring till följd av skörd redovisas i resultaträkningen som värdeförändring i biologiska tillgångar. För 2016 uppgick den till 315 (267) Mkr.

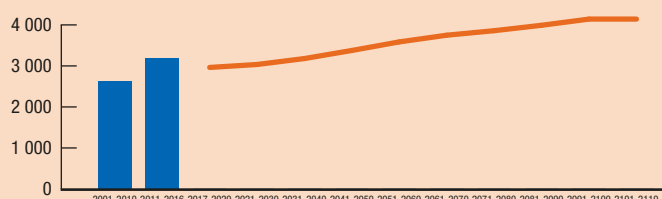
Nedan visas hur värdet på skogstillgångarna skulle påverkas av förändringar i de mest väsentliga värderingsantagandena.

Värdeförändring

KONCERNEN	FÖRE SKATT	EFTER SKATT
Årlig förändring, +0,1 % per år		
Skördetakt	740	580
Prisinflation	1 120	870
Kostnadsinflation	-600	-470
Nivåförändring, +1 %		
Skörd	250	200
Priser	390	300
Kostnader	-220	-170
Diskonteringsränta, +0,1 %	-480	-370

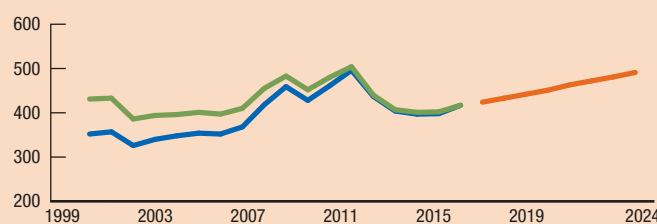
Med årlig förändring avses den årliga förändringstakten som används i värderingen för respektive parameter. Exempelvis innebär en ökning med 0,1 procent att den årliga prisinflationen ökas från 2,0 procent till 2,1 procent i beräkningarna. Med nivåförändring avses att den nivå som ligger för respektive parameter och år förändras. Exempelvis innebär 1 procent prisökning att de virkespriser som ligger i beräkningarna höjs med 1 procent för samtliga år (ett nivåskift).

SKÖRD
1 000 m³fub/år

- Genomsnittlig skörd
- Planerad skörd

PRISER
Kr/m³fub

- Realit
- Nominellt
- Pris använt i värderingen (nominellt)

Prisserien Nominellt visar genomsnittligt försäljningspris för Holmen. Realit är nominella priser omräknade till 2016 års penningvärde med användning av historisk svensk KPI.

NOT 12. ANDELAR I INTRESSEFÖRETAG, JOINT VENTURES SAMT ÖVRIGA AKTIER OCH ANDELAR

	JANUARI-DECEMBER	
	2016	2015
Resultat från intressebolag och joint ventures	-18	-46
Redovisat i årets resultat	-18	-46
Övrigt totalresultat från joint ventures	-21	3
Redovisat i totalresultatet	-21	3

Det sammanlagda värdet av Holmens andel i intresseföretags totalresultat uppgick i koncernen till -14 (10) Mkr och i moderbolaget till -9 (4) Mkr. Det sammanlagda värdet av Holmens andel i joint ventures totalresultat uppgick i koncernen till -8 (-3) Mkr och i moderbolaget till -8 (-3) Mkr.

	KONCERNEN		MODERBOLAGET			KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015		2016	2015	2016	2015
INTRESSEFÖRETAG					JOINT VENTURES				
Redovisat värde vid årets ingång	1 772	1 828	125	125	Redovisat värde vid årets ingång	141	142	82	82
Investeringar	5	-	-	-	Investering	10	-	10	-
Resultatandel	-16	-46	-	-	Resultatandel	-30	-1	-	-
Avyttringar	-105	-	-2	-	Övrigt	6	-	-	-
Erhållen utdelning	-12	-	-	-	Redovisat värde vid årets utgång	127	141	92	82
Omräkningsdifferens	4	-3	-	-					
Nedskrivningar	-2	-7	-	-					
Redovisat värde vid årets utgång	1 646	1 772	123	125					

Under året har andelar i intresseföretag som hanterar logistik, energi samt återvinning av returpapper avyttrats främst i samband med avyttringen av den spanska verksamheten.

MODERBOLAGETS OCH KONCERNENS INNEHAV AV AKTIER OCH ANDELAR I INTRESSEFÖRETAG OCH JOINT VENTURES

	ORG. NR.	SÄTE	ANTAL ANDELAR	ANDEL %*	ANDELENS VÄRDE I KONCERN-REDOVISNING	BOKFÖRT VÄRDE MODERBOLAGET	ANDEL %*	ANDELENS VÄRDE I KONCERN-REDOVISNING	BOKFÖRT VÄRDE MODERBOLAGET
					2016			2015	
INTRESSEFÖRETAG									
Brännälvens Kraft AB	556017-6678	Arbrå	5 556	13,9	36	-	13,9	36	-
Gidekraft AB	556016-0953	Örnsköldsvik	990	9,9	0	0	9,9	0	0
Harrsele AB	556036-9398	Vännäs	9 886	49,4	1 465	-	49,4	1 467	-
Uni4 Marketing AB	556594-6984	Stockholm	1 800	36	12	2	36,0	21	2
Vattenfall Tuggen AB	556504-2826	Lycksele	683	6,8	75	75	6,8	75	75
VindIn AB	556713-5172	Stockholm	200	17,7	55	46	17,7	57	46
Melodea Ltd, Israel		Tel Aviv	119	46,7	2	-	42,4	2	-
Baluarto Sociedade de Recolha e Recuperação de Desperdícios, Lda, Portugal		Alcochete	2	-	-	-	50,0	37	-
SAS Saica Natur sud, Frankrike		Lorp-Sentaraille	678	-	-	-	24,0	20	-
Peninsular Cogeneración S.A., Spanien		Madrid	4 500	-	-	-	50,0	55	-
Övriga intresseföretag					0	0		2	2
					1 646	123		1 772	125
JOINT VENTURE									
Varsvik AB	556914-9833	Stockholm	250	50,0	127	92	50,0	141	82
Totalt					1 773	215		1 914	208

* Ägarandel överensstämmer med andel av rösterna för totalt antal aktier.

Ägandet i Brännälvens Kraft AB, Gidekraft AB, Harrsele AB samt Vattenfall Tuggen AB avser vattenkrafttillgångar medan ägandet i VindIn AB avser vindkrafttillgångar. Ägarandelen ger koncernen rätt att köpa producerad elkraft till självkostnadspris, vilket innebär att endast ett mycket begränsat resultat uppstår i intresseföretaget. Inköpt elkraft säljs externt till marknadspris och resultatet redovisas i koncernen inom affärsområde Energi.

Innehavet i intresseföretaget Harrsele AB är i koncernen bokfört till 1 465 (1 467) Mkr. Holmen köpte 416 (564) GWh elkraft från Harrsele AB under 2016 vilket gav Holmen ett rörelseresultat på 76 (95) Mkr vid försäljning på marknaden. Harrsele AB äger krafttillgångar som ett normalt år producerar 950 GWh elkraft. Tillgångarna är ursprungligen uppförda åren 1957-58 och bokfört värde

på anläggningstillgångarna i Harrsele AB uppgår till 114 (115) Mkr. Bolaget har långfristiga skulder till dess ägare om 25 (25) Mkr.

Ägandet i resterande intresseföretag avser verksamhet inom områdena försäljning, forskning och utveckling.

Innehavet i Brännälvens Kraft AB, Gidekraft AB, Vattenfall Tuggen AB och VindIn AB klassificeras som intresseföretag trots att ägarandelen understiger 20 procent på grund av att aktieägaravtal ger ett betydande inflytande över bolagets verksamhet.

Ägandet i joint ventures, Varsvik AB, avser verksamhet inom vindkraft.

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
ÖVRIGA AKTIER OCH ANDELAR				
Redovisat värde vid årets ingång	4	4	1	1
Avyttringar	-	0	-	0
Omräkningsdifferens	0	0	-	-
Nedskrivningar	-2	-	-	-
Redovisat värde vid årets utgång	2	4	1	1

NOT 13. FINANSIELLA INSTRUMENT

Långfristiga finansiella fordringar består av räntebärande finansiella fordringar på andra företag, förutbetalda kostnader för lånelöften samt marknadsvärden på långfristiga derivat. Moderbolagets fordringar hos koncernföretag innehåller en betydande del räntefria fordringar mellan svenska helägda koncernföretag.

Som **kortfristiga finansiella fordringar** redovisas räntebärande placeringar och utlåning med löptid upp till ett år, upplupna räntetäckter och realiserade kursvinster. Kortfristiga finansiella fordringar har i allt väsentligt en räntebindning understigande tre månader och bär därmed mycket begränsad ränterisk.

Likvida medel består av banktillgodohavanden och placeringar som lätt kan omvandlas till kassa-medel till ett känt belopp och med en löptid om högst tre månader från anskaffningstidpunkten, vilket även innebär att ränterisken är obetydlig. Likviditet är placerad på bankkonto eller som korta depositioner hos banker.

Som **finansiella skulder** redovisas låneskulder, upplupna räntekostnader, realiserade kurs-förluster och marknadsvärden på derivat.

Finansiella skulder är i allt väsentligt räntebärande. Moderbolagets skulder till koncernföretag innehåller en betydande del räntefria skulder mellan svenska helägda koncernföretag.

Förfallostruktur och snittränta för koncernens skulder framgår av förvaltningsberättelsen sida 38-39. Av moderbolagets skulder förfaller -3 151 Mkr inom ett år. Utöver ovan identifierade finansiella tillgångar och skulder ingår även pensionsskulden (se not 17) i den finansiella nettoskulden.

Koncernens samtliga derivat omfattas av ISDA eller FEMA-avtal, vilket innebär att Holmen har kvittningsrätt för tillgångar och skulder mot samma motpart vid en kredithändelse. Med hänsyn tagen till villkoren i kvittningsavtal är nettoexponeringen -172 Mkr. Kvittning av tillgångar och skulder tillämpas ej i redovisningen. Redovisade derivat på tillgångssidan uppgick till 213 (138) Mkr och på skuldsidan till -385 (-466) Mkr.

Poster värderade till verkligt värde tillhör värderingsnivå två enligt IFRS 13. Verkligt värde i tabellerna beräknas genom diskonterade kassaflöden och samtliga variabler, såsom diskonteringsräntor och valutakurser, hämtas från marknadsnoteringar för beräkningar. Skillnaden mellan verkligt värde och redovisat värde beror på att vissa skulder inte marknadsvärderas i balansräkningen utan redovisas till upplupet anskaffningsvärde. För de lån som redovisas till upplupet anskaffningsvärde beräknas verkligt värde genom diskonterade kassaflöden och tillhör värderingsnivå två. Samtliga variabler hämtas från marknadsnoteringar för beräkningar. Koncernen har inga lån som redovisas till verkligt värde via resultatet. För kundfordringar, leverantörsskulder samt övriga poster som ej berörs ovan har som verkligt värde angetts det redovisade värdet vilket bedöms återspegla det verkliga värdet väl. Då något tillförlitligt marknadsvärde avseende aktier och andelar ej har kunnat fastställas har dessa utelämnats i tabellerna. För vidare information om finansiering se riskavsnittet sida 36-39.

FÖRFALLOSTRUKTUR, ODISKONTERADE BELOPP*

	2017	2018	2019	2020	2021-
FINANSIELLA SKULDER					
Derivat	-93	-23	-17	-16	-
Övriga finansiella skulder	-3 151	-310	-501	-	-
FINANSIELLA FORDRINGAR					
Derivat	55	-	-	-	-
Övriga finansiella fordringar	245	4	4	1	0

* Avser finansiella instrument som ingår i koncernens finansiella nettoskuld, exklusive avsättningar för pensioner.

NOT 13. FINANSIELLA INSTRUMENT, FORTS.

Koncernen	DERIVAT REDOVISADE TILL VERKLIGT VÄRDE VIA RESULTATET		DERIVAT SOM SÄKRINGS- REDOVISAS		KUND- OCH LÅNE- FORDRINGAR		TILLGÅNGAR SOM KAN SÄLJAS		ÖVRIGA SKULDER		SUMMA REDOVISAT VÄRDE		VERKLIGT VÄRDE	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
FINANSIELLA INSTRUMENT SOM INGÅR I DEN FINANSIELLA NETTOSKULDEN														
LÅNGFRISTIGA FINANSIELLA FORDRINGAR														
Övriga finansiella fordringar	-	-	-	-	39	43	-	-	-	-	39	43	39	43
	0	0	-	-	39	43	-	-	-	-	39	43	39	43
KORTFRISTIGA FINANSIELLA FORDRINGAR														
Upplupen ränta	-	-	-	-	1	0	-	-	-	-	1	0	1	0
Derivat	55	37	-	-	-	-	-	-	-	-	55	37	55	37
Övriga finansiella fordringar	-	-	-	-	34	24	-	-	-	-	34	24	34	24
	55	37	-	-	34	24	-	-	-	-	89	61	89	61
LIKVIDA MEDEL														
Kortfristig likviddeposition	-	-	-	-	0	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Banktillgodohavanden	-	-	-	-	210	221	-	-	-	-	210	221	210	221
	-	-	-	-	210	221	-	-	-	-	210	221	210	221
LÅNGFRISTIGA SKULDER														
MTN-lån	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-700	-	-700	-	-700
Lån från banker och övriga kreditinstitut	-	-	-	-	-	-	-	-	-800	-1 500	-800	-1 500	-800	-1 500
Derivat	-	-	-75	-83	-	-	-	-	-	-	-75	-83	-75	-83
Övriga långfristiga skulder	-	-	-	-	-	-	-	-	-8	-13	-8	-13	-8	-13
	-	-	-75	-83	-	-	-	-	-808	-2 213	-882	-2 295	-882	-2 295
KORTFRISTIGA SKULDER														
Certifikatsprogram	-	-	-	-	-	-	-	-	-1 709	-2 144	-1 709	-2 144	-1 709	-2 144
Bankkontoskulder	-	-	-	-	-	-	-	-	-26	-27	-26	-27	-26	-27
Derivat	-53	-8	-	-	-	-	-	-	-	-	-53	-8	-53	-8
Upplupen ränta	-	-	-	-	-	-	-	-	-12	-13	-12	-13	-12	-13
MTN-lån	-	-	-	-	-	-	-	-	-700	-500	-700	-500	-700	-500
Andra obligationslån	-	-	-	-	-	-	-	-	-700	-	-700	-	-700	-
Övriga kortfristiga skulder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-7	-	-7	-	-7
	-53	-8	-	-	-	-	-	-	-3 147	-2 691	-3 200	-2 698	-3 200	-2 698
FINANSIELLA INSTRUMENT SOM EJ INGÅR I DEN FINANSIELLA NETTOSKULDEN														
Övriga aktier och andelar	-	-	-	-	-	-	2	4	-	-	2	4	2	-
Kundfordringar	-	-	-	-	2 174	1 987	-	-	-	-	2 174	1 987	2 174	1 987
Derivat (redovisade bland rörelsefordringar)	8	11	150	89	-	-	-	-	-	-	158	100	158	100
Leverantörsskulder	-	-	-	-	-	-	-	-	-1 766	-1 916	-1 766	-1 916	-1 766	-1 916
Derivat (redovisade bland rörelseskulder)	-23	-2	-233	-375	-	-	-	-	-	-	-257	-377	-257	-377
Finansiella instrument totalt	-14	39	-158	-368	2 457	2 275	2	4	-5 721	-6 820	-3 433	-4 871	-3 433	-4 875

Moderbolaget	DERIVAT REDOVISADE TILL VERKLIGT VÄRDE VIA RESULTATET		DERIVAT SOM SÄKRINGS- REDOVISAS		KUND- OCH LÅNE- FORDRINGAR		TILLGÅNGAR SOM KAN SÄLJAS		ÖVRIGA SKULDER		SUMMA REDOVISAT VÄRDE		VERKLIGT VÄRDE	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
FINANSIELLA INSTRUMENT SOM INGÅR I DEN FINANSIELLA NETTOSKULDEN														
LÅNGFRISTIGA FINANSIELLA FORDRINGAR														
Fordringar på koncernföretag	-	-	-	-	3 104	3 119	-	-	-	-	3 104	3 119	3 104	3 119
Övriga finansiella fordringar	-	-	-	-	98	95	-	-	-	-	98	95	98	95
	0	0	-	-	3 202	3 214	-	-	-	-	3 202	3 214	3 202	3 214
KORTFRISTIGA FINANSIELLA FORDRINGAR														
Upplupen ränta	-	-	-	-	1	0	-	-	-	-	1	0	1	0
Derivat	55	37	-	-	-	-	-	-	-	-	55	37	55	37
Övriga finansiella fordringar	-	-	-	-	34	24	-	-	-	-	34	24	34	24
	55	37	-	-	34	24	-	-	-	-	89	61	89	61
LIKVIDA MEDEL														
Banktillgodohavanden	-	-	-	-	104	155	-	-	-	-	104	155	104	155
	-	-	-	-	104	155	-	-	-	-	104	155	104	155
LÅNGFRISTIGA SKULDER														
MTN-lån	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-700	-	-700	-	-700
Lån från banker och övriga kreditinstitut	-	-	-	-	-	-	-	-	-800	-1 500	-800	-1 500	-800	-1 500
Skulder till koncernföretag	-	-	-	-	-	-	-	-	-1 454	-1 013	-1 454	-1 013	-1 454	-1 013
Derivat	-	-	-75	-83	-	-	-	-	-	-	-75	-83	-75	-83
	-	-	-75	-83	-	-	-	-	-2 254	-3 213	-2 328	-3 295	-2 328	-3 295
KORTFRISTIGA SKULDER														
Certifikatsprogram	-	-	-	-	-	-	-	-	-1 709	-2 144	-1 709	-2 144	-1 709	-2 144
Bankkontoskulder	-	-	-	-	-	-	-	-	-26	-27	-26	-27	-26	-27
Derivat	-53	-8	-	-	-	-	-	-	-	-	-53	-8	-53	-8
Upplupen ränta	-	-	-	-	-	-	-	-	-12	-13	-12	-13	-12	-13
MTN-lån	-	-	-	-	-	-	-	-	-700	-500	-700	-500	-700	-500
Andra obligationslån	-	-	-	-	-	-	-	-	-700	-	-700	-	-700	-
Övriga kortfristiga skulder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-6	-	-6	-	-6
	-53	-8	-	-	-	-	-	-	-3 147	-2 690	-3 200	-2 698	-3 200	-2 698
FINANSIELLA INSTRUMENT SOM EJ INGÅR I DEN FINANSIELLA NETTOSKULDEN														
Övriga aktier och andelar	-	-	-	-	-	-	0	1	-	-	0	1	0	-
Kundfordringar	-	-	-	-	1 874	1 645	-	-	-	-	1 874	1 645	1 874	1 645
Derivat (redovisade bland rörelsefordringar)	13	12	151	90	-	-	-	-	-	-	164	102	164	102
Leverantörsskulder	-	-	-	-	-	-	-	-	-1 576	-1 845	-1 576	-1 845	-1 576	-1 845
Derivat (redovisade bland rörelseskulder)	-24	-3	-234	-376	-	-	-	-	-	-	-258	-379	-258	-379
Finansiella instrument totalt	-10	39	-157	-368	5 214	5 039	0	1	-6 976	-7 748	-1 929	-3 038	-1 929	-3 039

NOT 14. VARULAGER

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Råvaror och förnödenheter	831	971	637	645
Timmer och massaved	233	299	206	272
Färdiga varor och produkter i arbete	1 431	1 237	1 077	858
Avverkningsrätter	431	526	423	508
Elcertifikat och utsläppsrätter	54	56	54	52
Totalt	2 981	3 089	2 396	2 336

Under året har nedskrivningar av varulager påverkat koncernens resultat med -2 (18) Mkr och för moderbolaget med -5 (9) Mkr.

NOT 15. RÖRELSEFORDRINGAR

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Kundfordringar				
Koncernföretag	-	-	50	83
Intresseföretag	38	52	38	51
Övriga	2 137	1 935	1 786	1 511
Summa kundfordringar	2 174	1 987	1 874	1 645
Kortfristiga fordringar				
Koncernföretag	-	-	-	-
Intresseföretag	5	4	5	4
Övriga	226	219	129	191
Derivat	158	100	164	102
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	175	196	82	84
Summa övriga rörelsefordringar	564	519	380	381
Totala rörelsefordringar	2 738	2 505	2 254	2 026

Kundfordringar redovisas till det belopp som förväntas bli inbetalt utifrån en individuell bedömning av respektive kund. Koncernens kundfordringar är främst mot europeiska kunder. Kundfordringarna i utländsk valuta har värderats till balansdagskurs. Efter en individuell bedömning av samtliga kundfordringar har avsättning för befarade kreditförluster om 37 (38) Mkr gjorts och har netto-redovisats med kundfordringar. Avsättningen har under året förändrats med -3 (-6) Mkr till följd av konstaterade kreditförluster samt 2 (12) Mkr till följd av förändring av avsättning för befarade kreditförluster. Totalt var per 2016-12-31 kundfordringar om 44 (87) Mkr förfallna till betalning mer än 30 dagar. Kreditkvaliteten på de finansiella tillgångar som varken har förfallit eller är nedskrivningsbara bedöms vara god.

Marknadsvärden på derivat avser säkringar av framtida kassaflöden.

Kundkreditrisk gentemot koncernens kunder hanteras av respektive affärsområde och beskrivs på sida 37.

NOT 16. EGET KAPITAL MODERBOLAGET

	2016-12-31		
	ANTAL	KVOTVÄRDE	MKR
AKTIEKAPITAL			
Registrerat aktiekapital			
Serie A	22 623 234	50	1 131
Serie B	62 132 928	50	3 107
Totalt antal aktier	84 756 162		4 238
Återköpta B-aktier	-760 000		
Totalt antal utestående aktier	83 996 162		

	2015-12-31		
	ANTAL	KVOTVÄRDE	MKR
AKTIEKAPITAL			
Registrerat aktiekapital			
Serie A	22 623 234	50	1 131
Serie B	62 132 928	50	3 107
Totalt antal aktier	84 756 162		4 238
Återköpta B-aktier	-760 000		
Totalt antal utestående aktier	83 996 162		

Bolagets aktiekapital utgörs av aktier utgivna i två serier, serie A med 10 röster per aktie och serie B med 1 röst per aktie. I övrigt finns inga restriktioner mellan aktieslagen.

Per den 31 december 2016 uppgick koncernens innehav av egna aktier till 760 000 (760 000). Inga avyttringar av egna aktier har skett under året.

Tillgångar och skulder värderade till verkligt värde enligt ÅRL 4 kap 14a§ har påverkat moderbolagets egna kapital med -167 (-330) Mkr. I koncernen har värdering av derivat och andra finansiella instrument påverkat det egna kapitalet med -172 (-330) Mkr.

Holmens lönsamhetsmål är att skog och kraft ska ge en avkastning om 5 procent samtidigt som industriverksamheten ska avkasta mer än 10 procent. Sammanvägt innebär det att koncernens avkastning på sysselsatt kapital ska överstiga 7 procent. Beslut om utdelning grundas på en sammanvägning av koncernens lönsamhetssituation, framtida investeringsplaner och finansiella ställning. Målet är att ha en stark finansiell ställning med en skuldsättningsgrad för koncernen som inte överstiger 0,5.

Till årsstämman förfogande står hos bolaget vinstmedel uppgående till 4 921 232 735 kronor. Styrelsen föreslår årsstämman den 27 mars 2017 att besluta om utdelning om 12 kronor per aktie. Den föreslagna utdelningen uppgår till sammanlagt 1 008 Mkr. Styrelsen föreslår vidare att återstående belopp om 3 913 277 791 kronor balanseras.

Föregående år lämnades en utdelning om 10,5 kronor per aktie (882 Mkr).

Skuldsättningsgraden uppgick till 0,19 (0,23).

Varken moderbolaget eller något av dotterbolagen står under externa kapitalkrav. För ytterligare redogörelse över koncernens kapital- och riskhantering, se sida 36-39.

NOT 17. AVSÄTTNINGAR FÖR PENSIONER

För vissa tjänstemän i Sverige tillhandahåller Holmen förmånsbaserade pensionsplaner. Merparten av dessa åtaganden tryggas genom försäkring i Alecta. Då Alecta inte kan tillhandahålla tillräckliga uppgifter för att redovisa ITP-planen som förmånsbestämd redovisas den i enlighet med UFR 10 som avgiftsbestämd. Vissa förmånsbestämda åtaganden utöver ITP-planen finns för koncernledningen vilka tryggas via stiftelse. Tjänstepension för övriga tjänstemän och samtliga kollektivanställda i Sverige är avgiftsbestämd. I England finns förmånsbestämda planer som sedan 2015 är stängda för nyintjänning. Dessa åtaganden redovisas i koncernen som förmånsbestämda planer enligt IAS 19.

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
KOSTNAD REDOVISAD I ÅRETS RESULTAT	2016	2015	2016	2015
Förmånsbestämda planer				
Personalkostnad	-7	-23	-21	-12
Finansiella kostnader	-2	-12	1	1
Effekter av regleringar	-	36	-	-
Summa förmånsbestämda planer i årets resultat	-9	2	-21	-10
Avgiftsbestämda planer				
Personalkostnad	-129	-129	-106	-110
Summa redovisat i årets resultat	-138	-127	-127	-120

KOSTNAD REDOVISAD I ÖVRIGT TOTALRESULTAT	2016	2015
Avkastning på förvaltningstillgångar exkl redovisad ränteutäkt	241	-43
Aktuariella vinster och förluster från ändringar i demografiska antaganden	33	45
Aktuariella vinster och förluster från ändringar i finansiella antaganden	-418	47
Aktuariella vinster och förluster från erfarenhetsbaserade justeringar	-13	157
Särskild löneskatt	-1	2
Summa redovisat i övrigt totalresultat	-159	208

I sammanställningarna nedan specificeras förändringen av den förmånsbestämda förpliktelsen samt förändringen av förvaltningstillgångarna. Drygt 90 procent av åtagandena avser pensionsplanerna i England. Åtagandena från pensionsplanerna i England ligger i en så kallad "trust". De styrs av en styrelse bestående av representanter från Holmen och förmånstagarna. Holmens engelska dotterbolag har åtagande att täcka upp det underskott som finns under en tidsperiod som fastställs mellan trusten och bolaget i samråd med dess aktuarie. För närvarande är denna period drygt 4 år och är föremål för översyn vart tredje år.

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
FÖRPLIKTELSE	2016	2015	2016	2015
Förpliktelse per den 1 januari	-2 374	-2 565	-153	-159
Kostnad för tjänstgöring aktuell period	-7	-23	-21	-12
Särskild löneskatt	2	3	-	-
Räntekostnader	-77	-93	-7	-1
Aktuariella vinster och förluster	-399	249	-	-
Inbetalningar från anställda	-	-3	-	-
Utbetalda pensioner	212	101	13	20
Överfört från avsättningar	-	-1	-	-1
Regleringar	-	36	-	-
Valutakursdifferenser	230	-79	-	-
Förpliktelse per den 31 december	-2 414	-2 374	-167	-153

Av koncernens totala förpliktelser avser 11 (14) Mkr sådana som ej är fonderade medan resten är helt eller delvis fonderade förpliktelser. Av moderbolagets förpliktelser var 12 (5) Mkr tryggade enligt trygghandelagen.

Den viktade genomsnittliga durationen uppgår till 18 år.

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
FÖRVALTNINGSTILLGÅNGAR	2016	2015	2016	2015
Tillgångarnas verkliga värde den 1 januari	2 244	2 165	148	148
Redovisade ränteutäkt	75	82	-	-
Avkastning exkl. redovisade ränteutäkt	241	-43	-	-
Verklig avkastning (moderbolaget)	-	-	7	3
Administrationsavgifter	-5	-4	-	-
Inbetalningar från arbetsgivaren	73	65	-	-
Inbetalningar från anställda	-	3	-	-
Utbetalda pensioner	-197	-84	-	-3
Valutakursdifferenser	-218	59	-	-
Tillgångarnas verkliga värde den 31 december	2 213	2 244	155	148
Avsättning för pensioner, netto	-201	-130	-12	-5

Förvaltningstillgångarna fördelar sig enligt nedan:

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
FÖRVALTNINGSTILLGÅNGAR	2016	2015	2016	2015
Aktier	1 130	1 127	71	57
Obligationer	1 063	1 101	80	90
Korta räntebärande placeringar	20	17	3	1
2 213	2 244	155	148	

I förvaltningstillgångarna ingår inga finansiella instrument utgivna av koncernbolag och inga tillgångar som används av koncernen. Av aktier avser 49 procent Storbritannien, 47 procent övriga Europa och USA samt 4 procent övriga världen. Av obligationer avser 44 procent statsobligationer och 56 procent företagsobligationer.

VÄSENTLIGA AKTUARIELLA ANTAGANDEN, KONCERNEN (VIKTADE GENOMSNIITT), %	2016, 31 dec	2015, 31 dec
Diskonteringsränta	2,7	3,7
Framtida löneökning	3,0	3,0
Framtida inflation	3,1	2,9

Diskonteringsräntan för pensionsförpliktelserna har fastställts utifrån förstklassiga företagsobligationer. Vid beräkning av pensionsåtagandets storlek för moderbolaget har diskonteringsränta om 0,8 (1,9) procent och lönenivån per balansdagen använts.

Nedan tabell visar hur förpliktelsen skulle påverkas vid en förändring av väsentliga aktuariella antaganden (- minskar skulden, + ökar skulden).

KÄNSLIGHETSANALYS	2016, 31 dec	2015, 31 dec
Diskonteringsränta (+ 0,5 %)	-203	-188
Framtida löneökning (+ 0,5 %)	2	2
Framtida inflation (+ 0,5 %)	178	164
Mortalitet (+ 1 år i förväntad livslängd)	82	72

Under 2017 förväntas koncernens inbetalningar till de fonderade förmånsbestämda planerna uppgå till 31 Mkr.

Planer som omfattar flera arbetsgivare

Årets avgifter för pensionsförsäkringar som är tecknade i Alectas ITP 2-plan uppgick till 33 (33) Mkr och ingår i resultatposten personalkostnader. Holmens andel av det totala antalet aktiva medlemmar i planen uppgick till 765 aktiva medlemmar, vilket motsvarar 0,15 procent. Förväntade avgifter till Alecta år 2017 uppgår till 32 Mkr. Alectas överskott kan fördelas till försäkringstagarna och/eller de försäkrade. Om Alectas kollektiva konsolideringsnivå understiger 125 procent eller överstiger 155 procent ska åtgärder vidtas i syfte att skapa förutsättningar för att konsolideringsnivån återgår till normalintervallet. Vid låg konsolidering kan en åtgärd vara att höja det avtalade priset för nyteckning och utökning av befintliga förmåner. Vid hög konsolidering kan en åtgärd vara att införa premiereduktioner. Vid utgången av 2016 uppgick Alectas kollektiva konsolideringsnivå till 148 (153) procent.

NOT 18. ÖVRIGA AVSÄTTNINGAR

	AVSÄTTNING FÖR SKATTER		ANDRA AVSÄTTNINGAR		TOTALT	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
KONCERNEN						
Redovisat värde vid årets ingång	45	140	697	463	742	603
Avsättningar som gjorts under året	-	-	335	410	335	410
Belopp som tagits i anspråk under året	-	-	-163	-59	-163	-59
Outnyttjat belopp som återförts under året	-	-95	-15	-117	-15	-212
Omräkningsdifferenser	-	0	2	0	2	0
Redovisat värde vid årets utgång	45	45	856	697	901	742
Varav total långfristig del av avsättningarna	45	45	627	540	673	585
Varav total kortfristig del av avsättningarna	-	-	228	157	228	157
MODERBOLAGET						
Redovisat värde vid årets ingång	45	45	892	630	937	676
Avsättningar som gjorts under året	-	-	228	524	228	524
Belopp som tagits i anspråk under året	-	-	-274	-147	-274	-147
Outnyttjat belopp som återförts under året	-	-	-13	-115	-13	-115
Redovisat värde vid årets utgång	45	45	833	892	878	937
Varav total långfristig del av avsättningarna	45	45	572	608	617	653
Varav total kortfristig del av avsättningarna	-	-	261	284	261	284

Andra avsättningar avser framförallt osäkerheter förknippade med försäljning av verksamheten i Spanien, förpliktelser för återställande av miljö och för kontrakt avseende elleverans till fast pris.

Årets ökning avser främst avsättningar till följd av försäljningen av bruket i Madrid.

I moderbolaget ingår avsättning för framtida åtgärder för återbeskogning efter skörd om 197 Mkr.

NOT 19. RÖRELSESKULDER

	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Leverantörsskulder				
Koncernföretag	-	-	116	265
Intresseföretag	-	14	-	-
Övriga	1 766	1 903	1 460	1 579
Summa leverantörsskulder	1 766	1 916	1 576	1 845
Kortfristiga skulder				
Koncernföretag	-	-	0	0
Intresseföretag	11	7	11	7
Övriga	251	199	158	165
Derivat	257	377	258	379
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	561	676	443	441
Summa övriga rörelseskulder	1 079	1 259	870	993
Totala rörelseskulder	2 845	3 176	2 445	2 837

Samtliga leverantörsskulder förfaller inom ett år.

Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter i moderbolaget består främst av personalkostnader 196 (195) Mkr, rabatter 42 (48) Mkr samt inlevererat men ej fakturerat 36 (38) Mkr.

Marknadsvärden på derivat avser i allt väsentligt säkringar av framtida kassaflöden. Se not 13.

NOT 20. OPERATIONELL LEASING

Leasingavgifterna uppgick under 2016 till 54 (70) Mkr för koncernen och till 38 (37) Mkr för moderbolaget. Koncernens leasingavtal avser främst truckar och bilar samt hyresavtal. Under räkenskapsåret 2016 ingicks inte några leasingavtal av betydelse för verksamheten. Ingen vidare uthyrning har skett.

Framtida leasingavgifter fördelar sig enligt följande:

	KONCERNEN			MODERBOLAGET		
	2017	2018-2022	2023-	2017	2018-2022	2023-
Framtida leasingavgifter	40	50	0	26	27	-
Nuvärdet av framtida leasingavgifter	40	50	0	26	27	-

Avtalen har en återstående löptid mellan 1 och 7 år. Koncernens framtida leasingavgifter för befintliga leasingavtal uppgick vid utgången av föregående år till 119 Mkr. För moderbolaget var motsvarande belopp 65 Mkr.

Utöver leasingavtal har Holmen två tidsbefraktningssavtal avseende fartyg, vilka används för transport av företags produkter. De två avtalen förlängdes under 2015 och har en återstående löptid om ett år från 1 januari 2017.

NOT 21. STÄLLDA SÄKERHETER OCH EVENTUALFÖRPLIKTELSE

	FASTIGHETS- INTECK- NINGAR	ÖVRIGA SÄKERHETER	TOTALT STÄLLD SÄKERHET	TOTALT STÄLLD SÄKERHET	<i>EVENTUALFÖRPLIKTELSE</i>	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
						2016	2015	2016	2015
KONCERNEN			2016	2015					
För egna skulder	-	-	-	-	Borgen till förmån för koncernföretag	-	-	34	34
Finansiella skulder	6	127	134	148	Övriga eventualförpliktelser	86	122	68	55
Summa	6	127	134	148	Summa	86	122	102	89
MODERBOLAGET									
För egna skulder	-	-	-	-	Övriga eventualförpliktelser för koncernen består till övervägande del av pågående rättsliga processer och garantiåtaganden för tredje part. Holmen har miljörelaterade eventualförpliktelser som idag inte kan kvantifieras men som i framtiden kan komma att innebära kostnader.				
Finansiella skulder	6	127	134	148					
Summa	6	127	134	148					

Ågandet i ett samägt bolag, Varsvik AB, är pantsatt och uppgick vid årsskiftet till 127 (141) Mkr.

NOT 22. NÄRSTÅENDE

Av moderbolagets nettoomsättning 13 794 (13 989) Mkr avser 99 (114) Mkr leveranser till koncernföretag. Moderbolagets inköp från koncernföretag uppgick till 1 479 (1 630) Mkr.

Mellan moderbolaget och svenska dotterföretag finns betydande finansiella skulder och fordringar som löper utan ränta.

Moderbolaget har en närstående relation med sina dotterföretag, se not 23.

Enligt avtal har Holmen Paper AB förbundit sig att löpande köpa produkter från Holmen Paper Madrid SL till ett pris baserat på produktionskostnad och kapitalbindning för vidare försäljning till slutkund. Syftet är att optimera verksamheten inom affärsområdet. Holmen Paper AB:s köp från Holmen Paper Madrid SL uppgick under 2016 till 1 371 (1 510) Mkr. Då Holmen Paper AB agerar i kommission för Holmen AB redovisas dessa affärer i Holmen AB. Som ett led i avyttringen av den spanska verksamheten sades avtalet upp i förtid under 2016 vilket föranlett Holmen Paper AB att betala en ersättning om 643 Mkr till Holmen Paper Madrid SL för utebliven vinst under detta avtal.

L E Lundbergföretagen AB är en stor aktieägare i Holmen (se sida 41). Holmen hyr kontorslokaler för 8 (7) Mkr av Fastighets AB L E Lundberg, som är ett koncernföretag till L E Lundbergföretagen AB. Fredrik Lundberg, som är VD och huvudägare i L E Lundbergföretagen, erhöll 2016 ett arvode som styrelseordförande i Holmen om 680 000 (650 000) kronor. Louise Lindh, som är VD i Fastighets AB L E Lundberg och som även ingår i samma närståendekrets som Fredrik Lundberg erhöll ett styrelsearvode om 340 000 kronor.

Transaktioner med närstående är prissatta på marknadsmässiga villkor. Ågarandel i intresseföretag som producerar vatten- och vindkraft ger koncernen rätt att köpa producerad elkraft till självkostnad i förhållande till ågardel, vilket innebär att endast ett begränsat resultat uppstår i intresseföretaget. Inköpt elkraft säljs externt till marknadspris och resultatet redovisas i koncernen inom affärsområdet Energi.

I Spanien har fram till avyttringen av den spanska verksamheten energi och returpapper köpts från intresseföretag.

Transaktioner med närstående

	FÖRSÄLJNING AV VAROR TILL NÄRSTÅENDE		INKÖP AV VAROR FRÅN NÄRSTÅENDE		ÖVRIGT (T EX RÄNTA, UTDELNING)		SKULD TILL NÄRSTÅENDE		FORDRAN PÅ NÄRSTÅENDE	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
KONCERNEN										
Intresseföretag	280	208	172	242	0	0	61	91	82	89
Joint venture	-	-	-	-	5	0	-	-	17	12
MODERBOLAGET										
Dotterföretag	99	115	1 479	1 630	1 299	18	1 571	1 280	3 160	3 203
Intresseföretag	280	208	99	112	0	0	57	77	82	88
Joint venture	-	-	-	-	5	0	-	-	79	68

För ersättningar till styrelseledamöter, se not 4.

NOT 23. ANDELAR I KONCERNFÖRETAG

ACKUMULERADE ANSKAFFNINGSVÄRDEN	MODERBOLAGET		ACKUMULERADE NEDSKRIVNINGAR	MODERBOLAGET	
	2016	2015		2016	2015
Redovisat värde vid årets ingång	17 141	17 141	Redovisat värde vid årets ingång	5 330	5 204
Ågartillskott	1	0	Årets nedskrivning	508	126
Utgående balans 31 december	17 141	17 141	Utgående balans 31 december	5 838	5 330
			Redovisat värde vid årets utgång	11 303	11 810

Moderbolagets nedskrivningar av andelar i koncernföretag redovisas i resultaträkningen på raden Resultat från andelar i koncernföretag och avser för 2016 innehav i spanska bolag.

Moderbolagets direkta innehav av andelar i dotterföretag

	ORG. NR.	SÄTE	ANTAL ANDELAR	ANDEL %*	BOKFÖRT VÄRDE HOS MODERBOLAGET	ANDEL %*	BOKFÖRT VÄRDE HOS MODERBOLAGET
					2016		2015
Holmen Skog AB	556220-0658	Örnsköldsvik	1 000	100	0	100	0
Iggesund Paperboard AB	556088-5294	Hudiksvall	1 000	100	0	100	0
Holmen Paper AB	556005-6383	Norrköping	100	100	0	100	0
Holmen Timber AB	556099-0672	Hudiksvall	1 000	100	0	100	0
Holmen Energi AB	556524-8456	Örnsköldsvik	1 000	100	0	100	0
Holmens Bruk AB	556537-4286	Stockholm	1 000	100	8 868	100	8 868
Holmen Holding AB	516406-0062	Stockholm	10 000	100	0	100	45
MoDo Capital AB	556499-1668	Stockholm	1 000	100	72	100	72
Holmen Energi Elnät AB	556878-3905	Örnsköldsvik	500	100	0	100	0
Stavro Vind AB	556953-6153	Stockholm	500	100	7	100	7
Övriga svenska koncernföretag					1		1
Totalt svenska innehav					8 948		8 993
Holmen France S.A.S., Frankrike		Paris	10 000	100	0	100	0
Holmen UK Ltd, Storbritannien		Workington	1 197 100	100	1 519	100	1 519
Holmen Paper Ltd**		London	-	100	-	100	-
Iggesund Paperboard (Workington) Ltd**		Workington	-	100	-	100	-
Holmen GmbH, Tyskland		Hamburg	-	100	1	100	1
Holmen Suecia Holding S.L., Spanien		Madrid	9 448 557	100	808	100	1 270
Holmen Paper Madrid S.L.**		Madrid	-	100	-	100	-
Cartón y Papel Reciclado S.A. (Carpa), Spanien**		Madrid	-	-	-	100	-
Iggesund Paperboard Asia Pte Ltd, Singapore		Singapore	800 000	100	4	100	4
Holmen B.V., Holland		Amsterdam	35	100	9	100	9
AS Holmen Mets, Estland		Tallinn	500	100	-	100	-
Iggesund Paperboard Inc, USA		Lyndhurst	1 000	100	7	100	7
Iggesund Paperboard Asia (HK) Ltd, Kina		Hong Kong	4 000 000	100	5	100	5
Övriga utländska koncernföretag					2		2
Totalt utländska innehav					2 355		2 817
Totalt					11 303		11 810

* Ågarandel överensstämmer med andel av rösterna för totalt antal aktier. ** Indirekta innehav.

NOT 24. OBESKATTADE RESERVER

ACKUMULERADE AVSKRIVNINGAR UTÖVER PLAN	MODERBOLAGET		
	2016-12-31	BOKSLUTS- DISPOSITIONER	2015-12-31
Immateriella anläggningstillgångar	0	-1	1
Materiella anläggningstillgångar	10	6	4
Totalt	10	6	4
PERIODISERINGSFONDER			
Taxering 2011	-	-170	170
Taxering 2012	560		560
Taxering 2013	-		-
Taxering 2014	280		280
Taxering 2015	610		610
Taxering 2016	370		370
Taxering 2017	460	460	-
	2 280	290	1 990
Totalt	2 290	296	1 994

Erhålla koncernbidrag uppgick till 700 (493) Mkr och lämnade koncernbidrag uppgick till 0 (7) Mkr. Totala bokslutsdispositioner i resultatet uppgick till 404 Mkr.

NOT 25. KASSAFLÖDESANALYS

BETALDA RÄNTOR OCH ERHÅLLEN UTDELNING	KONCERNEN		MODERBOLAGET	
	2016	2015	2016	2015
Erhållen utdelning	0	0	1 288	8
Erhållen ränta	1	1	17	35
Betald ränta	-49	-70	-72	-72
Totalt	-48	-70	1 233	-30

Förändring av kortfristiga skulder avser till största delen upplåning inom koncernens certifikatprogram. Inom koncernens certifikatprogram lånades det kortfristig under 2016 sammanlagt 7 192 (8 737) Mkr uppdelat på flera olika lån, och återbetalades 7 630 (9 339) Mkr. För sammansättning av likvida medel, se not 13.

NOT 26. VIKTIGA BEDÖMNINGAR OCH UPPSKATTNINGAR

Upprättande av finansiella rapporter kräver att företagsledningen gör bedömningar och uppskattningar som påverkar de redovisade beloppen. De bedömningar och uppskattningar som enligt företagsledningen är väsentliga för redovisade belopp i årsredovisningen, och där det finns en betydande risk att framtida händelser och ny information kan förändra dessa bedömningar och uppskattningar, inkluderar främst:

BIOLOGISKA TILLGÅNGAR

Holmens bedömning är att det saknas relevanta marknadspriser som kan användas för att värdera skogsinnehav av Holmens storlek. Värderingen görs därför genom att beräkna nuvärdet av framtida förväntade kassaflöden från den växande skogen. De mest väsentliga uppskattningar som görs vid värderingen är hur mycket skörden kan ökas i framtiden, hur priserna på massaved och timmer kommer att utvecklas, hur stor kostnadsinflationen kommer att bli samt vilken diskonteringsränta som används. I not 11 redogörs för känsligheten i värdering av förändringar av dessa uppskattningar. Per 2016-12-31 uppgick det redovisade värdet av biologiska tillgångar till 17 448 Mkr och den tillhörande uppskjutna skatteskulden till 3 854 Mkr, netto 13 594 Mkr.

SKATT

Holmen har ansökt om förhandsbesked avseende rätten att göra koncernavdrag i moderbolagets deklaration för skattemässiga underskott uppkomna i koncernens spanska verksamhet. Skatteverket har motsatt sig rätten till koncernavdrag. Ärendet är hos Högsta Förvaltningsdomstolen för prövning och besked förväntas under 2017. Vid positivt beslut kan det medföra avdrag motsvarande cirka 400 Mkr i skatt. Ingen uppskjuten skattefordran har redovisats. Se not 7.

PENSIONSÅTAGANDEN

Koncernen har förmånsbaserade pensionsförpliktelser värderade till 2 414 Mkr och förvaltningstillgångar avsatta för att täcka dessa om 2 213 Mkr, vilka tillsammans redovisas som avsättningar för pensioner om 201 Mkr. Värdet av pensionsförpliktelser beräknas utifrån antaganden om diskonteringsränta, inflation, framtida löneökningar och demografiska faktorer. Dessa antaganden uppdateras normalt årsvis vilket påverkar koncernens totalresultat och den redovisade pensionsavsättningen. Se not 17.

ÖVRIGA AVSÄTTNINGAR

Förpliktelser som kan medföra kostnader för Holmen utvärderas löpande för att bedöma avsättningsbehovet. Osäkerhet i bedömning avser främst tidpunkt och storlek på den framtida kostnaden. Koncernen har främst avsättningar för osäkerhet kopplad till försäljningen av den spanska verksamheten, förpliktelser att återställa miljö, kontrakt avseende elleverans till fast pris och bolagsskatterisker. Se not 18.

NEDSKRIVNINGSPRÖVNING

Nedskrivningsprövning genomförs årligen av koncernens anläggningstillgångar. I de fall lönsamheten för en verksamhet är svag och ett potentiellt nedskrivningsbehov identifieras görs en utökad analys av tillgångens värde. I analysen beräknas tillgångens värde utifrån gällande marknadsförutsättningar och bedömningar om framtiden. Det beräknade värdet jämförs sedan med bokfört värde för att bedöma om nedskrivningsbehov föreligger eller ej.

FÖRSLAG TILL VINSTDISPOSITION

	Kronor
Till årsstämmans förfogande står hos moderbolaget följande vinstmedel:	
Nettoreultat för räkenskapsåret 2016	1 197 463 610
Balanserade vinstmedel	3 723 768 125
	4 921 231 735
Styrelsen föreslår att till aktieägarna utdelas 12 kronor per aktie (83 996 162 aktier)	1 007 953 944
samt att återstående belopp balanseras	3 913 277 791

Styrelsen för Holmen AB har föreslagit att årsstämman 2017 beslutar om en utdelning om 12 kronor per aktie, totalt 1 008 Mkr, vilket är 1,5 kronor per aktie högre än föregående år. Förslaget följer styrelsens policy som innebär att beslut om aktieutdelning ska grundas på en sammanvägning av koncernens lönsamhetssituation, framtida investeringsplaner och finansiella ställning.

Den föreslagna utdelningen motsvarar 70,8 procent av 2016 års resultat för koncernen och innebär att 4,7 procent av det egna kapitalet i koncernen per 2016-12-31 delas ut.

Styrelsen har fastställt att koncernen ska ha en stark finansiell ställning med en skuldsättningsgrad, beräknad som den finansiella nettoskulden i relation till det egna kapitalet, som inte skall överstiga 0,5. Skuldsättningsgraden uppgick per 2016-12-31 till 0,19. Den föreslagna utdelningen skulle öka skuldsättningsgraden med cirka 0,06.

Det egna kapitalet i Holmen AB uppgick per 2016-12-31 till 10 836 Mkr, varav fritt eget kapital 3 724 Mkr. Tillgångar och skulder värderade till verkligt värde enligt 4 kap 14a § årsredovisningslagen har påverkat det egna kapitalet med -167 Mkr. Koncernens egna kapital uppgick per 2016-12-31 till 21 243 Mkr. I enlighet med IFRS finns ingen uppdelning av koncernens egna kapital i bundet respektive fritt.

Styrelsen bedömer att utdelning till aktieägarna med föreslaget belopp är försvarlig med hänsyn

till de krav på både bolag och koncern som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av eget kapital och med hänsyn också till konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt. Den finansiella ställningen förblir fortsatt stark efter den föreslagna utdelningen och bedöms vara fullt tillräcklig för att bolaget ska ha förmåga att fullgöra sina förpliktelser på såväl kort som lång sikt, och möjlighet att göra eventuella nödvändiga investeringar.

Styrelsen och verkställande direktören försäkrar att årsredovisningen har upprättats i enlighet med god redovisningssed i Sverige och koncernredovisningen har upprättats i enlighet med de internationella redovisningsstandarder som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder. Årsredovisningen respektive koncernredovisningen ger en rättvisande bild av moderbolagets och koncernens ställning och resultat. Förvaltningsberättelsen för moderbolaget respektive koncernen ger en rättvisande översikt över utvecklingen av moderbolagets och koncernens verksamhet, ställning och resultat samt beskriver väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer som moderbolaget och de företag som ingår i koncernen står inför.

Årsredovisningen och koncernredovisningen har godkänts för utfärdande av styrelsen den 13 februari 2017. Koncernens resultat- och balansräkning och moderbolagets resultat- och balansräkning blir föremål för fastställelse på årsstämman den 27 mars 2017.

Stockholm den 13 februari 2017

Fredrik Lundberg

Ordförande

Lars G Josefsson

Styrelseledamot

Louise Lindh

Styrelseledamot

Carl Bennet

Styrelseledamot

Lars Josefsson

Styrelseledamot

Ulf Lundahl

Styrelseledamot

Steeve Björklundh

Styrelseledamot

Carl Kempe

Vice ordförande

Henriette Zeuchner

Styrelseledamot

Kenneth Johansson

Styrelseledamot

Tommy Åsenbrygg

Styrelseledamot

Henrik Sjölund

Styrelseledamot och
Verkställande direktör

Vår revisionsberättelse har lämnats den 15 februari 2017.

KPMG AB

Joakim Thilstedt

Auktoriserad revisor

REVISIONSBERÄTTELSE

Till bolagsstämman i Holmen AB org nr 556001-3301

Rapport om årsredovisningen och koncernredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen och koncernredovisningen för Holmen AB (publ.) för år 2016. Bolagets årsredovisning och koncernredovisning ingår på sidorna 4-5, 10-11, 27-29, 32-70 och 74-75 i detta dokument.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av moderbolagets finansiella ställning per den 31 december 2016 och av dess finansiella resultat och kassaflöde för året enligt årsredovisningslagen. Koncernredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av koncernens finansiella ställning per den 31 december 2016 och av dess finansiella resultat och kassaflöde för året enligt International Financial Reporting Standards (IFRS), så som de antagits av EU, och årsredovisningslagen.

En bolagsstyrningsrapport har upprättats. Förvaltningsberättelsen och bolagsstyrningsrapporten är förenliga med årsredovisningens och koncernredovisningens övriga delar, och bolagsstyrningsrapporten är i överensstämmelse med årsredovisningslagen.

Vi tillstyrker därför att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för moderbolaget och för koncernen.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt dessa standarder beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till moderbolaget och koncernen enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Särskilt betydelsefulla områden

Särskilt betydelsefulla områden för revisionen är de områden som enligt vår professionella bedömning var de mest betydelsefulla för revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen för den aktuella perioden. Dessa områden behandlades inom ramen för revisionen av, och i vårt ställningstagande till, årsredovisningen och koncernredovisningen som helhet, men vi gör inga separata uttalanden om dessa områden. Om inget annat anges avser områdena koncernredovisningen.

Värdering av biologiska tillgångar

Se not 11, not 26 och redovisningsprinciper på sidorna 50-51 i årsredovisningen och koncernredovisningen för detaljerade upplysningar och beskrivning av området.

Beskrivning av området

Biologiska tillgångar finns i form av växande skog. Det redovisade värdet per den 31 december 2016 uppgår till 17 448 Mkr.

Värderingen av biologiska tillgångar görs till verkligt värde genom att bedöma framtida kassaflöden från den växande skogen nuvärdesberäknas. Kassaflöden bedöms för en tidsperiod om 100 år, vilket motsvarar skogens bedömda genomsnittliga skördecykel. Värderingen görs internt och baseras bland annat på bedömningar av plan för skörd, framtida försäljningspriser, kostnadsutveckling och inflation samt diskonteringsränta.

Värderingen innehåller både komplexitet och betydande inslag av bedömningar.

Det finns en risk att de bedömningar som ligger till grund för det redovisade värdet på de biologiska tillgångarna kan behöva ändras, vilket direkt skulle påverka det redovisade resultatet för perioden.

Hur området har beaktats i revisionen

Vi har tagit del av och bedömt riktigheten i koncernens val av en kassaflödesbaserad värderingsmodell. Vi har även tagit del av den genomförda värderingen och underliggande dokumentation för att bedöma huruvida värderingen är genomförd i enlighet med en etablerad värderingsteknik.

Vidare har vi bedömt rimligheten i volym-, pris- och kostnadsantaganden samt i den antagna diskonteringsräntan som används i modellen genom att vi har tagit del av och utvärderat ledningens skriftliga dokumentation och planer. Vi har även haft genomgångar med ledningen samt utvärderat tidigare års bedömningar i förhållande till faktiska utfall. En viktig del i vårt arbete har även varit att utvärdera och ta del av den genomförda känslighetsanalysen, vilken visar hur förändringar i antaganden kan påverka värderingen.

Vi har involverat våra egna värderingsspecialister i revisionsteamet för att på så sätt säkerställa erfarenhet och kompetens inom området, främst vad gäller uppbyggnad av värderingsmodellen. Som komplement har vi även jämfört koncernens värdering mot andra företags värderingar bland annat genom jämförelse av beräknat värde per kubikmeter.

Vi har också kontrollerat fullständigheten i upplysningarna i årsredovisningen och bedömt om de överensstämmer med de antaganden som företagsledningen har tillämpat i sin värdering av de biologiska tillgångarna.

Värdering av materiella tillgångar/ Värdering av moderbolagets andelar i koncernföretag

Se not 10, not 26 och redovisningsprinciper på sidan 50 i årsredovisningen och koncernredovisningen för detaljerade upplysningar och beskrivning av området. För moderbolagets andelar i koncernföretag se not 23.

Beskrivning av området

Det redovisade värdet för materiella anläggningstillgångar uppgår per den 31 december 2016 till 9 387 Mkr. Under senare år har lönsamheten för delar av verksamheten varit svag, vilket resulterat i nedskrivningar av tillgångars värde.

Lönsamheten inom delar av verksamheten är fortfarande svag och det kan därmed finnas ytterligare behov för nedskrivning av tillgångars värde.

Nedskrivningsprövningen ska enligt IFRS genomföras enligt en viss teknik där ledningen måste göra framtidsbedömningar om både interna och externa förutsättningar och planer. Exempel på sådana bedömningar är framtida kassaflöden och vilken diskonteringsränta som bör användas för att beakta att framtida bedömda inbetalningar är förenade med risk.

Anläggningstillgångarna finns till stora delar i dotterbolag till Holmen AB, varför ett behov av nedskrivning av anläggningstillgångar i dotterbolagen kan medföra en nedskrivning av värdet på andelar i koncernföretag i moderbolagets balansräkning.

Hur området har beaktats i revisionen

Vi har tagit del av och bedömt koncernens nedskrivningsprövning för att säkerställa huruvida den är genomförd i enlighet med den teknik som föreskrivs.

Vidare har vi bedömt rimligheten i framtida kassaflöden och den antagna diskonteringsräntan genom att ta del av och utvärdera ledningens skriftliga dokumentation och planer. Vi har även haft genomgångar med ledningen samt utvärderat tidigare års bedömningar i förhållande till faktiska utfall.

Avsättning för pensioner

Se not 17, not 26 och redovisningsprinciper på sidan 51 i årsredovisningen och koncernredovisningen för detaljerade upplysningar och beskrivning av området.

Beskrivning av området

Koncernen har en pensionsförpliktelse som huvudsakligen är hänförlig till Storbritannien. Före avdrag för verkligt värde av förvaltningsstillgångar uppgår pensionsförpliktelsen till 2 414 Mkr per den 31 december 2016.

Uppskattningen av värdet på pensionsförpliktelsen är beroende av ett flertal olika antaganden, t.ex. avseende mortalitet och inflation, samt vilken ränta som används för att diskontera de uppskattade pensionsutbetalningarna till nuvärde. Koncernen anlitar externa aktuarier för att genomföra den komplicerade beräkningen.

Ändringar i de antaganden som beräkningarna baseras på kan få stor påverkan på det redovisade totalresultatet och på pensionsförpliktelsens storlek.

Hur området har beaktats i revisionen

Vi har tagit del av den rapport som de externa aktuarierna upprättat och som använts av koncernen för värdering av pensionsförpliktelsen. De antaganden som använts i beräkningen har vi bedömt, bland annat med utgångspunkt från analyser som genomförts av våra specialister avseende inflationsantaganden och diskonteringsränta.

Vi har också kontrollerat fullständigheten i de upplysningar som lämnas i årsredovisningen och bedömt upplysningarna avseende använda antaganden och känslighetsanalys.

Övriga avsättningar/ Värdering av moderbolagets andelar i koncernföretag

Se not 18, not 26 och redovisningsprinciper på sidan 51 i årsredovisningen och koncernredovisningen för detaljerade upplysningar och beskrivning av området. För moderbolagets andelar i koncernföretag se not 23.

Beskrivning av området

Per den 31 december 2016 har koncernen övriga avsättningar som totalt uppgår till 856 Mkr i koncernredovisningen. Avsättningarna avser bland annat osäkerheter i samband med försäljningen av verksamheten i Spanien, förpliktelser att återställa miljö och kontrakt avseende elleverans till fast pris.

Avsättningarna i moderbolaget uppgår per den 31 december 2016 till 833 Mkr och avser främst förpliktelser att återställa miljö, kontrakt avseende elleverans till fast pris samt avsättning för beräknade kostnader för återplantering av skog efter skörd.

Avsättningarna innefattar betydande bedömningar avseende osäkra framtida utfall, främst avseende belopp, tidpunkt och storlek för den slutliga regleringen. Ändringar i de antaganden som beräkningarna baseras på kan få stor påverkan på det redovisade resultatet.

Åtaganden i dotterbolag till Holmen AB kan medföra en nedskrivning av värdet på andelar i koncernföretag i moderbolagets balansräkning.

Hur området har beaktats i revisionen

Vi har tagit del av koncernens dokumentation av avsättningarna. Vi har bedömt de beräkningar som gjorts och diskuterat de antaganden som ledningen gjort för varje område för att säkerställa att avsättningarna är i överensstämmelse med koncernens redovisningsprinciper och kraven i IFRS.

Nedskrivningsprövning för andelarna i det spanska koncernföretaget har genomförts i moderbolaget, vilket resulterat i nedskrivning på 508 Mkr under 2016. Vi har tagit del av de underlag som använts för prövning av värdet på andelarna och bedömt den genomförda nedskrivningen mot gällande regelverk.

Annan information än årsredovisningen och koncernredovisningen

Detta dokument innehåller även annan information än årsredovisningen och koncernredovisningen och återfinns på sidorna 3, 6-9, 12-26, 30-31 och 76-83. Det är verkställande direktören som har ansvaret för denna andra information.

Vårt uttalande avseende årsredovisningen och koncernredovisningen omfattar inte denna information och vi gör inget uttalande med bestyrkande avseende denna andra information.

I samband med vår revision av årsredovisningen och koncernredovisningen är det vårt ansvar att läsa den information som identifieras ovan och överväga om informationen i väsentlig utsträckning är oförenlig med årsredovisningen och koncernredovisningen. Vid denna genomgång beaktar vi även den kunskap vi i övrigt inhämtat under revisionen samt bedömer om informationen i övrigt verkar innehålla väsentliga felaktigheter.

Om vi, baserat på det arbete som har utförts avseende denna information, drar slutsatsen att den andra informationen innehåller en väsentlig felaktighet, är vi skyldiga att rapportera detta. Vi har inget att rapportera i det avseendet.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar

Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för att årsredovisningen och koncernredovisningen upprättas och att de ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen och, vad gäller koncernredovisningen, enligt IFRS så som de antagits av EU. Styrelsen och verkställande direktören ansvarar även för den interna kontroll som de bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning och koncernredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av årsredovisningen och koncernredovisningen ansvarar styrelsen och verkställande direktören för bedömningen av bolagets och koncernens förmåga att fortsätta verksamheten. De upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om styrelsen och verkställande direktören avser att likvidera bolaget, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Revisorns ansvar

Våra mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen och koncernredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller våra uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen och koncernredovisningen.

Som del av en revision enligt ISA använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer vi riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen och koncernredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för våra uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfälskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar vi oss en förståelse av den del av bolagets interna kontroll som har betydelse för vår revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala oss om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar vi lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens och verkställande direktörens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- drar vi en slutsats om lämpligheten i att styrelsen och verkställande direktören använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen och koncernredovisningen. Vi drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om bolagets och koncernens förmåga att fortsätta verksamheten. Om vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste vi i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen och koncernredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen och koncernredovisningen. Våra slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att ett bolag och en koncern inte längre kan fortsätta verksamheten.
- utvärderar vi den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen och koncernredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen och koncernredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.
- inhämtar vi tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis avseende den finansiella informationen för enheterna eller affärsaktiviteterna inom koncernen för att göra ett uttalande avseende koncernredovisningen. Vi ansvarar för styrning, övervakning och utförande av koncernrevisionen. Vi är ensamt ansvariga för våra uttalanden.

Vi måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Vi måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland de betydande brister i den interna kontrollen som vi identifierat.

Vi måste också förse styrelsen med ett uttalande om att vi har följt relevanta yrkesetiska krav avseende oberoende, och ta upp alla relationer och andra förhållanden som rimligen kan påverka vårt oberoende, samt i tillämpliga fall tillhörande motåtgärder.

Av de områden som kommuniceras med styrelsen fastställer vi vilka av dessa områden som varit de mest betydelsefulla för revisionen av årsredovisningen och koncernredovisningen, inklusive de viktigaste bedömda riskerna för väsentliga felaktigheter, och som därför utgör de för revisionen särskilt betydelsefulla områdena. Vi beskriver dessa områden i revisionsberättelsen såvida inte lagar eller andra författningar förhindrar upplysning om frågan eller när, i ytterst sällsynta fall, vi bedömer att en fråga inte ska kommuniceras i revisionsberättelsen på grund av att de negativa konsekvenserna av att göra det rimligen skulle väntas vara större än allmänintresset av denna kommunikation.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Uttalanden

Utöver vår revision av årsredovisningen och koncernredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för Holmen AB (publ.) för år 2016 samt av förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

Vi tillstyrker att bolagsstämman disponerar vinsten enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till moderbolaget och koncernen enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust. Vid förslag till utdelning innefattar detta bland annat en bedömning av om utdelningen är försvarlig med hänsyn till de krav som bolagets och koncernens verksamhetsart, omfattning och risker ställer på storleken av moderbolagets och koncernens egna kapital, konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Styrelsen ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Detta innefattar bland annat att fortlopande bedöma bolagets och koncernens ekonomiska situation och att tillse att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska angelägenheter i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

Den verkställande direktören ska sköta den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar och bland annat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bolagets bokföring ska fullgöras i överensstämmelse med lag och för att medelsförvaltningen ska skötas på ett betryggande sätt.

Revisorns ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande om ansvarsfrihet, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören i något väsentligt avseende:

- företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningskyldighet mot bolaget, eller
- på något annat sätt handlat i strid med aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen.

Vårt mål beträffande revisionen av förslaget till dispositioner av bolagets vinst eller förlust, och därmed vårt uttalande om detta, är att med rimlig grad av säkerhet bedöma om förslaget är förenligt med aktiebolagslagen.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningskyldighet mot bolaget, eller att ett förslag till dispositioner av bolagets vinst eller förlust inte är förenligt med aktiebolagslagen.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen och förslaget till dispositioner av bolagets vinst eller förlust grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på vår professionella bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelse skulle ha särskild betydelse för bolagets situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande om ansvarsfrihet. Som underlag för vårt uttalande om styrelsens förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust har vi granskat styrelsens motiverade yttrande samt ett urval av underlagen för detta för att kunna bedöma om förslaget är förenligt med aktiebolagslagen.

Stockholm den 15 februari 2017
KPMG AB

Joakim Thilstedt
Auktoriserad revisor

GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNING

Holmens hållbarhetsredovisning, som den definieras på sidan 3 i Holmen Årsredovisning 2016, har varit föremål för separat översiktlig granskning enligt RevR 6 Bestyrkande av hållbarhetsredovisning utgiven av FAR.

Fullständig bestyrkanderapport för hållbarhetsredovisningen återfinns på holmen.com. Där framgår följande slutsats:

Grundat på vår översiktliga granskning har det inte kommit fram några omständigheter som ger oss anledning att anse att hållbarhetsredovisningen inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med de av koncernledningen angivna kriterierna.

Stockholm den 15 februari 2017
KPMG AB

Joakim Thilstedt
Auktoriserad revisor

Torbjörn Westman
Specialistmedlem i FAR

Styrelse

Carl Kempe

Vice ordförande. Örnköldsvik. Född 1939. Ledamot sedan 1983. Teknologie licentiat. Dr h.c. mult. Övriga väsentliga uppdrag: Ordförande i Kempe-stiftelserna, MoRe Research AB och UPSC Berzelii Center för Skogsbioteknik.

Eget och närstående aktieinnehav: 386 000 aktier.

Henrik Sjölund

Norrköping. Född 1966. Ledamot sedan 2014. Civilekonom, tysk inriktning. VD och koncernchef. Övriga väsentliga uppdrag: Styrelseledamot i Skogsindustrierna.

Aktieinnehav: 4 917 aktier.

Fredrik Lundberg

Ordförande. Djursholm. Född 1951. Ledamot sedan 1988. Civilingenjör och civilekonom. Tekn. dr. h.c. och Ekon. dr. h.c. VD och koncernchef i L E Lundbergföretagen AB.

Övriga väsentliga uppdrag: Ordförande i Hufvudstaden AB, AB Industrivärden och Indutrade AB. Vice ordförande i Svenska Handelsbanken AB. Styrelseledamot i L E Lundbergföretagen AB och Skanska AB.

Eget och närstående aktieinnehav: 839 724 aktier. L E Lundbergföretagens aktieinnehav: 27 622 000 aktier.

Louise Lindh

Stockholm. Född 1979. Ledamot sedan 2010. Civilekonom. VD i Fastighets AB L E Lundberg. Övriga väsentliga uppdrag: Ordförande J2L Holding AB. Styrelseledamot i Hufvudstaden AB och L E Lundbergföretagen AB.

Aktieinnehav: 100 000 aktier.

Carl Bennet

Göteborg. Född 1951. Ledamot sedan 2009. Civilekonom. Tekn. dr. h.c. VD Carl Bennet AB. Tidigare VD och koncernchef i Getinge AB. Styrelseordförande i Getinge AB, Lifco AB och Elanders AB.

Övriga väsentliga uppdrag: Styrelseledamot i L E Lundbergföretagen AB.

Aktieinnehav: 100 000 aktier.

Martin Nyman

Iggesund. Född 1978. Suppleant sedan 2010. Arbetstagarrepresentant LO.

Kenneth Johansson

Söderköping. Född 1958. Ledamot sedan 2004. Arbetstagarrepresentant LO. Sektionsordförande i Pappers avd. 53, Holmen Paper Braviken.

Lars G Josefsson

Stockholm. Född 1950. Ledamot sedan 2011. Civilingenjör. Tidigare VD och koncernchef i Vattenfall. Övriga väsentliga uppdrag: Ordförande i Burntisland Fabrication Ltd. Styrelseledamot i Robert Bosch GmbH, Robert Bosch Industrietrehand KG och Brookfield Renewable Energy. Styrelsemedlem i Hand in Hand International och ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademin, IVA. Aktieinnehav: 5 000 aktier.

Ulf Lundahl

Lidingö. Född 1952. Ledamot sedan 2004. Juris kandidat och civilekonom. Övriga väsentliga uppdrag: Ordförande i Eltel AB, Fidelio Capital AB, Ramirent plc och SHB Regionbank Stockholm. Styrelseledamot i Attendo AB och Indutrade AB. Aktieinnehav: 4 000 aktier.

Lars Josefsson

Norrköping. Född 1953. Ledamot sedan 2016. Civilingenjör. Övriga väsentliga uppdrag: Vice ordförande i Vestas. Ordförande i Driconeq, Ouman och TimeZynk. Styrelseledamot i Metso. Aktieinnehav: 2 500 aktier.

Henriette Zeuchner

Stockholm. Född 1972. Ledamot sedan 2015. Civilekonom och jur.kand. VD och koncernchef i Berling Media AB. Övriga väsentliga uppdrag: Styrelseledamot i NTM-koncernen. Aktieinnehav: 800 aktier.

Steewe Björklundh

Hudiksvall. Född 1958. Ledamot sedan 1998. Arbetstagarrepresentant LO.

Tommy Åsenbrygg

Skebobruk. Född 1968. Ledamot sedan 2015. Arbetstagarrepresentant PTK. Vice ordförande i Ledarna, Hallsta pappersbruk. Aktieinnehav: 100 aktier.

Daniel Hägglund

Örnsköldsvik. Född 1982. Suppleant sedan 2014. Arbetstagarrepresentant PTK.

Per-Arne Berg

Forsa. Född 1955. Suppleant sedan 2015. Arbetstagarrepresentant PTK. Ordförande i Unionenklubben Holmen-Iggesund.

Revisorer: KPMG AB

Huvudansvarig: Joakim Thilstedt *Auktoriserad revisor*

Koncern- ledning

Gunilla Rolander HR-direktör.
Född 1967. Anställd 2013.
Aktieinnehav: 362 aktier.

Nils Ringborg Affärsområdeschef Papper.
Född 1958. Anställd 1988.
Aktieinnehav: 2 514 aktier.

Ola Schultz-Eklund Teknisk direktör.
Född 1961. Anställd 1994.
Aktieinnehav: 800 aktier.

Sören Petersson Affärsområdeschef Skog.
Född 1969. Anställd 1994.
Aktieinnehav: 4 400 aktier.

Henrik Sjölund VD och koncernchef.
Affärsområdeschef Kartong.
Född 1966. Anställd 1993.
Aktieinnehav: 4 917 aktier.
Henrik Sjölund har inga väsentliga aktieinnehav
eller delägarskap i företag som bolaget har
betydande affärsförbindelser med. Ytterligare
information om VD lämnas på sida 74.

Johan Padel Affärsområdeschef Trävaror.
Född 1966. Anställd 2014.
Aktieinnehav: 830 aktier.

Lars Ericson Chefsjurist. Styrelsens sekreterare.
Född 1959. Anställd 1988.
Aktieinnehav: 650 aktier.

Ingela Carlsson Kommunikationsdirektör.
Född 1962. Anställd 2008.
Aktieinnehav: 1 015 aktier.

Anders Jernhall Vice VD. Ekonomi- och
finansdirektör.
Född 1970. Anställd 1997.
Aktieinnehav: 4 900 aktier.

Daniel Peltonen tillträder som affärsområdeschef Kartong den 1 april 2017.

NYCKELTAL

Holmen använder i sin rapportering nyckeltal som komplement till mått som definieras inom IFRS-regelverk, eller direkt i resultat- och balansräkningen, i syfte att åskådliggöra företagets finansiella ställning och utveckling samt att öka jämförbarhet mellan olika perioder och andra företag. Nedan följer beräkningar för att härleda nyckeltal som används inom koncernen. Se även definitioner för mer information.

Från och med 3 juli 2016 tillämpas ESMA's (European Securities And Markets Authority) "Riktlinjer – Alternativa nyckeltal". I enlighet med dessa riktlinjer har upplysningarna utökats om finansiella mått som inte definieras av IFRS. Alternativa nyckeltal publicerade i denna rapport skall inte ses som substitut för finansiella mått definierade i enlighet med IFRS regelverk utan som ett komplement och dessa behöver inte vara jämförbara med på samma sätt titulerade nyckeltal som presenteras av andra bolag.

AVSTÄMNING NYCKELTAL

MKR	2016	2015
RÖRELSERESULTAT, RESULTAT FÖRE AVSKRIVNINGAR OCH EXKLUSIVE JÄMFÖRELSESTÖRANDE POSTER		
Resultat före avskrivningar (EBITDA)	2 865	2 673
Avskrivningar enligt plan	-1 018	-1 240
Värdeförändring skog	315	267
Rörelseresultat exklusive jämförelsestörande poster	2 162	1 700
Jämförelsestörande poster*	-232	-931
Rörelseresultat	1 930	769
RÖRELSEMARGINAL		
Rörelseresultat	1 930	769
Nettoomsättning	15 513	16 014
Rörelsemarginal, %	13,9	10,6
OPERATIVT RESULTAT, SKOG		
Operativt resultat skog	686	638
Värdeförändring skog	315	267
Rörelseresultat skog	1 001	905
SYSSELSATT- OCH OPERATIVT KAPITAL		
Eget kapital	21 243	20 853
Finansiell nettoskuld	3 945	4 799
Sysselsatt kapital	25 190	25 653
Uppskjutna skattefordringar	-4	-6
Uppskjutna skatteskulder	5 613	5 508
Operativt kapital	30 799	31 155
AVKASTNING PÅ SYSSELSATT KAPITAL		
Rörelseresultat exklusive jämförelsestörande poster	2 162	1 700
Genomsnittligt sysselsatt kapital	25 146	26 769
Avkastning, %	8,6	6,4
AVKASTNING PÅ OPERATIVT KAPITAL		
Rörelseresultat exklusive jämförelsestörande poster	2 162	1 700
Genomsnittligt operativt kapital	30 669	32 284
Avkastning, %	7,0	5,3
FINANSIELL NETTOSKULD		
Långfristiga finansiella skulder	882	2 295
Kortfristiga finansiella skulder	3 200	2 698
Avsättningar för pensioner	201	130
Långfristiga finansiella fordringar	-39	-43
Kortfristiga finansiella fordringar	-89	-61
Likvida medel	-210	-221
Finansiell nettoskuld	3 945	4 799
SKULDSÄTTNINGSGRAD		
Finansiell nettoskuld	3 945	4 799
Eget kapital	21 243	20 853
Skuldsättningsgrad, ggr	0,19	0,23
SOLIDITET		
Eget kapital	21 243	20 853
Tillgångar	34 891	35 456
Soliditet, %	60,9	58,8

* På sida 42 framgår vad jämförelsestörande poster avser.

EKONOMISK TIOÅRSÖVERSIKT

MKR	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
RESULTATRÄKNING										
Nettoomsättning	15 513	16 014	15 994	16 231	17 852	18 656	17 581	18 071	19 334	19 159
Rörelsens kostnader	-12 626	-13 348	-13 270	-13 919	-15 224	-15 501	-15 077	-15 191	-16 614	-15 637
Resultat från andelar i intresseföretag och joint ventures	-22	7	-7	3	47	84	28	45	50	12
Avskrivningar enligt plan	-1 018	-1 240	-1 265	-1 370	-1 313	-1 260	-1 251	-1 320	-1 343	-1 337
Värdeförändring skog	315	267	282	264	350	-	52	16	-16	89
Rörelseresultat före jämförelsestörande poster	2 162	1 700	1 734	1 209	1 713	1 980	1 332	1 620	1 412	2 286
Jämförelsestörande poster*	-232	-931	-450	-140	-193	3 593	264	-	-361	557
Rörelseresultat	1 930	769	1 284	1 069	1 520	5 573	1 596	1 620	1 051	2 843
Finansnetto	-71	-90	-147	-198	-227	-244	-208	-255	-311	-261
Resultat före skatt	1 859	679	1 137	871	1 294	5 328	1 388	1 366	740	2 582
Skatt	-436	-120	-230	-160	559	-1 374	-684	-360	-98	-1 077
Årets resultat	1 424	559	907	711	1 853	3 955	704	1 006	642	1 505
Resultat per aktie, efter utspädning, kr	16,9	6,7	10,8	8,5	22,1	47,1	8,4	12,0	7,6	17,8
NETTOOMSÄTTNING										
Skog	5 302	5 481	5 641	5 694	6 061	6 348	5 585	4 799	5 443	4 775
Kartong	5 252	5 472	5 113	4 618	4 967	5 109	4 849	5 023	4 860	5 100
Papper	5 431	6 148	6 247	7 148	8 144	8 631	8 142	9 303	10 443	10 345
Trävaror	1 342	1 314	1 352	1 175	1 129	875	586	553	499	589
Energi	314	359	389	450	522	552	626	527	434	377
Eliminering av intern nettoomsättning	-2 128	-2 760	-2 748	-2 853	-2 972	-2 858	-2 207	-2 135	-2 345	-2 026
Koncernen	15 513	16 014	15 994	16 231	17 852	18 656	17 581	18 071	19 334	19 159
RÖRELSERESULTAT										
Skog	1 001	905	817	924	931	739	818	605	632	702
Kartong	903	847	674	433	596	863	817	419	320	599
Papper	289	-74	141	-309	94	228	-618	340	280	623
Trävaror	-3	9	37	-75	-130	-136	20	21	13	146
Energi	120	176	212	371	355	406	495	414	327	272
Koncerngemensamt och elimineringar	-148	-163	-146	-136	-132	-120	-200	-178	-159	-56
Jämförelsestörande poster*	-232	-931	-450	-140	-193	3 593	264	-	-361	557
Koncernen	1 930	769	1 284	1 069	1 520	5 573	1 596	1 620	1 051	2 843
KASSAFLÖDE										
Resultat före skatt	1 859	679	1 137	871	1 294	5 328	1 388	1 366	740	2 582
Justeringsposter	965	1 802	1 448	1 056	1 057	-2 561	811	1 163	1 797	629
Betalda inkomstskatter	-504	-398	-191	210	-434	-557	-704	-334	-192	-390
Förändringar i rörelsekapital	-360	443	-217	-127	338	-109	28	678	-686	-345
Kassaflöde från den löpande verksamheten	1 961	2 526	2 176	2 011	2 254	2 101	1 523	2 873	1 660	2 476
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-123	-832	-834	-869	-1 920	-1 733	-1 597	-818	-1 124	-1 315
Kassaflöde efter investeringar	1 838	1 694	1 342	1 142	334	368	-74	2 054	536	1 161
Aktieåterköp	-	-	-	-	-	-	-	-	-138	-
Utbetald utdelning	-882	-840	-756	-756	-672	-588	-588	-756	-1 017	-1 017

* Jämförelsestörande poster:

År 2016: Avyttring av bruket i Spanien och försäkringsersättning för återuppbyggnad efter brand i Hallsta pappersbruk om -232 Mkr.

År 2015: Nedskrivning av anläggningstillgångar, avsättning för kostnader samt effekter av brand om -931 Mkr.

År 2014: Nedskrivning av anläggningstillgångar om -450 Mkr.

År 2013: Nedskrivning av anläggningstillgångar och omstrukturingskostnader om -140 Mkr.

År 2012: Nedskrivning av anläggningstillgångar och omstrukturingskostnader om -193 Mkr.

År 2011: Omvärdering av skog om 3 593 Mkr.

År 2010: Nedskrivning av anläggningstillgångar och omstrukturingskostnader om -786 Mkr samt omvärdering av skog om 1 050 Mkr.

År 2008: Nedskrivning av anläggningstillgångar och omstrukturingskostnader samt effekter av brand om -361 Mkr.

År 2007: Nedskrivning av goodwill och anläggningstillgångar om -1 543 Mkr samt omvärdering av skog om 2 100 Mkr.

För en tioårsöversikt med data per aktie, se sidan 41.

MKR	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
BALANSRÄKNING										
Anläggningstillgångar	28 701	29 524	30 221	30 652	30 664	30 335	26 028	25 694	26 507	26 153
Omsättningstillgångar	5 852	5 607	5 964	5 774	6 005	6 642	6 950	6 075	7 268	6 549
Finansiella fordringar	128	104	62	52	69	128	262	225	175	147
Likvida medel	210	221	187	275	308	112	193	182	653	394
Summa tillgångar	34 891	35 456	36 434	36 753	37 046	37 217	33 432	32 176	34 602	33 243
Eget kapital	21 243	20 853	20 969	20 854	20 813	19 773	16 913	16 504	15 641	16 932
Uppskjuten skatteskuld	5 613	5 508	5 480	5 804	5 504	6 630	5 910	5 045	4 819	5 482
Finansiella skulder och räntebärande avsättningar	4 283	5 124	6 156	6 443	6 967	6 499	6 227	6 091	8 332	6 518
Rörelseskulder	3 752	3 971	3 829	3 653	3 762	4 313	4 383	4 536	5 809	4 311
Summa eget kapital och skulder	34 891	35 456	36 434	36 753	37 046	37 217	33 432	32 176	34 602	33 243
OPERATIVT KAPITAL										
Skog	17 798	17 589	17 340	16 813	16 663	16 278	12 597	11 384	11 415	11 264
Kartong	6 426	6 622	6 790	6 863	6 177	5 041	4 313	4 114	4 254	4 180
Papper	2 815	3 558	4 666	4 810	5 608	6 606	6 954	8 789	10 237	9 971
Trävaror	892	924	901	1 361	1 416	1 507	1 192	396	366	345
Energi	3 412	3 351	3 401	3 357	3 261	3 253	3 235	3 207	3 006	2 960
Koncerngemensamt och övrigt*	-544	-888	-744	-433	-220	-217	93	-963	-1 654	-630
Operativt kapital	30 799	31 155	32 354	32 772	32 905	32 469	28 385	26 929	27 623	28 090
Uppskjuten skatteskuld, netto	-5 609	-5 502	-5 478	-5 802	-5 502	-6 436	-5 700	-4 741	-4 477	-5 181
Sysselsatt kapital	25 190	25 653	26 876	26 970	27 403	26 032	22 684	22 188	23 146	22 909
NYCKELTAL										
RÖRELSEMARGINAL, %**										
Kartong	17	15	13	9	12	17	17	8	7	12
Papper	5	-1	2	-4	1	3	-8	4	3	6
Trävaror	0	1	3	-6	-12	-16	4	4	3	24
Koncernen	14	11	11	7	10	11	8	9	7	12
AVKASTNING OPERATIVT KAPITAL, %**										
Skog	6	5	5	6	6	6	7	5	6	8
Kartong	14	12	10	7	10	19	20	10	8	15
Papper	9	neg	3	neg	2	3	neg	4	3	5
Trävaror	0	1	3	neg	neg	neg	3	6	4	64
Energi	4	5	6	11	11	13	15	13	11	9
Koncernen	7	5	5	4	5	7	5	6	5	8
NYCKELTAL										
Avkastning på sysselsatt kapital, %**	9	6	6	4	7	9	6	7	6	10
Avkastning på eget kapital, %	7	3	4	3	9	23	4	6	4	9
Skuldsättningsgrad	0,19	0,23	0,28	0,29	0,32	0,32	0,34	0,34	0,48	0,35
LEVERANSER										
Skörd av egen skog, 1 000 m ³	2 986	3 213	3 297	3 465	3 211	2 988	2 999	2 897	2 649	2 575
Kartong, 1 000 ton	497	1 325	1 305	1 574	1 651	1 668	1 732	1 745	2 044	2 025
Papper ***, 1 000 ton	1 134	1 325	1 305	1 574	1 651	1 668	1 732	1 745	2 044	2 025
Trävaror, 1 000 m ³	776	730	725	686	660	487	285	313	266	262
Egen vatten- och vindkraft, GWh	1 080	1 441	1 113	1 041	1 353	1 235	1 149	1 090	1 128	1 193

* Intäkter och kostnader från försäljningen av tidningspapper från det i K2 2016 avyttrade spanska bruket redovisas inom segmentet koncerngemensamt.

** Exklusive jämförelsestörande poster.

*** Leveranser från egna bruk, det vill säga ej leveranser från det spanska bruket från och med K3 2016.

FEMÅRSÖVERSIKT HÅLLBARHET

Uppgifter om miljö och medarbetare motsvarar de som bedöms vara de mest väsentliga sett till myndigheternas krav och intern uppföljning. Nyckeltalen är gångse inom branschen.

Uppgifter från alla delar av koncernen samlas in, kvalitetssäkras och utvärderas. Jämfört med 2015 har inga väsentliga förändringar gjorts i principerna för redovisningen. Vid halvårsskiftet 2016 avyttrades anläggningen i Madrid. I redovisade uppgifter för koncernen finns uppgifter för anläggningen i Madrid inkluderade för första halvåret 2016. För några av parametrarna anges i fotnot den enskilda uppgiften för anläggningen ifråga.

Holmen rapporterar miljödata till tillsynsmyndigheterna månads- och årsvis. Rapporteringen till de svenska myndigheterna är allmänt tillgänglig genom den så kallade offentlighetsprincipen. Data från samtliga bruk rapporteras årligen till EU. Miljöskyddskostnader redovisas i enlighet med Statistiska Centralbyråns riktlinjer.

En del av uppgifterna i denna redovisning tas fram redan i slutet av det år de beskriver och kan därför avvika något från de slutliga som rapporteras till myndigheterna.

PRODUKTION OCH MILJÖ	2016	2015	2014	2013	2012
<i>PRODUKTION, 1 000 TON</i>					
Kartong	503	502	500	478	492
Marknadsmassa	56	56	67	50	35
Tryckpapper	1 176	1 287	1 325	1 545	1 658
Trävaror, 1 000 m ³	776	734	742	710	651
<i>RÅVAROR, 1 000 TON</i>					
Virke, milj m ³ fub ¹⁾	5,36	5,10	5,16	5,25	5,19
Returfiber	200	394	439	543	630
Inköpt massa	70	79	75	99	108
Värmeenergi, GWh	6 375	6 288	6 230	6 451	5 833
Elenergi, GWh	3 949	3 994	4 067	4 420	4 603
Vattenanvändning, milj m ³	70	68 ²⁾	74	77	77
Plastgranulat/fofieringsmaterial	2,6	2,5	2,1	2,6	2,3
Kemikalier ³⁾	151	138	146	146	145
Fyllmedel, pigment ³⁾	148	146	147	178	175
<i>VÄRMEENERGI, GWh</i>					
Produktion vid bruk från returlutar, bark och vedrester	4 605	4 289	4 532	4 156	2 880
Återvunnet i TMP-processen ⁴⁾	1 171	1 083	1 068	1 117	1 171
Naturgas, olja och inköpt ⁵⁾	599	916	630	1 178	1 783
<i>ELENERGI, GWh</i>					
Egen vattenkraft	958	1 302	1 048	1 008	1 343
Egen vindkraft	121	138	65	33	10
Produktion vid bruk	784	781	740	769	563
Inköpt, (netto) ⁶⁾	2 086	1 773	2 214	2 610	2 687
<i>UTSLÄPP TILL LUFT, TON</i>					
Svaveldioxid (räknat som svavel, S)	41	52	57	91	116
Kväveoxider	960	891	1 181	1 557	1 664
Stoft	39	48	29	52	84
Fossil koldioxid ⁷⁾ , 1 000 ton	124	180	126	254	330
Biogen koldioxid, 1 000 ton	1 539	1 441	1 551	1 449	1 064
<i>UTSLÄPP TILL VATTEN, TON</i>					
COD (organisk substans), 1 000 ton	20,4	21,0	20,4	20,4	18,9
Suspenderande ämnen, 1 000 ton	3,2	3,3	3,6	4,3	3,2
AOX (klorerad organisk substans)	51,9	56,7	54,3	46,5	47,7
Kväve	208	226	203	215	242
Fosfor	14,0	19,0	19,0	15,0	15,7
<i>BIPRODUKTER, 1 000 TON</i>					
Till energiproduktion, internt/externt	872	823	824	885	865
Tallolja ⁸⁾	12,8	11,9	13,2	13,0	12,3
<i>AVFALL, 1 000 TON</i>					
Nyttiggjorda eller till återvinning ⁹⁾	270	303	296	367	380
Farligt ¹⁰⁾	2,2	1,9 ⁹⁾	1,6	2,4	2,4
Deponerat (vätt)	16	13	5,6	12	16
<i>ENERGILEVERANSER</i>					
GROT och torv, GWh ¹¹⁾	155	230	275	294	297
El- och värmeenergi, GWh ¹²⁾	380	348	305	199	202

1) För koncernen är virkesförbrukningen beräknad netto med hänsyn till interna leveranser av flis från sågverken till de närliggande bruken.

2) Korrigerad uppgift.

3) 100 procent aktiv substans. Total mängd handelsvara var för kemikalier 229 000 ton och för fyllmedel och pigment 207 000 ton.

4) Av använd el vid TMP-tillverkningen vid Bravikens pappersbruk och Hallsta pappersbruk bildas värmeenergi som återvinns och används i produktionen.

5) Redovisningen inkluderar data för gasförbrukningen och tillhörande utsläpp kopplade till Holmens andel (cirka 240 GWh) av det till halvårsskiftet 2016 hälftenägda gaskombikraftverket (COGEN) vid bruket i Madrid. Uppgiften inkluderar också naturgas och olja som använts vid bruken.

6) Den inköpta elenergin är fossilfri.

7) Utsläppen 2016 från det vid halvårsskiftet avyttrade bruket i Madrid uppgick till cirka 47 000 ton.

8) För leverans till kemikalieindustrin.

9) Biprodukter nyttjade bland annat som anläggningens material, konstruktionsmaterial eller för tillverkning av jordprodukter.

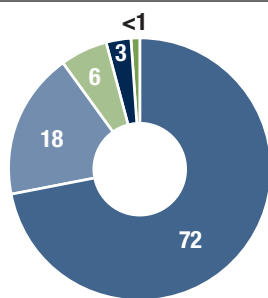
10) Farligt avfall tas om hand av auktoriserade återvinningsföretag. Vissa fraktioner av avfallet återvinns. I hamnar vid tre av Holmens bruk omhändertas oljehaltigt avfall från båtar som angör hamnarna. I uppgiften för farligt avfall finns sådant avfall inkluderat. För 2016 uppgick mängden av detta avfall till 591 ton.

11) GROT (grenar och toppar) och torv som levererats från Holmens marker till extern energiproduktion.

12) För 2016: 155 GWh elenergi, som levererades från bruket i Workington till närsamhället. 217 GWh värmeenergi från Iggesunds bruk och Bravikens pappersbruk till Iggesunds sågverk respektive Bravikens sågverk, 8 GWh värmeenergi från Hallsta pappersbruk och Iggesunds bruk till närliggande samhällens fjärvärmenät.

VÄRMEENERGI

Andel av Holmens produktion/
användning %

Biobränsle	72
Återvunnen värmeenergi	18
Naturgas	6
Olja, gasol	3
Inköpt värmeenergi	<1

1) De höga kostnader som anges för 2012-2014 utgörs huvudsakligen av miljörelaterade delar för uppförandet av biobränslepannor inom kartongverksamheten samt för vindkraftverket i Varsvik, Norrtälje kommun.

2) I angivet belopp ingår kostnader för avfalls- hantering, energiskatt som finns i Sverige på användningen av fossila bränslen, kväveoxid- avgift och tillsynsavgifter.

3) Här inkluderas kostnader för miljöpersonal, drift av reningsutrustning, avfallshantering, ledningssystem, miljöutbildning, tillstånd- ansökningar, miljökonserter samt kostnader för utredningar och åtgärder vid avslutade verksamheter.

4) Skogsbrukets miljökostnader beräknas som värdet på det virke som av miljöskäl inte skördas. Miljöåtgärder i Holmens skogsbruk innebär att 14 procent av den produktiva skogsmarksarealen undantas brukande och att således cirka 14 procent av den möjliga volymen inte tas ut. Det årliga bortfallet av intäkter 2016 värderas till 71 Mkr.

5) Avser tillsvidareanställda.

6) Avser tillsvidare- samt visstidsanställda.

ELENERGI	2016	2015	2014	2013	2012
<i>HOLMENS PRODUKTION RELATIVT TOTAL ANVÄNDNING, %</i>					
Egen vattenkraft/vindkraft	27	36	27	24	30
Elproduktion vid bruk	20	20	18	17	12
Inköpt elenergi (netto)	53	44	55	59	58
VÄRMEENERGI	2016	2015	2014	2013	2012
<i>ANDEL AV HOLMENS PRODUKTION/ANVÄNDNING, %</i>					
Biobränsle	72	68	73	64	49
Återvunnen värmeenergi	18	17	17	17	20
Naturgas	6	12	8	12	18
Olja, gasol	3	2	2	6	9
Inköpt värmeenergi	<1	<1	<1	<1	4
MILJÖSKYDDSKOSTNADER	2016	2015	2014	2013	2012
<i>MKR</i>					
Investeringar (behandlande och förebyggande)	55	12	26	122	60
El- och värmebesparande investeringar ¹⁾	8	18	320	300	576
Miljöskatter och avgifter ²⁾	14	12	10	14	22
Interna och externa miljökostnader ³⁾	182	208	169	178	196
Skogsbrukets miljökostnader ⁴⁾	71	101	70	84	93
MEDARBETARE	2016	2015	2014	2013	2012
<i>ANSTÄLLDA</i>					
Medelantal	2 989	3 315	3 359	3 718	3 945
varav kvinnor, %	19,3	19,4	19,2	19,3	19,3
varav tillfälligt anställda, %	8,8	9,0	7,9	7,7	6,9
Medelålder ⁵⁾	46,3	46,8	46,8	46,8	45,9
<i>SJUKFRÅNVARO⁶⁾, %</i>					
Totalt	4,2	4,2	3,9	3,6	3,4
varav frånvaro längre än 60 dagar	2,0	1,8	1,7	1,3	1,1
Friskhetsindex (andel medarbetare utan någon sjukdag under året)	48	48	50	47	48
<i>JÄMSTÄLLDHET⁵⁾, %</i>					
Kvinnliga chefer av totalt antal chefer	19,0	20,5	20,9	20,3	20,3
Rekryterade kvinnor av totalt antal rekryterade	27	24	31	37	24
<i>PERSONALOMSÄTTNING⁵⁾, %</i>					
Personalomsättning	6,9	7,6	7,2	11,5	8,5
varav uppsagda	1,6	2,8	2,0	6,2	2,7
varav pensionering	2,4	2,4	2,2	1,7	2,6
varav eget val	2,9	2,5	3,0	3,6	2,9
Rekrytering	5,4	5,3	5,1	3,4	3,6
<i>ARBETSLYCKOR, ANTAL</i>					
Arbetsolyckor med mer än 8 timmars frånvaro, per miljon arbetade timmar	8,8	8,8	6,5	8,4	11,6
<i>FAKTLIG SAMVERKAN⁵⁾, %</i>					
Andel anställda som arbetar på en enhet med kollektivavtal	94	97	97	98	95
Facklig anslutningsgrad	67	68	70	72	72

DEFINITIONER OCH ORDLISTA

DEFINITIONER

Avkastning på operativt kapital

Rörelseresultat (exkl. jämförelsestörande poster) uttryckt i procent av genomsnittligt operativt kapital.

Avkastning på sysselsatt kapital

Rörelseresultat (exkl. jämförelsestörande poster) uttryckt i procent av genomsnittligt sysselsatt kapital.

Avkastning på eget kapital

Årets resultat uttryckt i procent av genomsnittligt eget kapital beräknat utifrån kvartalsdata.

Finansiella tillgångar

Långfristiga och kortfristiga finansiella fordringar samt likvida medel.

Finansiell nettoskuld

Långfristiga och kortfristiga finansiella skulder och avsättningar för pensioner reducerat med finansiella tillgångar.

Jämförelsestörande poster

Används för att åskådliggöra hur resultatmåttens påverkats av händelser som ligger utanför den normala verksamheten, till exempel nedskrivning, avyttring, brand och omstrukturering.

Kassaflöde efter investeringar

Kassaflöde från den löpande verksamheten minskat med kassaflöde från investeringsverksamheten.

Operativt kapital

Sysselsatt kapital ökat med nettot av uppskjuten skatteskuld och uppskjuten skattefordran, vilket motsvarar anläggnings-tillgångar ökat med rörelsekapitalet. Genomsnittsvärden beräknas utifrån kvartalsdata.

Resultat före avskrivningar

Resultat före finansnetto, skatt, ned- och avskrivningar samt värdeförändring skog, exklusive jämförelsestörande poster.

Resultat per aktie

Årets resultat dividerat med vägt genomsnitt av antalet utestående aktier justerat för eventuellt återköp av aktier under året. Resultat per aktie efter utspädning innebär att eventuell utspädningseffekt från utestående köpoptioner har beaktats.

Rörelsemarginal

Rörelseresultat (exkl. jämförelsestörande poster) uttryckt i procent av nettoomsättning.

Rörelseresultat

Resultat före finansnetto och skatt.

Skuldsättningsgrad

Finansiell nettoskuld dividerad med summan av eget kapital.

Soliditet

Eget kapital uttryckt i procent av balansomslutningen.

Sysselsatt kapital

Finansiell nettoskuld ökat med eget kapital. Genomsnittsvärden beräknas utifrån kvartalsdata.

ORDLISTA

Biobränsle

Förnybara bränslen, exempelvis ved, returlutar, bark och tallolja. Bränslen som inte orsakar något nettotillskott av koldioxid till atmosfären, eftersom den mängd koldioxid som bildas vid förbränning är en del av kolcykeln.

Biokombinat

Samlokalisering av olika verksamheter för bland annat effektivare utnyttjande av råvaror och energi.

Bulk

Mått på papperets volym. Papper med samma ytvikt kan ha olika tjocklek beroende av papperets bulk. Hög bulk innebär tjockt, men förhållandevis lätt papper.

COD (Chemical Oxygen Demand)

Kemiskt syreförbrukande ämnen. Ett mått på den mängd syre som behövs för fullständig nedbrytning av organiskt material i vatten.

FBB (Folding Box Board)

Flerskiktsparkong av mekanisk och kemisk massa.

Fosfor (P)

Ett grundämne som ingår i ved. För stor mängd fosfor i vattnet kan orsaka övergödning (eutrofiering) och syretåring.

Fossila bränslen

Bränslen baserade på kol- och väteföreningar från sediment eller sedimenterad berggrund – främst kol, olja och naturgas.

Fyllmedel

Fyllmedel, till exempel mald marmor och kaolinlera, används för att fylla ut papperet och göra det jämnare och ljusare.

GRI

Global Reporting Initiative. Internationellt samarbetsorgan där olika intressegrupper arbetat fram globala riktlinjer för hur företag ska redovisa det som ryms under begreppet hållbar utveckling.

GROT

Spill som uppstår när skördaren apterat trädstockarna, till exempel grenar och toppar.

IPPC

Integrated Pollution Prevention and Control. EU:s miljölagstiftning om integrerad, individuell prövning och tillsyn av större industriföretag.

ISO 50001

En internationell standard för energiledningssystem som ger ett ramverk för energieffektiviseringsåtgärder.

ISO 9001

En internationell standard gällande ledningssystem för kvalitet. Riktat sig i första hand till företag och organisationer som vill förbättra sin verksamhet utifrån aspekterna nöjdare kunder och minskade kostnader.

ISO 14001

En internationell standard för miljöstyrning. Viktiga principer i ISO 14001 är regelbundna miljörevisioner och gradvis höjning av kraven.

Koldioxid (CO₂)

Kol är livets byggsten och ingår i allt levande. Biogen koldioxid frigörs när biologiskt material multnar eller när ved eldas. Fossil koldioxid frigörs när kol, olja eller naturgas eldas.

Kväve (N)

Ett grundämne som ingår i ved. Utsläpp av kväve till vatten kan orsaka övergödning.

Kväveoxider (NO_x)

Gaser vilka består av kväve och syre som bildas vid förbränning. I fuktig luft omvandlas kväveoxider till salpetersyra som försurar nederbörden. Kväveoxider har också en gödslande effekt.

m³fub

Kubikmeter fast mått under bark, det vill säga verklig volym (inget tomrum mellan stockarna) av helstam eller stamved exklusive bark och trädtopp. Används vanligen som mått på skördat virke.

m³sk

Skogskubikmeter. Volymen av trädstammar, inklusive bark, från stubben till toppen. Används vanligen som mått på växande skog.

OHSAS 18001

En internationell serie av standarder för ett ledningssystem för arbetsmiljö. Ledningssystemet innehåller uppföljning, utvärdering och redovisning av arbetsmiljöarbetet.

SBB (Solid Bleached Board)

Flerskiktsparkong av blekt kemisk massa.

Stoft

Askpartiklar som bildas vid förbränning av exempelvis bark eller lut.

Sulfatmassa

Kemisk massa som tillverkas genom att ved kokas under högt tryck och vid hög temperatur med så kallad vitlut (natriumhydroxid och natriumsulfid).

Suspenderande ämnen (SÅ)

Vattenburna ämnen som består av fibrer och partiklar som till stor del kan avlägsnas med ett finmaskigt filter.

Svaveldioxid (SO₂)

En gas bestående av svavel och syre som bildas vid förbränning av svavelhaltiga bränslen, till exempel olja. I kontakt med fuktig luft omvandlas svaveldioxid till svavelsyra som försurar nederbörden.

Tallolja

Biprodukt från sulfatmassaprocessen som används för tillverkning av bland annat såpa, färger och biodiesel.

TMP (Thermo Mechanical Pulp)

Termomekanisk massa. Erhålls genom att granflis värms och därefter mals i raffinörer.

Information

I samband med delårs- och bokslutsrapporterna anordnas press- och telefonkonferens på engelska. Konferensen kan även följas i direktsändning på holmen.com. Årsredovisningen samt boksluts- och delårsrapporter publiceras på svenska och engelska och sänds automatiskt till de aktieägare som anmält att de så önskar. De finns även tillgängliga på holmen.com.

Beställning av tryckt information kan ske via:

- holmen.com
- Holmen AB, Koncernstab Kommunikation, Box 5407, 114 84 Stockholm
- e-post: info@holmen.com
- telefon: 08-666 21 00

Kalendarium

Holmen offentliggör för år 2017 följande ekonomiska rapporter:

3/5 Delår januari–mars

17/8 Delår januari–juni

24/10 Delår januari–september

2018

30/1 Bokslut

Omslaget är tryckt på Invercote® G 280 g/m². Omslaget är laminerat, delvis lackerat ochpräglat.
Inlagan är tryckt på Holmen TRND, 2,0 – 80 g/m².
Layout: BYN Kommunikationsbyrå AB.
Grafisk produktion: Gylling Produktion AB.
Fotografer: Rolf Lavergren, Ulla-Carin Ekblom, Fredrik Schlyter, Lasse Hejdenberg m fl.
Tryck: Ätta.45

HOLMEN

Holmen AB (publ)

Box 5407, 114 84 Stockholm

Tel 08-666 21 00

E-post info@holmen.com • www.holmen.com

Orgnr 556001-3301 • Säte Stockholm

100% egenproducerad

Denna årsredovisning är rakt igenom producerad på Holmens produkter. Omslaget är tryckt på **Invercote G**, tillverkad vid Iggesund bruk. Det är en kartong med hög vithet och slät, matt yta. Kartongen är idealisk för grafiska produkter där man vill designa och prägla ytan. Inlagan är tryckt på **Holmen TRND**, som produceras vid Hallsta pappersbruk. Det är ett obestruket, matt magasinpapper med flera valmöjligheter vad gäller såväl bulk, ytvikt och nyans. Både Holmen TRND och Invercote G är tillverkade av fräska fibrer som kan återvinnas upp till sju gånger.

